

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΕΝΕΡΓΕΙΑ, ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ, ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

Διπλωματική Εργασία

**“Η Ρωσία και η Ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια: Κίνδυνοι
και προτεραιότητες”**

Επιβλέπων: Πλατιάς Αθανάσιος

Καθηγητής

Της μεταπτυχιακής φοιτήτριας

Μπαϊρακτάρη Γιάννας

ΑΘΗΝΑ

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 2021

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Η Μπαϊρακτάρη Γιάννα βεβαιώνω ότι το έργο που εκπονήθηκε και παρουσιάζεται στην υποβαλλόμενη διπλωματική εργασία είναι αποκλειστικά ατομικό δικό μου. Όποιες πληροφορίες και υλικό που περιέχονται έχουν αντληθεί από άλλες πηγές, έχουν καταλλήλως αναφερθεί στην παρούσα διπλωματική εργασία. Επιπλέον τελώ εν γνώσει ότι σε περίπτωση διαπίστωσης ότι δεν συντρέχουν όσα βεβαιώνονται από μέρους μου, μου αφαιρείται ανά πάσα στιγμή αμέσως ο τίτλος.

Υπογραφή

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ενέργεια αποτελεί το φυσικό μέγεθος το οποίο έχει άμεση σχέση με όλες τις αλλαγές που υφίστανται στο φυσικό κόσμο, απλή είτε πιο σύνθετη και σχετίζεται με την εξέλιξη των ανθρώπων. Η παραγωγή ενέργειας αποτελεί την πιο γνωστή και κυριότερη χρήση των υδρογονανθράκων. Το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο αποτελούν τα 2/3 της ενέργειας που χρησιμοποιούμε, ενώ μαζί με την καύση του άνθρακα ανέρχεται στο 90%. Άρρηκτη σχέση με την ενέργεια, όμως, έχει και ο όρος της ενεργειακής ασφάλειας που συνίσταται στην επαρκή, προσιτή αλλά και οικολογική κάλυψη όλων των ενεργειακών απαιτήσεων.

Το ζήτημα της ασφάλειας αυτής της μορφής αποτελεί έναν από τους κυριότερους παράγοντες σε ό,τι έχει να κάνει με την χάραξη μιας ενεργειακής πολιτικής είτε εκείνη σχετίζεται με ένα κράτος είτε με μια περιφέρεια είτε ακόμα και με ένα σύνολο κρατών. Η ικανότητα διασφάλισης αδιάλειπτης παροχής ενέργειας, είτε αυτό σχετίζεται με τον ηλεκτρισμό είτε με το φυσικό αέριο κλπ αποτελεί καθοριστικό κριτήριο με στόχο την απρόσκοπτη δράση διαφοροποιημένων ενεργειακών μηχανισμών όπου επικεντρώνεται στη σύγχρονη εποχή η τεχνολογικά εστιασμένη κοινωνία και οικονομία.

Στη σημερινή εποχή, η ΕΕ σαν οργανισμός ο οποίος ενδιαφέρεται για την ευημερία των ανθρώπων της από τη μια και διεκδικεί ρόλο στα διεθνή δρώμενα από την άλλη, έχει σαν κυριότερο σκοπό της την ενεργειακή ασφάλεια. Λόγω της τεράστιας έλλειψης ενεργειακών πηγών στην επικράτειά της, έχει άρρηκτη σχέση με τις προμήθειες ενεργειακών πόρων από διάφορους εξωτερικούς φορείς.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση της Ρωσίας, που έχει υπέρ-επάρκεια ορυκτών καυσίμων και αποτελεί τον βασικότερο προμηθευτή της ΕΕ. Η προσφορά υδρογονανθράκων στην ΕΕ αποτελεί την κυριότερη παράμετρο της διαμόρφωσης του ΑΕΠ αυτής της χώρας. Η οικονομία του εν λόγω κράτους έχει άμεση σχέση με τις χρηματοοικονομικές σχέσεις της με την ΕΕ. Υπάρχει, επομένως, μια αλληλεξάρτηση ανάμεσα στην ΕΕ και σε αυτήν την χώρα.

ABSTRACT

Energy is the physical quantity which is directly related to all the changes that take place in the physical world, simple or more complex and is related to the evolution of humans. Energy production is the best known and main use of hydrocarbons. Oil and natural gas supply the 2/3 of the energy we use, while together with the burning of coal it amounts to 90%. Inextricably linked to energy, however, is the term energy security, which consists of adequate, affordable and ecological coverage of all energy requirements.

The issue of security of this kind is one of the main factors in what has to do with the formulation of an energy policy, whether it is related to a state or a region or even a set of states. The ability to ensure an uninterrupted supply of energy, whether it is related to electricity or gas, etc. is a crucial criterion for the smooth operation of diversified energy mechanisms where the technology-focused society and economy are focused in the modern era.

Today, the EU, as an organization that cares about the well-being of its people on the one hand and claims a role in international affairs on the other, has energy security as its main goal. Due to the huge shortage of energy resources in its territory, it is inextricably linked to the supply of energy resources from various external bodies.

A typical example is the case of Russia, which has an oversupply of fossil fuels and is the EU's main supplier. The supply of hydrocarbons to the EU is a key factor in shaping the country's GDP. The economy of this state is directly related to its financial relations with the EU. There is, therefore, an interdependence between the EU and this country.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
ABSTRACT.....	4
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.....	5
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΙΚΟΝΩΝ	7
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΕΙΣΑΓΩΓΗ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ.....	10
2.1 Η έννοια της ενέργειας	10
2.2 Η έννοια της ενεργειακής ασφάλειας.....	14
2.3 Παράγοντες που επηρεάζουν την ενεργειακή ασφάλεια.....	18
2.4 Κίνδυνοι που αφορούν την ενεργειακή ασφάλεια	20
2.5 Ενεργειακή ασφάλεια και ΑΠΕ	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΕ.....	27
3.1 Η κατάσταση στην Ευρώπη.....	27
3.2 Η ενεργειακή στρατηγική της Ευρώπης	32
3.3 Η σημασία της ενεργειακής ασφάλειας στην Ευρώπη.....	35
3.4 Άξονες ενεργειακής πολιτικής	38
3.5 Διαχείριση ενεργειακής εξάρτησης.....	42
3.6 Παράγοντες διαμόρφωσης ενεργειακής στρατηγικής.....	44
3.7 Ενεργειακή ασφάλεια και διαφοροποίηση πηγών	47
3.8 Ενεργειακές τάσεις και ο ρόλος του LNG	51
3.9 Σύγχρονες προκλήσεις και προοπτικές	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΡΩΣΙΑ	58
4.1 Ενεργειακή ταυτότητα Ρωσίας.....	58
4.2 Ενεργειακή στρατηγική Ρωσίας	60
4.3 Στόχοι Ρωσίας.....	64

4.4 Ενεργειακή εξάρτηση ΕΕ από την Ρωσία	67
4.5 Ενεργειακή διπλωματία Ρωσίας	70
4.6 Ανησυχίες και προκλήσεις	72
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	76
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	78

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 2.1 Ενεργειακά δεδομένα	11
Εικόνα 2.2 Αυξανόμενη εξάρτηση εφοδιασμού της ΕΕ από το εξωτερικό.....	13
Εικόνα 2.3 Ενεργειακή κατανάλωση της ΕΕ και ποσοστό της από εγχώριους είτε εισαγόμενους πόρους	17
Εικόνα 2.4 Ενεργειακή εξάρτηση των χωρών της Ευρώπης.....	20
Εικόνα 3.1 Εισαγωγές ορυκτών καυσίμων στην ΕΕ.....	29
Εικόνα 3.2 Περιοχές από όπου εισάγει η ΕΕ πετρέλαιο και φυσικό αέριο.....	31
Εικόνα 3.3 Ιστορική εξέλιξη ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ.....	33
Εικόνα 3.4 Εξέλιξη διαφοροποίησης πηγών εισαγωγής πετρελαίου κατά την περίοδο 2004-2010.....	49
Εικόνα 3.5 Εξέλιξη διαφοροποίησης πηγών εισαγωγής φυσικού αερίου κατά την περίοδο 2004-2010	51
Εικόνα 3.6 Αμερικάνικες εξαγωγές LNG με προβλέψεις έως και το 2040	55
Εικόνα 4.1 Λειτουργικοί και προτεινόμενοι ρωσικοί αγωγοί φυσικού αερίου στην Ευρώπη	59

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη σύγχρονη εποχή, η ενέργεια αφορά μια από τις κυριότερες παραμέτρους της καθημερινής ζωής των ανθρώπων. Είναι ζωτικής σημασίας για την χρηματοοικονομική μεγέθυνση αλλά και για την ευημερία τους. Καθοριστικό ρόλο στην παραγωγή ενέργειας διαδραματίζουν τα ορυκτά καύσιμα (όπως είναι για παράδειγμα ο άνθρακας, το πετρέλαιο κλπ). Στη σημερινή εποχή, η χρήση του άνθρακα ελαττώνεται για οικολογικούς λόγους, το πετρέλαιο έχει σταθεροποιημένες είτε καθοδικές τάσεις, ενώ το φυσικό αέριο διαρκώς αυξάνεται με προοπτική να καταφέρει να αντικαταστήσει το πετρέλαιο μέχρι και την περίοδο του 2030.

Η ΕΕ αποτελεί δύναμη στον τομέα της βιομηχανίας σε παγκόσμιο επίπεδο, ρόλος που παρά την παγκόσμια χρηματοοικονομική ύφεση των προηγούμενων 13 ετών είναι πιθανόν να παρουσιάσει σημαντική ανοδική τάση τα επόμενα χρόνια. Αντιπροσωπεύει πάνω από το 20% της οικονομίας της ΕΕ, περίπου 35 εκατομμύρια θέσεις εργασίας και 80% των εξαγωγών αγαθών της ΕΕ. Θα ήταν, επομένως, αφελές να μην εστιάζει στην τροφοδοσία της με ενεργειακούς πόρους στους οποίους έχει μεγάλη έλλειψη και οι οποίοι αποτελούν βασικό άξονα για την χρηματοοικονομική αλλά και βιομηχανική της ανάπτυξη.

Καθοριστικό ρόλο στην μεταστροφή της εξωτερικής ενεργειακής της τακτικής ήταν η κρίση στις σχέσεις Ρωσίας και Ουκρανίας κατά την περίοδο του 2006. Εκείνη την περίοδο η ΕΕ κατανόησε πως υφίσταται ένα τεράστιο χάσμα προκειμένου να δράσει υπό καθεστώς ελαττωμένης τροφοδοσίας σε ενέργεια, καθώς επίσης και η τεράστια εξάρτηση που είχε αναπτυχθεί όχι μονάχα από τον καλούμενο γκρίζο χρυσό αλλά και από καθορισμένες χώρες-παραγωγούς και χώρες διαμετακομιστές.

Στην περίπτωση που υπολογιστεί παράλληλα η εκτιμώμενη ανοδική τάση της ζήτησης τόσο σε πετρέλαιο όσο και σε φυσικό αέριο τις επόμενες δεκαετίες, οι προκλήσεις για την ενεργειακή ασφάλεια σε ευρωπαϊκό επίπεδο είναι αρκετές και ζωτικής σημασίας για το μέλλον της. Βασικότερος στόχος όλων των χωρών είναι

σημαντικό να είναι η ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού, αφού η εξάρτηση από τις εισαγωγές τα κάνει εξαιρετικά τρωτά, αφού κατά την περίοδο της ύφεσης είτε ακόμα και παλαιότερων πολέμων, είναι ιδιαίτερα πιθανό να αποτελέσει σημαντικό ελάττωμα.

Ακόμα, όμως, και κατά την διάρκεια ειρήνης, η ενεργειακή εξάρτηση είναι εφικτό να αναπτύξει μεγάλα ζητήματα, ως επί το πλείστον σε ό,τι έχει να κάνει με το ισοζύγιο πληρωμών, την χρηματοοικονομική μεγέθυνση κλπ. Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε, άλλωστε, πως η κατοχή, η εποπτεία καθώς επίσης και η ικανότητα εκμετάλλευσης ενεργειακών πόρων αποτελεί καθοριστικό όφελος στις σχέσεις μεταξύ των χωρών και είναι δυνατόν να αποτελέσει ένα εξαιρετικά χρήσιμο εργαλείο εξωτερικής πολιτικής.

Στόχος της συγκεκριμένης εργασίας αποτελεί η διεξοδική μελέτη και η εκτενής έρευνα για την Ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια και κυρίως σε ό,τι έχει να κάνει με τις σχέσεις της ΕΕ και της Ρωσίας. Σημαντικό κομμάτι αυτής της εργασίας θα εστιάζει στους κινδύνους αλλά και στις προτεραιότητες όλων αυτών. Για να επιτευχθεί ο παραπάνω στόχος θα υλοποιηθεί μια βιβλιογραφική ανασκόπηση, μέσα από διεθνείς, ελληνικές αλλά και διαδικτυακές πηγές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

2.1 Η έννοια της ενέργειας

Επί της ουσίας η ενέργεια αφορά ένα φυσικό μέγεθος το οποίο κατά κύριο λόγο γίνεται κατανοητό από τα αποτελέσματα που έχει, που καλούνται ως έργο. Είναι εξαιρετικά καλά κρυμμένη σε διαφορετικά σώματα και εμφανίζεται μονάχα στην περίπτωση στην οποία τα εν λόγω σώματα μετέχουν σε διαφορετικά χημικά είτε φυσικά φαινόμενα. Κανένας δεν έχει την ευχέρεια να αντιληφθεί για παράδειγμα την δυναμική ενέργεια την οποία περιέχει μια γλάστρα.¹

Η ενέργεια για την ΕΕ από την βιομηχανική επανάσταση και αργότερα έχει άμεση σχέση με την εξέλιξή της, αφού μέσα από τη διαρκή ροή ενέργειας κατορθώνεται σταθερότητα, είτε χρηματοοικονομική είτε κοινωνική. Στη σύγχρονη εποχή, η ΕΕ έχει τη δυνατότητα να περηφανεύεται για την κατάσταση στην οποία είναι οικονομικά αλλά και κοινωνικά σαν μια από τις πιο ανεπτυγμένες τοποθεσίες σε παγκόσμιο επίπεδο, αφού όλα αυτά τα χρόνια εστίαζε στην εξέλιξή της πάνω στον τομέα της ενέργειας.²

Σε αυτό το σημείο, όμως, υφίσταται μια αντίθεση αφού ο ορυκτός πλούτος τον οποίο έχει στη διάθεσή της είναι εξαιρετικά φτωχός. Για αυτό το λόγο, η ΕΕ υποχρεώθηκε να εκμεταλλευτεί πόρους οι οποίοι είναι σχετικά σε κοντινή απόσταση για την επίτευξη των σκοπών της. Επί της ουσίας προσπάθησε να εκμεταλλευτεί το πετρέλαιο στην αρχή από τα κράτη της Αραβίας και της Βόρειας Αφρικής και στη συνέχεια το φυσικό αέριο.³

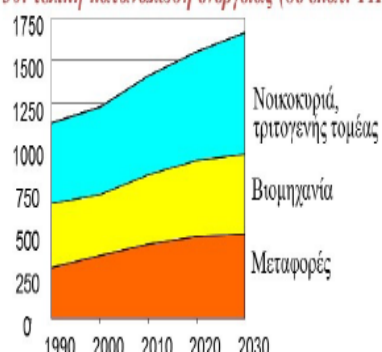
¹ M. Biresselioglu, (2011), *European Energy Security: Turkey's Future Role and Impact*, Palgrave Macmillan.

² R. Youngs, (2011), *Energy Security: Europe's New Foreign Policy Challenge*, Routledge.

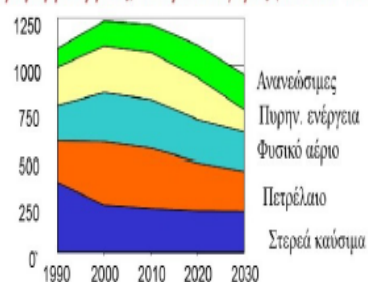
³ M. Sigot, (2013), *Energy Security and the EU: between independency priorities, strategic vulnerabilities and sustainability needs*, Master Thesis, Stockholm University, Sweden.

Παρόλα αυτά, όμως, με το πέρασμα των ετών το πλεονέκτημα εξαφανίστηκε από τους καταναλωτές και πήγε στους παραγωγούς, αφού υπήρξε τεράστια ανοδική τάση της ζήτησης. Εκείνη την περίοδο υπήρξαν για πρώτη φορά οι πρώτοι προβληματισμοί για το μέλλον καθώς επίσης και την φθινή είτε διαρκή ροή των συγκεκριμένων πόρων. Ήταν ζωτικής σημασίας, επομένως, να απαντηθούν καθοριστικά ερωτήματα που είχαν άμεση σχέση με τη συνεχή ροή, την εξάρτηση από την εισαγόμενη ενέργεια, την εξάντληση διάφορων πόρων όπως επίσης και για το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής. Για αυτό το λόγο πλέον είναι διαδεδομένη η ιδέα της ενιαίας και κοινής ενεργειακής πολιτικής όπως επίσης και η εστίαση σε διαφορετικές πηγές με στόχο την βιωσιμότητα και την ανάπτυξη.⁴

Ευρώπη των 30: τελική κατανάλωση ενέργειας (σε εκατ. TWh)

Ευρώπη των 30: παραγωγή ενέργειας, σενάριο αναφοράς (σε εκατ. TWh)

Εικόνα 2.1 Ενεργειακά δεδομένα⁵

Τα είδη ενέργειας τα οποία εντοπίζονται στη σημερινή εποχή πάνω στον πλανήτη διακρίνονται σε 2 τεράστιες κατηγορίες που είναι οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας (είτε όπως καλούνται εν συντομία ΑΠΕ) καθώς επίσης και οι μη ανανεώσιμες. Οι πρώτες εξ αυτών έχουν προέλευση από διάφορες φυσικές δράσεις, που δεν δημιουργούν πρόβλημα στο περιβάλλον αφού δεν έχουν προέλευση από

⁴ L. Baechler, (2016), Energy security issues in EU energy policy: Case study of shale gas production in EU, Master Thesis, "The European Union and Central Asia in the International System, Master Thesis, Radboud University.

⁵ Γ. Σκόδρας, (2016), Τεχνική και ενεργειακή νομοθεσία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών.

δράσεις όπως η εξόρυξη, η άντληση είτε η καύση και παράλληλα δεν αποδεσμεύουν υδρογονάνθρακες, διοξείδιο του άνθρακα κλπ.⁶

Από την άλλη μεριά, οι μη ανανεώσιμες πηγές αυτού του είδους επιφέρουν αρκετά περιβαλλοντικά ζητήματα σε όλη την περίοδο της εκμετάλλευσής τους. Γενικότερα, είναι σημαντικό να γνωρίζουμε πως οι ΑΠΕ χωρίζονται σε διάφορες κατηγορίες, όπως είναι για παράδειγμα η ηλιακή ενέργεια, η αιολική, η γεοθερμική, η αεροθερμική, η υδροθερμική, η ενέργεια των ωκεανών, η βιομάζα, τα βιοαέρια κλπ.⁷

Οι κατηγορίες που προαναφέρθηκαν στην Ευρώπη εντοπίζονται σε διαφορετική συχνότητα αφού η εκάστοτε χώρα έχει διαφοροποιημένο έδαφος, καιρικές συνθήκες όπως επίσης και ενεργειακές απαιτήσεις. Κυριότερος σκοπός της ΕΕ είναι έως την περίοδο του 2030 η κατανάλωση ενέργειας από τις εν λόγω πηγές να ξεπεράσει το 1/4. Σε περίπτωση που σκεφτούμε πως την περίοδο του 2014 το ποσοστό ίσα που ξεπερνούσε το 15% γίνεται εύκολα κατανοητό ότι υλοποιούνται αρκετές ενέργειες προς την παραπάνω πορεία.

Σε ό,τι έχει να κάνει με τις μη ΑΠΕ με βασικότερες πηγές το πετρέλαιο, το φυσικό αέριο, τον άνθρακα και την πυρηνική ενέργεια, είναι σημαντικό να τονιστεί πως όλες αυτές οι πηγές είναι διαχρονικές για την χρήση τους, όμως, εκτός από τα τεράστια οφέλη που πρόσφεραν όλα αυτά τα χρόνια, επιφέρουν αρνητικές συνέπειες στο περιβάλλον και στους ανθρώπους.⁸

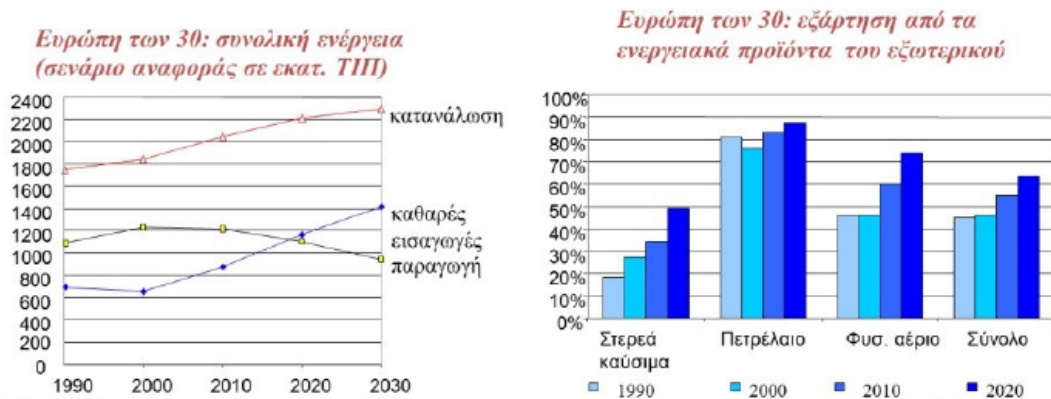
Τα κυριότερα οφέλη των ΑΠΕ σε σχέση με τις μη ΑΠΕ είναι πως είναι φιλικότερες προς το περιβάλλον, δεν εξαντλούνται, ο εξοπλισμός και η συντήρησή τους έχουν χαμηλότερο κόστος και είναι εφικτό να κρατήσουν για πιο μεγάλη περίοδο και τέλος το γεγονός πως κράτη που δεν σχετίζονται με την πρόσβαση σε

⁶ F. Proedrou, (2012), EU energy security in the gas sector, Evolving dynamics, policy dilemmas and prospects, Ashgate, Surrey.

⁷ Λ. Γιαννακοπούλου, (2013), Τομέας εθνικού ενδιαφέροντος: Ενέργεια, Διεύθυνση Σχεδιασμού και Προγραμματισμού, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας.

⁸ T.V. Raluca, (2017), Energy Security – a major EU Security Issue of the 21st Century The Influence of the Energy Security on the EU's Security on the Example of Romania's and Austria's Energy Security regarding the Gas Supply during the Ukraine Crisis, Bachelor Thesis, Fachhochschul-Bachelor Programme Military Leadership at the Theresan Military Academy.

ενέργεια έχουν την ευχέρεια να καλύψουν τις απαιτήσεις τους σε σημαντικό επίπεδο και να μην εξαρτώνται από το πετρέλαιο κλπ.⁹

Εικόνα 2.1 Αυξανόμενη εξάρτηση εφοδιασμού της ΕΕ από το εξωτερικό¹⁰

Αντίθετα, σε ό,τι έχει να κάνει με τα βασικότερα ελαττώματα των ΑΕΠ, χρειάζεται να επισημανθεί πως αυτά είναι το γεγονός πως έχουν χαμηλότερη απόδοση και έχουν ανάγκη από τεράστιες εκτάσεις με στόχο να συμψηφιστεί η διαφορά η οποία υφίσταται, το γεγονός πως δεν έχουν την ευχέρεια να προσφέρουν ενέργεια με την ίδια δυναμικότητα ολόκληρο τον χρόνο αφού έχουν άρρηκτη σχέση με τα καιρικά φαινόμενα και τέλος το γεγονός πως δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν σε όλα τα κράτη αφού η αποδοτικότητά τους σχετίζεται με το γεωγραφικό πλάτος, το έδαφος, τις κλιματικές συνθήκες κλπ.¹¹

⁹ M. Biresselioglu, (2011), *European Energy Security: Turkey's Future Role and Impact*, Palgrave Macmillan.

¹⁰ Γ. Σκόδρας, (2016), *Τεχνική και ενεργειακή νομοθεσία*, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών.

¹¹ R. Youngs, (2011), *Energy Security: Europe's New Foreign Policy Challenge*, Routledge.

2.2 Η έννοια της ενεργειακής ασφάλειας

Η συγκεκριμένη έννοια έχει οριοθετηθεί μέσα από ένα σύνολο διαφοροποιημένων ορισμών, των οποίων το κοινό τους χαρακτηριστικό είναι η τεράστια σημασία της ενέργειας στη σημερινή εποχή. Σαν όρος καλύπτει αρκετά και διαφορετικά θέματα, συνδέοντας την ενέργεια με την χρηματοοικονομική είτε ακόμα και την κοινωνική ανάπτυξη όπως επίσης και την πολιτική και κατ' επέκταση έχει ανάγκη από μια σύνθετη προσέγγιση, η οποία ως επί το πλείστον περιέχει ένα σύνολο διαφοροποιημένων ζητημάτων.¹²

Με το πέρασμα των ετών και τη διαρκή ανοδική τάση της σημασίας της ενέργειας στα σημερινά βιομηχανικά κράτη, η ασφάλεια αυτής της μορφής εξελίχτηκε σαν έννοια, προκειμένου να περιέχει και όλες τις σημερινές προκλήσεις, τους κινδύνους και τις απειλές του ενεργειακού εφοδιασμού. Βάσει μελετών όλων αυτών των ετών, η σημαντική ανοδική τάση των τιμών της ενέργειας σε συνδυασμό με τις γεωπολιτικές αλλαγές των προηγούμενων ετών, μας υπενθύμισαν τον καθοριστικό ρόλο που παίζει η ενέργεια στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη όπως επίσης και στην ευρύτερη ευπάθεια του διεθνούς ενεργειακού συστήματος σε πιθανές μη προβλέψιμες και μη επιθυμητές διακοπές του εφοδιασμού.¹³

Οι ΗΠΑ, από την περίοδο του '73, θεωρούν κάθε μορφή διακινδύνευσης της ενεργειακής τους προμήθειας σαν εχθρική τακτική η οποία δικαιολογεί πολεμική δράση, κάτι το οποίο δείχνει τον καθοριστικό ρόλο που έχει η εν λόγω ασφάλεια σε ό,τι έχει να κάνει με τη σχεδιαστική δράση μιας εθνικής πολιτικής. Βάσει μελετών κατά την περίοδο του 2015, οι ΗΠΑ προσπάθησαν και πέτυχαν την ανοδική τάση της εγχώριας παραγωγής καθώς επίσης και την παράλληλη ελάττωση της κατανάλωσης

¹² S. Pirani, J. Stern, K. Yafimava, (2014), What the Ukraine crisis means for the gas markets, The Oxford Institute for Energy Studies, Oxford.

¹³ F. Proedrou, (2012), EU energy security in the gas sector, Evolving dynamics, policy dilemmas and prospects, Ashgate, Surrey.

υδρογονανθράκων με απώτερο στόχο την ελάττωση της ευπάθειας της οικονομίας τους και την ελάττωση της εκροής συναλλάγματος.¹⁴

Εστιάζοντας στον καθοριστικό ρόλο τους για τη διεθνή ασφάλεια και σταθερότητα (και συνεπώς και για την ΕΕ), η τακτική τους αναφέρεται κατά κύριο λόγο στις κινήσεις περιορισμού των έντονων διακυμάνσεων στη διεθνή παραγωγή υδρογονανθράκων αλλά και στις τιμές τους έτσι ώστε να καθιερωθεί η απαιτούμενη σταθερά στην ενεργειακή πρόσβαση, σαν καθοριστικό κριτήριο για τη διεθνή κοινωνική αλλά και χρηματοοικονομική ανάπτυξη.¹⁵

Η ΕΕ είναι υποχρεωμένη να εστιάζει σε αυτή την ασφάλεια αλλά και στην διεθνή συνεργασία, καθώς η ενεργειακή της παραγωγή έχει άμεση σχέση με τις εισαγωγές πρώτων υλών από τρίτα κράτη. Το συγκεκριμένο ποσοστό είναι πιθανόν να ξεπεράσει το 70% έως και την επόμενη δεκαετία. Πιο αναλυτικά, το πετρέλαιο το οποίο θα καταναλώνει η ΕΕ έως την επόμενη δεκαετία, θα είναι εισαγόμενο σχεδόν κατά 90%, το φυσικό αέριο κατά σχεδόν 70% και ο άνθρακας κατά 100%.

Οι δραστηριότητες αυτής της Ένωσης σε ό,τι έχει να κάνει με την ενίσχυση της εν λόγω ασφάλειας έχει άμεση σχέση με την ποικιλότητα τόσο των ενεργειακών βασικών υλών όσο και των κρατών μελών της. Ακόμα, η ΕΕ είναι αρμόδια για δραστηριότητες βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης και είναι ζωτικής σημασίας να εστιάζει σε οικονομικά σχέδια τα οποία θα παίξουν καθοριστικό ρόλο στην ενεργειακή ανεξάρτηση.¹⁶

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η χρήση των ΑΠΕ, που αναφέρθηκαν παραπάνω. Παρά τις δραστηριότητες που προαναφέρθηκαν, όμως, η ΕΕ παραμένει μέχρι και σήμερα εξαιρετικά ευάλωτη ενεργειακά, κάτι το οποίο μπορούμε να διακρίνουμε και από τα θεσμικά κείμενα της ίδιας της ΕΕ. Για παράδειγμα η Ρωσία

¹⁴ Τ. Δασουλας, (2019), Γεωπολιτική ανάλυση του ζητήματος της ενεργειακής ασφάλειας στο σύμπλοκο μέση Ανατολή-Ελλάδα-Λουιές Ευρωπαϊκές χώρες, Σχολή Εθνικής Άμυνας, 9η Εκπαιδευτική Σειρά Διαδικτυακής Μάθησης.

¹⁵ Λ. Γιαννακοπούλου, (2013), Τομέας εθνικού ενδιαφέροντος: Ενέργεια, Διεύθυνση Σχεδιασμού και Προγραμματισμού, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας.

¹⁶ Π. Δακουτρός, (2019), Η Ενεργειακή Πολιτική και Ασφάλεια της Ευρώπης Και το Μέλλον των Αγωγών, Διπλωματική εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

σε αυτά τα κείμενα διαφοροποιείται από τις ΗΠΑ και την ΕΕ στη μέθοδο της παρουσίασης του όρου αυτής της ασφάλειας.¹⁷

Με αυτόν τον τρόπο, τα συγκεκριμένα κείμενα του εν λόγω κράτους έχουν άμεση σχέση κυρίως με την πολιτική εκμετάλλευση της ενέργειας, σαν βασική πηγή εθνικής δύναμης, εξαιτίας ακριβώς του καθοριστικού ρόλου που έχει η ενέργεια στην οικονομία αυτού του κράτους. Ειδικότερα, στο κείμενο του 2008 αποδόθηκε ένας καθοριστικός ρόλος στην ενέργεια, αφού η πρωτεύουσα αυτής της χώρας υπολογιζόταν πως θα την χρησιμοποιούσε σαν ένα χρήσιμο μέσο δύναμης, με απώτερο σκοπό την αποκόμιση καθοριστικών ανταλλαγμάτων.

Η χρησιμότητα της ενέργειας σαν τακτική δύναμη συντηρείται και στα κείμενα του 2009 όπως επίσης και του 2012. Βάσει με τα παραπάνω κείμενα, η πρωτεύουσα αυτής της χώρας αντιτίθεται στην απελευθέρωση της εν λόγω αγοράς αφού η συντήρηση των κρατικών μονοπωλίων προσφέρει τη δυνατότητα χρήσης αυτού του τομέα σαν πολιτικό μέσο.¹⁸

Από όλα τα παραπάνω είναι εύκολο να κατανοήσουμε πως η προοπτική της συγκεκριμένης ασφάλειας διαφέρει σύμφωνα με την οπτική μέσα από την οποία διερευνούμε αυτόν τον όρο. Για τα αναπτυγμένα κράτη που είναι καταναλωτές, όπως είναι για παράδειγμα οι ΗΠΑ, η ΕΕ κλπ, η εν λόγω μορφή ασφάλειας αφορά τη διαρκή τροφοδοσία σε λογικές τιμές.¹⁹

Τα παραπάνω κράτη εμφανίζουν τεράστιο ενδιαφέρον κυρίως για την απελευθέρωση της συγκεκριμένης αγοράς καθώς επίσης και για το άνοιγμα της διεθνούς αγοράς. Από την άλλη μεριά, τα αναπτυσσόμενα κράτη, με βασικότερα την Κίνα και την Ινδία εμφανίζουν τεράστιους προβληματισμούς για την ασφαλή και την

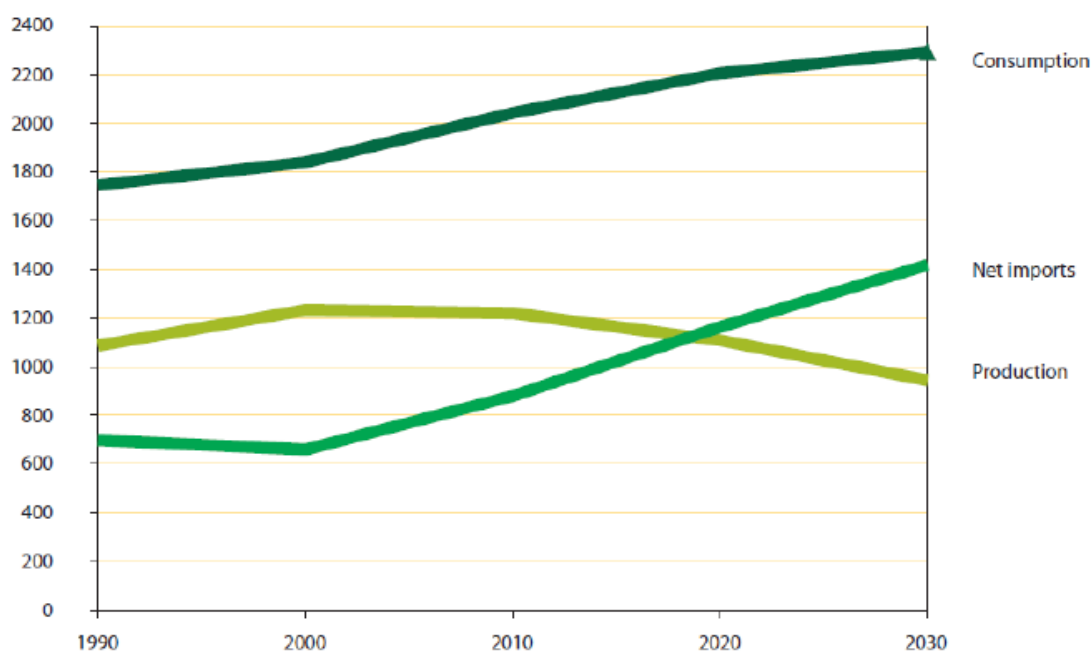
¹⁷ K. Szulecki, (2018), *Energy Security in Europe: Divergent Perceptions and Policy Challenges*, Palgrave Macmillan.

¹⁸ I. Surwillo, (2020), *Energy Security Logics in Europe*, Routledge.

¹⁹ M. Sigot, (2013), *Energy Security and the EU: between independency priorities, strategic vulnerabilities and sustainability needs*, Master Thesis, Stockholm University, Sweden.

εύρυθμη ενεργειακή τους τροφοδοσία, αφού κάθε μορφή διαταραχής είναι εφικτό να επιβραδύνει σε καθοριστικό επίπεδο το ρυθμό ανάπτυξής τους.²⁰

Τέλος, είναι σημαντικό να τονιστεί πως τα κράτη παραγωγής υδρογονανθράκων, διασυνδέουν τη συγκεκριμένη μορφή ασφάλειας με την διασφάλιση αξιόπιστων καταναλωτών που τους προσφέρουν εγγυήσεις ασφάλειας σε ό,τι έχει να κάνει με την κατάρτιση των κρατικών τους προϋπολογισμών, δίχως φυσικά να απουσιάζουν οι πολλές εκμεταλλεύσεις της ενέργειας σαν χρήσιμο εργαλείο πολιτικής.

Εικόνα 2.2 Ενεργειακή κατανάλωση της ΕΕ και ποσοστό της από εγχώριους είτε εισαγόμενους πόρους²¹

²⁰ T.V. Raluca, (2017), Energy Security – a major EU Security Issue of the 21st Century The Influence of the Energy Security on the EU’s Security on the Example of Romania’s and Austria’s Energy Security regarding the Gas Supply during the Ukraine Crisis, Bachelor Thesis, Fachhochschul-Bachelor Programme Military Leadership at the Theresan Military Academy.

²¹ L. Baechler, (2016), Energy security issues in EU energy policy: Case study of shale gas production in EU, Master Thesis, “The European Union and Central Asia in the International System, Master Thesis, Radboud University.

2.3 Παράγοντες που επηρεάζουν την ενεργειακή ασφάλεια

Η συγκεκριμένη μορφή ασφάλειας περιέχει αρκετές και διαφορετικές παραμέτρους όπως επίσης και αρκετές κατηγοριοποιήσεις μεταβλητών οι οποίες επιφέρουν καθοριστικές επιρροές και επιδράσεις σε αυτήν. Η πολυπλοκότητα των ζητημάτων που σχετίζονται με αυτή την ασφάλεια είναι τεράστια και διαφέρει σύμφωνα με την οπτική σύμφωνα με την οποία διερευνάται και αξιολογείται.²²

Με κυριότερο σκοπό να γίνει αντιληπτό το πόσο πολύπλοκο είναι το ζήτημα της συγκεκριμένης ασφάλειας και το σύνολο των παραμέτρους που έχουν άμεση σχέση με αυτή, είναι ζωτικής σημασίας να επισημανθεί ότι υφίστανται περισσότεροι από 45 ορισμοί για την εν λόγω ασφάλεια που εμφανίζονται στη διεθνή ακαδημαϊκή βιβλιογραφία τα τελευταία χρόνια.²³

Επί της ουσίας, η συγκεκριμένη μορφή ασφάλειας περιέχει 4 βασικά γνωρίσματα τα οποία έχουν άρρηκτη σχέση με αυτήν. Αυτά τα γνωρίσματα είναι η διαθεσιμότητα, η αξιοπιστία, η οικονομική προσιτότητα καθώς επίσης και η βιωσιμότητα. Το πρώτο εξ αυτών έχει να κάνει με την ικανότητα των χρηστών αλλά και των πελατών να έχουν πρόσβαση στην ενέργεια οποιαδήποτε ώρα επιθυμούν.²⁴

Με βασικότερο σκοπό να εξασφαλιστεί κάτι τέτοιο είναι σημαντικό να υπάρξει ένα εκτεταμένο δίκτυο αγοράς, πωλητών, αγοραστών, σωστή χρησιμοποίηση όλων των φυσικών πηγών, επενδυτικές κινήσεις, ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη καθώς επίσης και να υπάρξει ένα νομοθετικό πλαίσιο το οποίο θα οριοθετεί τους κανονισμούς δράσης όλων αυτών των παραμέτρων.²⁵

²² A. Elbassoussy, (2019), European energy security dilemma: major challenges and confrontation strategies, *Review of Economics and Political Science*, 4(4), pp. 321-343.

²³ Κ. Τσίρος, (2016), *Ενεργειακή ασφάλεια και σχέσεις ΕΕ-Ρωσίας*, Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.

²⁴ N. Esakova, (2012), *European Energy Security: Analysing the EU-Russia Energy Security Regime in Terms of Interdependence Theory*, VS Verlag für Sozialwissenschaften.

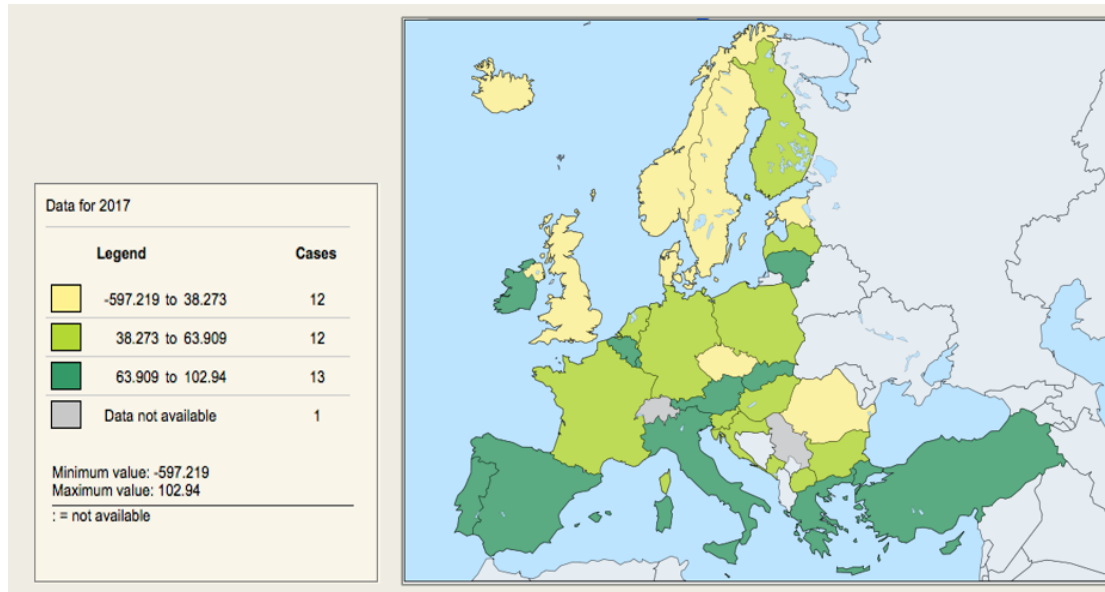
²⁵ K. Van der Meulen, (2018), *The European Union on the crossroads: the dilemma between national policy goals and the greater communal good in the struggle for energy security in the context of perceptions towards fossil fuel dependence on Russia*

Από την άλλη μεριά, η δεύτερη παράμετρος αυτού του είδους έχει άρρηκτη σχέση με την βέλτιστη εφικτή εξασφάλιση της αδιάκοπης παροχής ενέργειας καθώς επίσης και την προστασία από διάφορες διακοπές του δικτύου. Εξίσου σημαντική, όμως, λογίζεται πως είναι και η παράμετρος της οικονομικής προσιτότητας. Η συγκεκριμένη παράμετρος περιέχει σταθεροποιημένες τιμές της ενέργειας και στις οποίες θα έχουν την ευχέρεια να ανταποκριθούν όλοι οι άνθρωποι όπως επίσης και η ίδια η οικονομία.²⁶

Τέλος, η παράμετρος της βιωσιμότητας έχει να κάνει με την μείωση του κοινωνικού, περιβαλλοντικού αλλά και χρηματοοικονομικού κόστους από τη δράση όλων των μερών της ενεργειακής αλυσίδας. Ακόμα, εξίσου καθοριστικό ρόλο διαδραματίζουν και διάφορες άλλες προϋποθέσεις όπως είναι για παράδειγμα η διαφοροποίηση του ενεργειακού μείγματος (σε ό,τι έχει να κάνει με τους προμηθευτές, τα είδη ενέργειας κλπ), η διαφοροποίηση στην εφοδιαστική αλυσίδα, η ανθεκτικότητα αλλά και η δυνατότητα διαχείρισης έκτακτων συνθηκών, η αισθητή ελάττωση της ενεργειακής ζήτησης καθώς επίσης και η κατάλληλη δράση των αγορών στον εν λόγω κλάδο.²⁷

²⁶ T.V. Raluca, (2017), Energy Security – a major EU Security Issue of the 21st Century The Influence of the Energy Security on the EU’s Security on the Example of Romania’s and Austria’s Energy Security regarding the Gas Supply during the Ukraine Crisis, Bachelor Thesis, Fachhochschul-Bachelor Programme Military Leadership at the Theresan Military Academy.

²⁷ N. Esakova, (2012), European Energy Security: Analysing the EU-Russia Energy Security Regime in Terms of Interdependence Theory, VS Verlag für Sozialwissenschaften.

Εικόνα 2.3 Ενεργειακή εξάρτηση των χωρών της Ευρώπης²⁸

2.4 Κίνδυνοι που αφορούν την ενεργειακή ασφάλεια

Οι απειλές αυτής της μορφής είναι εφικτό να κατηγοριοποιηθούν σε καθορισμένες ομάδες, όπως αυτές που θα αναφερθούν παρακάτω. Πρώτα από όλα μια σημαντική κατηγορία αυτού του είδους είναι οι **φυσικοί κίνδυνοι**. Οι συγκεκριμένοι κίνδυνοι χωρίζονται σε συνθήκες μόνιμης διαταραχής της παραγωγής ενέργειας όπως επίσης και σε προσωρινές συνθήκες αντίστοιχα. Η διατάραξη της εύρυθμης ενεργειακής τροφοδοσίας είναι δυνατόν να προκληθεί εξαιτίας διακοπής του παραγωγικού επιπέδου ή εξαιτίας εξάντλησης όλων των φυσικών πόρων.²⁹

Η εξάντληση των εν λόγω πόρων περιέχει και την χρηματοοικονομική διάταση, όπως για παράδειγμα το γεγονός ότι η ΕΕ αναπόφευκτα θα χάσει τη δυνατότητα εκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων που εξορρύνονται στις περιοχές

²⁸ Ν. Κοντούλη, (2019), Ενεργειακή ασφάλεια & ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, Σημειώσεις Μαθήματος, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών.

²⁹ Μ. Bireselioglou, (2011), European Energy Security: Turkey's Future Role and Impact, Palgrave Macmillan.

της εξαιτίας συγκριτικά πιο μεγάλου κόστους από τους εισαγόμενους. Σαν παράδειγμα προσωρινής απειλής από τέτοιους κινδύνους είναι το σταμάτημα της δράσης ενός πυρηνικού εργοστασίου.³⁰

Οι διαταραχές της παραγωγής ενέργειας εξαιτίας αυτών των κινδύνων περιέχουν ένα μεγάλο σύνολο διαφοροποιημένων απειλών, όπως είναι για παράδειγμα διάφορες φυσικές καταστροφές, παγκόσμιες κρίσεις, τρομοκρατικές ενέργειες, απεργίες κλπ. Οι κυριότερες επιπτώσεις από τις παραπάνω καταστάσεις διαταραχής της συγκεκριμένης παραγωγής περιέχουν την ανάγκη της κάλυψης των ενεργειακών απαιτήσεων από διαφορετικές πηγές είτε φυσικούς πόρους ενώ παράλληλα θα επιφέρει αρνητικές επιρροές και επιδράσεις στο σύνολο της χρηματοοικονομικής δράσης ενός κράτους είτε μιας τοποθεσίας όπως είναι για παράδειγμα η περίπτωση της ΕΕ.³¹

Επίσης, υφίστανται οι **οικονομικοί κίνδυνοι**. Οι χρηματοοικονομικές διαταραχές οφείλονται στην ανοδική τάση των τιμών των ενεργειακών αγαθών, κατά κύριο λόγο των υδρογονανθράκων σε παγκόσμιο επίπεδο. Η αισθητή ανοδική τάση των τιμών αυτών επιφέρει την εκροή κεφαλαίων σε διεθνές επίπεδο, πληθωριστικές τάσεις καθώς επίσης και εκτροχιασμό των προϋπολογισμών των κρατών.

Σαν χαρακτηριστικότερο παράδειγμα των κινδύνων αυτού του είδους είναι εφικτό να αναφερθεί η αισθητή ανοδική τάση των τιμών των υδρογονανθράκων εξαιτίας τεχνητών περιορισμών της παραγωγής από τον ΟΠΕΚ ή εξαιτίας παγκόσμιων κρίσεων, όπως ήταν για παράδειγμα το εμπάργκο στο Ιράν εξαιτίας του πυρηνικού του προγράμματος είτε ακόμα και οι συνθήκες αβεβαιότητας που υπήρχαν στην περιοχή της Μέσης Ανατολής.³²

³⁰ S. Pirani, J. Stern, K. Yafimava, (2014), What the Ukraine crisis means for the gas markets, The Oxford Institute for Energy Studies, Oxford.

³¹ F. Proedrou, (2012), EU energy security in the gas sector, Evolving dynamics, policy dilemmas and prospects, Ashgate, Surrey.

³² Λ. Γιαννακοπούλου, (2013), Τομέας εθνικού ενδιαφέροντος: Ενέργεια, Διεύθυνση Σχεδιασμού και Προγραμματισμού, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας.

Μια 3^η κατηγορία είναι εκείνη των **κοινωνικών κινδύνων**. Η καθοριστική σημασία της ενέργειας στη σύγχρονη εποχή είναι δυνατόν να ταυτιστεί με τον καθοριστικό ρόλο που είχε το σιτάρι πριν από 200 έτη. Δίχως τον ασφαλή και κατάλληλο εφοδιασμό της συγκεκριμένης αγοράς είναι βέβαιο πως θα υπάρξουν κοινωνικές αναταράξεις οι οποίες είναι εφικτό σιγά-σιγά να επιφέρουν κοινωνική αστάθεια. Οι κυριότερες συνέπειες των προβλημάτων της εύρυθμης δράσης της ενεργειακής τροφοδοσίας στην κοινωνία διακρίνεται και από το παράδειγμα της εμφάνισης των μερικά απασχολούμενων υπαλλήλων που έπεσε παράλληλα με την πετρελαϊκή κρίση της περιόδου του '73.³³

Τέλος, είναι σημαντικό να σημειωθεί πως υφίστανται οι **περιβαλλοντικοί κίνδυνοι**. Οι κίνδυνοι αυτού του είδους από την διαρκώς ανοδική τάση της ενεργειακής ζήτησης αποτελούν ένα καθοριστικό θέμα για τον ασφαλή ενεργειακό εφοδιασμό. Εκτός από τις απειλές για πιθανά ατυχήματα (όπως για παράδειγμα σε περίπτωση διαρροής πυρηνικής ενέργειας, πετρελαίου στα θαλάσσια ύδατα κλπ), η ανοδική τάση στην ατμόσφαιρα των αερίων του θερμοκηπίου δημιουργεί τεράστια προβλήματα στην αλλαγή κλίματος της γης, κάτι το οποίο είναι εφικτό να επιφέρει αρνητικές επιπτώσεις.³⁴

Επίσης, θα πρέπει να τονιστεί πως η εφαρμογή της σύμβασης του Κιότο για το παραπάνω ζήτημα αναπτύσσει μεγαλύτερα έξοδα για τα κράτη όπως επίσης και δεσμεύσεις που σχετίζονται με την αλλαγή των τακτικών ενεργειακής παραγωγής, όπως συμβαίνει για παράδειγμα με την εγκατάλειψη της χρησιμοποίησης του άνθρακα με απώτερο σκοπό την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας.³⁵

³³ M. Biresselioglou, (2011), *European Energy Security: Turkey's Future Role and Impact*, Palgrave Macmillan.

³⁴ R. Youngs, (2011), *Energy Security: Europe's New Foreign Policy Challenge*, Routledge.

³⁵ M. Sigot, (2013), *Energy Security and the EU: between independency priorities, strategic vulnerabilities and sustainability needs*, Master Thesis, Stockholm University, Sweden.

2.5 Ενεργειακή ασφάλεια και ΑΠΕ

Όπως προαναφέρθηκε η ενέργεια αποτελεί τον βασικότερο άξονα κάθε ανθρώπινης δράσης και η συντήρησή της παρουσιάζει και θα παρουσιάζει σημαντική ανοδική τάση όσο η τεχνολογική και πολιτισμική εξέλιξη επεκτείνεται. Η σύγχρονη της χρήση, που σαν συνέπεια έχει την ανοδική τάση του βιοτικού επιπέδου, επιφέρει καθοριστικές συνέπειες στις επόμενες γενιές, αφού δημιουργεί τεράστια περιβαλλοντικά προβλήματα και εξαντλεί όλους τους φυσικούς πόρους.³⁶

Ενώ η ενεργειακή απαίτηση αυξάνεται και οι συμβατικές πηγές είναι εξαιρετικά περιορισμένες και εξαντλούνται με ραγδαίους ρυθμούς, η ανίχνευση καινούριων πηγών γίνεται ολοένα και πιο δυσμενής και μη οικονομική και η χρήση πυρηνικών καυσίμων σαν εναλλακτική τακτική κρύβει σοβαρές απειλές οι οποίες μπορούν να έχουν αρνητικές συνέπειες στις ανθρώπινη υγεία και στην περιβαλλοντική ασφάλεια.³⁷

Με την πετρελαϊκή κρίση της δεκαετίας του 1970 έγινε αντιληπτός ο ρόλος αυτού του ζητήματος και κατανοήθηκε πλήρως η σπανιότητα των φυσικών πόρων. Η αντικατάσταση των κλασσικών πηγών ενέργειας με άλλες ανανεώσιμες πηγές είναι πλέον ζωτικής σημασίας με απώτερο σκοπό να αντιμετωπιστούν όλα τα ζητήματα τα οποία αναπτύσσονται από τη χρήση ορυκτών καυσίμων.

Αυτός ήταν και ο κυριότερος λόγος που χρειάστηκε η εστίαση στις ΑΠΕ που αποτελεί σκοπό της βιώσιμης ανάπτυξης. Με τον όρο βιώσιμη ανάπτυξη καλούμε την κάλυψη των απαιτήσεων της σημερινής εποχής, δίχως να διακυβεύεται η δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους απαιτήσεις. Με βασικότερο σκοπό να γίνει πραγματικότητα όλο αυτό χρειαζόταν μια ολοκληρωμένη προσέγγιση οικονομίας, κοινωνίας, πολιτικής κλπ.³⁸

³⁶ F. Proedrou, (2012), EU energy security in the gas sector, Evolving dynamics, policy dilemmas and prospects, Ashgate, Surrey.

³⁷ K. Szulecki, (2018), Energy Security in Europe: Divergent Perceptions and Policy Challenges, Palgrave Macmillan.

³⁸ I. Surwillo, (2020), Energy Security Logics in Europe, Routledge.

Στο πλαίσιο της πολιτικής της ΕΕ για αυτή την ανάπτυξη έχουν τεθεί ορισμένοι στόχοι με κυριότερο σκοπό την βέλτιστη εφικτή περιβαλλοντική προστασία όπως επίσης και τη χρησιμότητα των ΑΠΕ. Έρευνες τα τελευταία χρόνια κάνουν λόγο πως η πλειονότητα της ενέργειας η οποία καταναλώνεται κατά κύριο λόγο έχει προέλευση από εισαγωγές (σχεδόν τα 3/4 από πετρέλαιο και ποσοστό μεγαλύτερο του 60% από φυσικό αέριο), κάτι το οποίο αναπτύσσει σοβαρούς προβληματισμούς ασφαλείας, ενώ η καύση συμβατικών πηγών ενέργειας αφορά το 80% των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου στην Ευρώπη.³⁹

Έρευνες τα προηγούμενα χρόνια ανέφεραν πως οι κυριότεροι σκοποί της ΕΕ προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κλιματική αλλαγή προέβλεπαν αισθητή ελάττωση κατά 20% των παραπάνω αερίων, ανοδική τάση κατά 20% του ποσοστού των ΑΕΠ στο σύνολο της ενεργειακής κατανάλωσης καθώς επίσης και καθοριστική ελάττωση της τάξης του 20% της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας μέχρι και το 2020.

Παράλληλα, σαν επέκταση των παραπάνω σκοπών είχε τεθεί ένας καινούριος στόχος ελάττωσης της τάξης του 40% των εκπομπών των παραπάνω αερίων όπως επίσης και της χρήσης ενέργειας από ΑΠΕ σε ποσοστό 27% έως και την περίοδο του 2030. Οι ΑΠΕ είναι ζωτικής σημασίας με στόχο την αντιμετώπιση όλων των ζητημάτων ασφαλείας αυτής της μορφής καθώς επίσης και της κλιματικής αλλαγής, αφού είναι ευρέως διαθέσιμες στο φυσικό περιβάλλον, δίχως η χρήση τους να κρύβει κινδύνους είτε σημαντικές συνέπειες σε ό,τι έχει να κάνει με την ασφάλεια είτε το περιβάλλον.⁴⁰

Οι συγκεκριμένες πηγές ενέργειας είναι εφικτό να καλύψουν ένα τεράστιο ποσοστό των ενεργειακών απαιτήσεων της ΕΕ ενώ ταυτόχρονα έχουν τη δυνατότητα να ενισχύουν σε μεγάλο βαθμό την ανταγωνιστικότητα αλλά και την αξιοπιστία του εν λόγω κλάδου των χωρών μελών της. Ακόμα, η χρησιμότητα αυτών των πηγών

³⁹ M. Sigot, (2013), Energy Security and the EU: between independency priorities, strategic vulnerabilities and sustainability needs, Master Thesis, Stockholm University, Sweden.

⁴⁰ T.V. Raluca, (2017), Energy Security – a major EU Security Issue of the 21st Century The Influence of the Energy Security on the EU's Security on the Example of Romania's and Austria's Energy Security regarding the Gas Supply during the Ukraine Crisis, Bachelor Thesis, Fachhochschul-Bachelor Programme Military Leadership at the Theresan Military Academy.

διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην εκπλήρωση του σκοπού διαφοροποίησης πηγών ενέργειας ενώ την ίδια ώρα διευκολύνεται σε σημαντικό επίπεδο η θέση αυτής της Ένωσης σαν σύνολο και κάθε χώρας ξεχωριστά, αφού το χρόνιο ζήτημα της εξάρτησης των χωρών από εξωτερικές πηγές, που παρουσιάζουν ανοδική τάση στην ευαισθησία των χωρών σε ενεργειακές κρίσεις, πιθανές διακοπές κλπ μειώνονται αισθητά.⁴¹

Σε αυτό το σημείο, επίσης, είναι χρήσιμο να σημειωθεί πως η παραπάνω πηγές παίζουν καθοριστικό ρόλο στην επίτευξη των σκοπών για ελάττωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα όπως επίσης και στην περιβαλλοντική προστασία. Τα ορυκτά καύσιμα τα οποία χρησιμεύουν ευρέως αποτελούν το βασικότερο αίτιο των παραπάνω εκπομπών. Στην περίπτωση στην οποία η παραγωγή ηλεκτρισμού και θέρμανσης από ορυκτά καύσιμα μειωνόταν από την παραγωγή ενέργειας από αυτές τις πηγές, τα ποσοστά εκπομπών θα ήταν αρκετά πιο μικρά.⁴²

Επί της ουσίας, οι συγκεκριμένες πηγές είναι δυνατόν να μην στερούνται περιβαλλοντικών συνεπειών, αφού οι αιολικές εγκαταστάσεις για παράδειγμα είναι εφικτό να επιφέρουν τον θάνατο είτε ακόμα και τραυματισμό πτηνών, καταστροφή τοπίου, ηχορύπανση κλπ, σε σχέση όμως με τα συμβατικά καύσιμα οι παραπάνω συνέπειες είναι λιγότερο σημαντικές και περιορίζονται τοπικά στις τοποθεσίες που έχουν εγκατασταθεί.⁴³

Το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό αυτών των πηγών είναι πως υφίστανται σε τεράστια αφθονία στο φυσικό περιβάλλον δίχως να περιορίζονται γεωγραφικά σε καθορισμένες χώρες είτε τοποθεσίες, όπως συμβαίνει για παράδειγμα με τα ορυκτά καύσιμα. Κάθε χώρα έχει πρόσβαση σε αυτές τις πηγές, παρόλα αυτά οι ικανότητες παραγωγής ενέργειας από ΑΠΕ δεν είναι ισάξια κατανεμημένες σε όλες τις χώρες,

⁴¹ L. Baechler, (2016), Energy security issues in EU energy policy: Case study of shale gas production in EU, Master Thesis, "The European Union and Central Asia in the International System, Master Thesis, Radboud University.

⁴² Λ. Γιαννακοπούλου, (2013), Τομέας εθνικού ενδιαφέροντος: Ενέργεια, Διεύθυνση Σχεδιασμού και Προγραμματισμού, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας.

⁴³ Κ. Τσίρος, (2016), Ενεργειακή ασφάλεια και σχέσεις ΕΕ-Ρωσίας, Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.

αφού οι καιρικές συνθήκες είναι ο πιο καθοριστικός παράγοντας, που επιφέρει σημαντικές επιρροές και επιδράσεις στην αποδοτικότητά τους.⁴⁴

Ακόμα, οι ικανότητες παραγωγής ενέργειας από αυτές τις πηγές δεν είναι ίσες ούτε σε όλα τα είδη αυτών των πηγών. Η αιολική όπως επίσης και η ηλιακή ενέργεια για παράδειγμα έχουν πιο πολλές προοπτικές σε σχέση με την υδραυλική ενέργεια, συνεπώς, ορισμένες χώρες έχουν μεγαλύτερο όφελος από την παραγωγή αυτών των πηγών. Παρά το γεγονός αυτό, όμως, οι παραγωγοί όλων των αγορών είναι αρκετοί και η κυριότερη επιλογή την οποία έχουν να κάνουν όλες οι χώρες είναι αν θα αναπτύξουν εγχώρια τη δική τους ενέργεια με στόχο να καταφέρουν να διασφαλίσουν την ασφάλεια εφοδιασμού είτε εάν θα διαλέξουν πιο οικονομικές εισαγωγές από τοποθεσίες με πιο καλές συνθήκες.⁴⁵

Με αυτόν τον τρόπο, η ύπαρξη αρκετών και διαφορετικών παραγωγών προσφέρει την ευχέρεια στους πελάτες να διαλέξουν τον παραγωγό και να τον αλλάξουν εύκολα και δίχως κινδύνους, αφαιρώντας την ικανότητα από τους παραγωγούς να οριοθετούν τις τιμές είτε να βάζουν τις προϋποθέσεις της εκάστοτε αγοράς. Παράλληλα, η ικανότητα να παράγει μια χώρα έστω ένα ελάχιστο ποσοστό της ενέργειας την οποία έχει ανάγκη του προσφέρει πιο μεγάλη διαπραγματευτική ισχύ με τα κράτη παραγωγούς.⁴⁶

⁴⁴ A. Elbassoussy, (2019), European energy security dilemma: major challenges and confrontation strategies, *Review of Economics and Political Science*, 4(4), pp. 321-343.

⁴⁵ N. Esakova, (2012), *European Energy Security: Analysing the EU-Russia Energy Security Regime in Terms of Interdependence Theory*, VS Verlag für Sozialwissenschaften.

⁴⁶ K. Van der Meulen, (2018), *The European Union on the crossroads: the dilemma between national policy goals and the greater communal good in the struggle for energy security in the context of perceptions towards fossil fuel dependence on Russia*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΕ

3.1 Η κατάσταση στην Ευρώπη

Η ενέργεια πάντοτε ήταν ένα σημαντικό θέμα το οποίο απασχολούσε την ΕΕ. Στη σημερινή εποχή, σύμφωνα και με την συνθήκη της Λισσαβόνας, ο ενεργειακός κλάδος αποτελεί συναρμοδιότητα των μελών και των θεσμών της ΕΕ. Ορισμένα ζητήματα, προεξάρχοντος του ενεργειακού μείγματος, διαχειρίζονται κατά βάση σε εθνικό επίπεδο. Στα πιο πολλά περιστατικά, η ΕΕ ορίζει τα πλαίσια δράσης και τους κανονισμούς.⁴⁷

Για παράδειγμα ορίζει τους κυριότερους σκοπούς που χρειάζεται να επιτευχθούν όπως επίσης και τα βασικότερα μέτρα εφαρμογής με απώτερο σκοπό την επίτευξη των παραπάνω στόχων. Πολλές φορές, όμως, η διαφοροποίηση μεταξύ των σκοπών και των μέτρων δεν είναι πάντοτε ευδιάκριτη. Το βασικότερο θέμα στην ατζέντα της Ευρωπαϊκής πολιτικής για την ενέργεια είναι να καταστήσει τον ενεργειακό εφοδιασμό βιώσιμο, ανταγωνιστικό καθώς επίσης και ασφαλές.⁴⁸

Κατά την περίοδο του 2000 οι στρατηγικές οι οποίες είχαν προταθεί αφορούσαν την ολοκλήρωση της εγχώριας αγοράς ενέργειας, την αναλογική φορολόγηση των ενεργειακών πηγών, την εφαρμογή των τακτικών για εξοικονόμηση ενέργειας, την εφαρμογή τεχνολογικών τακτικών σε αυτόν τον κλάδο, την ενίσχυση των πολιτών που είχαν άμεση σχέση με τα διάφορα αποθέματα καυσίμων, την εντατικοποίηση των συζητήσεων με τα εξαγωγικά κράτη πετρελαίου καθώς επίσης και τη σημαντική ενίσχυση των δικτύων προμήθειας.⁴⁹

Καθοριστικό ρόλο, όμως, είχε παίξει και η απόφαση της ΕΕ που πάρθηκε στις αρχές της περιόδου του 2006 και είχε σαν κυριότερους στόχους την αισθητή

⁴⁷ S. Pirani, J. Stern, K. Yafimava, (2014), What the Ukraine crisis means for the gas markets, The Oxford Institute for Energy Studies, Oxford.

⁴⁸ F. Proedrou, (2012), EU energy security in the gas sector, Evolving dynamics, policy dilemmas and prospects, Ashgate, Surrey.

⁴⁹ R. Youngs, (2011), Energy Security: Europe's New Foreign Policy Challenge, Routledge.

ανοδική τάση της ενεργειακής προμήθειας, την εφαρμογή στρατηγικών βιώσιμης ενέργειας καθώς επίσης και την ανοδική τάση της ανταγωνιστικότητας στις εγχώριες αγορές αυτής της μορφής. Τα μέτρα επίτευξης των παραπάνω στόχων αφορούσαν την αισθητή ελάττωση της ζήτησης σε ενέργεια, την διαφοροποίηση του ενεργειακού μίγματος, την ανοδική τάση των ποσοστών παραγωγής εγχώριας ενέργειας (ως επί το πλείστον των ΑΠΕ), η διαφοροποίηση γεωγραφικά των χωρών από όπου εισάγεται η ενέργεια, οι κανονισμοί αγορές οι οποίοι θα προβάλουν τις επενδυτικές κινήσεις αλλά και η κατάλληλη προετοιμασία για πιθανές ενεργειακές κρίσεις.⁵⁰

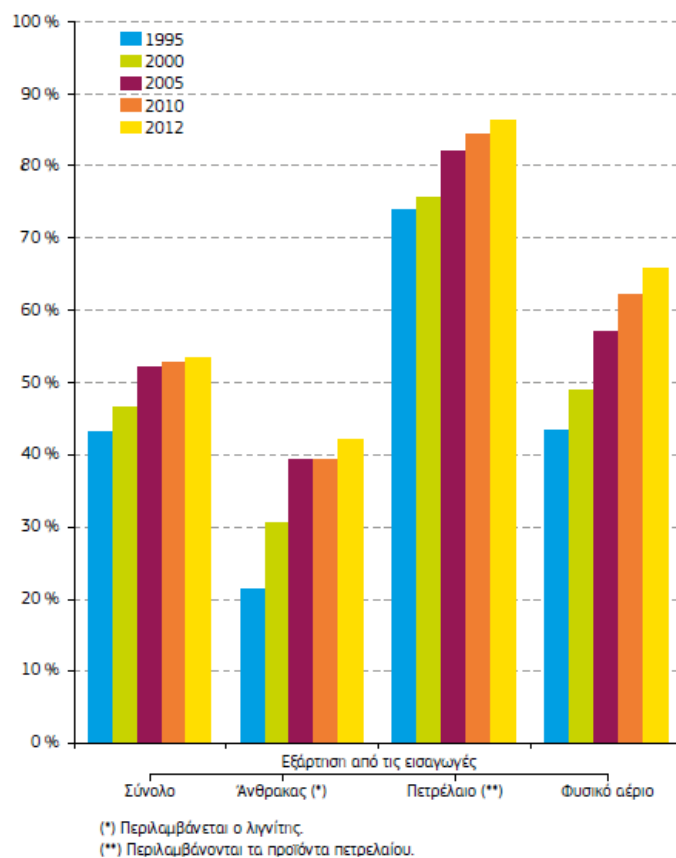
Δυο καθοριστικές τακτικές της ΕΕ οι οποίες περιέχονταν στα πλαίσια ενίσχυσης αυτής της ασφάλειας διαμέσου της εξοικονόμησης ενέργειας όπως επίσης και της ανάπτυξης των ΑΠΕ ήταν τα λευκά αλλά και τα πράσινα πιστοποιητικά. Τα πρώτα εξ αυτών ήταν έγγραφα τα οποία πιστοποιούν πως έχει κατορθωθεί καθορισμένη ελάττωση της ενεργειακής κατανάλωσης. Το ποσό της ελάττωσης τις περισσότερες φορές οριοθετούνταν από τις ρυθμιστικές αρχές ενέργειας.⁵¹

Από την άλλη μεριά, τα πράσινα πιστοποιητικά έχουν άμεση σχέση με την υποχρέωση για παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ. Σε αυτή τη δράση ενεργό ρόλο είχαν όλοι οι παραγωγοί, οι διανομείς καθώς επίσης και οι πάροχοι ενέργειας οι οποίοι ήταν αναγκασμένοι να πουλάνε ενέργεια η οποία είχε προέλευση κατά ένα ποσοστό από ΑΠΕ. Επί της ουσίας πρόκειται για εμπορεύσιμα πιστοποιητικά τα οποία παρεχόταν σε όλες τις μονάδες ενέργειας οι οποίες παραγόταν από ΑΠΕ.⁵²

⁵⁰ M. Biresselioglou, (2011), *European Energy Security: Turkey's Future Role and Impact*, Palgrave Macmillan.

⁵¹ M. Sigot, (2013), *Energy Security and the EU: between independency priorities, strategic vulnerabilities and sustainability needs*, Master Thesis, Stockholm University, Sweden.

⁵² F. Proedrou, (2012), *EU energy security in the gas sector, Evolving dynamics, policy dilemmas and prospects*, Ashgate, Surrey.

Εικόνα 3.1 Εισαγωγές ορυκτών καυσίμων στην ΕΕ⁵³

Στην ΕΕ καθοριστικό ρόλο σε ό,τι έχει να κάνει με τη διαμόρφωση της συζήτησης για τη συγκεκριμένη ασφάλεια έπαιξε η ενεργειακή κρίση της περιόδου του 2006 αλλά και του 2009 όταν η Ρωσία σταμάτησε τη ροή φυσικού αερίου η οποία περνούσε διαμέσου των αγωγών της Ουκρανίας εξαιτίας σημαντικών διαφορών που είχαν να κάνουν κυρίως με γεωπολιτικά θέματα όπως επίσης και με τις τιμές αυτού του καυσίμου.⁵⁴

Την παραπάνω κρίση τροφοδότησε η φοβία της μη τήρησης όσων είχαν συμφωνηθεί αλλά και η αύξηση των τιμών του πετρελαίου. Εκείνη την εποχή υπήρξε

⁵³ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2014), Ενέργεια, Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απλά λόγια, Αθήνα.

⁵⁴ Λ. Γιαννακοπούλου, (2013), Τομέας εθνικού ενδιαφέροντος: Ενέργεια, Διεύθυνση Σχεδιασμού και Προγραμματισμού, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας.

τεράστιος προβληματισμός σε ό,τι είχε να κάνει με την οικονομία της ΕΕ όπως επίσης και με το ότι ήταν εξαιρετικά ευάλωτη σε πολιτικές πιέσεις από τους εξαγωγείς ενέργειας και στον σκληρό ανταγωνισμό με την Κίνα. Με το πέρασμα των ετών, όμως, η παραπάνω απειλή έχει ατονήσει.⁵⁵

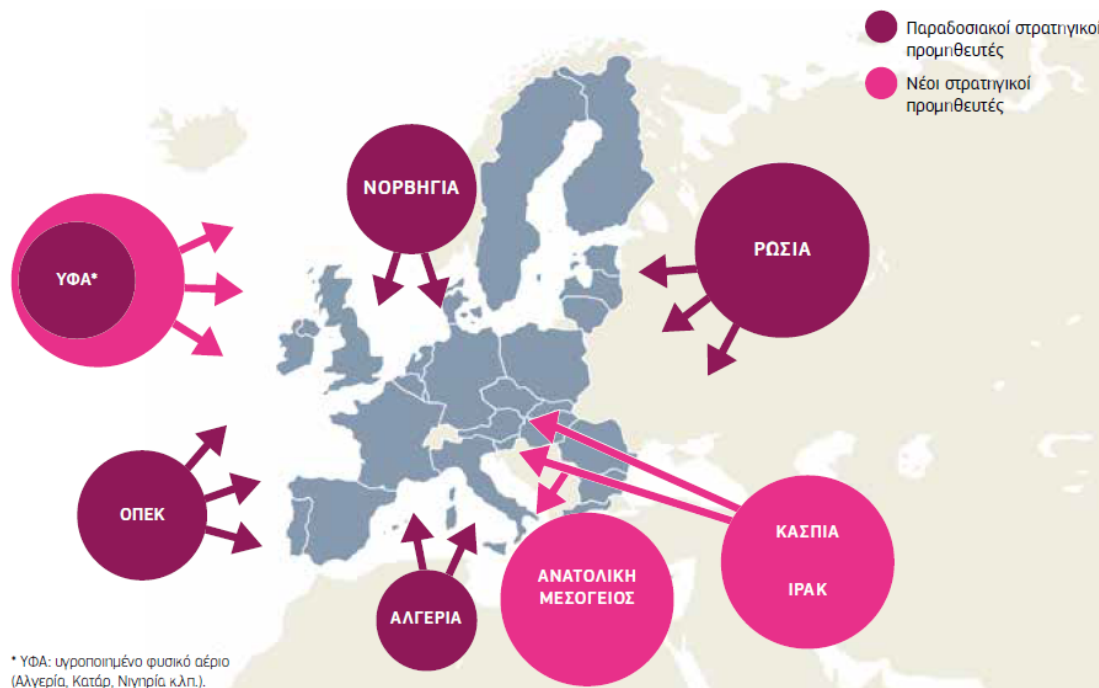
Στη σημερινή εποχή, ο όρος της ενεργειακής ασφάλειας κατά κύριο λόγο περιέχει πιο ειδικά θέματα, όπως είναι για παράδειγμα το πρόβλημα του εφοδιασμού όπως επίσης και της ευρύτερης κλίμακας (πχ χρηματοοικονομική διάσταση, περιβαλλοντικές είτε πολιτικές προεκτάσεις από την παρέμβαση στην εύρυθμη δράση της αγοράς κλπ). Η επίτευξη της ασφάλειας αυτού του είδους χρειάζεται δράσεις ελάττωσης των κινδύνων στα ενεργειακά συστήματα, τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, όπως επίσης και την εφαρμογή τακτικών οι οποίες θα προσφέρουν μεγαλύτερη ανθεκτικότητα προκειμένου να υφίσταται σωστός χειρισμός των επίφοβων συνθηκών.⁵⁶

Τα κυριότερα μέσα προκειμένου να επιτευχθεί όλο αυτό περιλαμβάνουν τακτικές με απώτερο σκοπό την εξασφάλιση της εύρυθμης δράσης των αγορών προκειμένου να ανταποκρίνονται στους κανονισμούς της προσφοράς και της ζήτησης, την ανάπτυξη επαρκών υποδομών παραγωγής είτε διανομής, την βαρύτητα και την αισθητή βελτίωση τακτικών risk management (όπως για παράδειγμα αποθέματα, εναλλακτικές τακτικές και δίκτυα εφοδιασμού κλπ), διαφοροποίηση προμηθευτών είτε ακόμα και βελτίωση της εποπτείας της ζήτησης διαμέσου της βελτιστοποίησης της ενεργειακής αποδοτικότητας.⁵⁷

⁵⁵ Π. Δακουτρός, (2019), Η Ενεργειακή Πολιτική και Ασφάλεια της Ευρώπης Και το Μέλλον των Αγωγών, Διπλωματική εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

⁵⁶ T.V. Raluca, (2017), Energy Security – a major EU Security Issue of the 21st Century The Influence of the Energy Security on the EU's Security on the Example of Romania's and Austria's Energy Security regarding the Gas Supply during the Ukraine Crisis, Bachelor Thesis, Fachhochschul-Bachelor Programme Military Leadership at the Theresan Military Academy.

⁵⁷ F. Proedrou, (2012), EU energy security in the gas sector, Evolving dynamics, policy dilemmas and prospects, Ashgate, Surrey.

Εικόνα 3.2 Περιοχές από όπου εισάγει η ΕΕ πετρέλαιο και φυσικό αέριο⁵⁸

Στα τέλη της περιόδου του 2014, η ΕΕ παρουσίασε τους ενεργειακούς στόχους που είχε έως και την περίοδο του 2030. Οι συγκεκριμένοι στόχοι αφορούσαν την κατά 40% ελάττωση εκπομπών αερίων ρύπων αλλά και την ανοδική τάση του ποσοστού ενεργειακής απόδοσης και συμμετοχής των ΑΠΕ στην ακαθάριστη ενεργειακή κατανάλωση σε ποσοστό 27%.⁵⁹

Επί της ουσίας, η ενεργειακή εστίαση, επομένως, της ΕΕ έχει οριοθετηθεί ξεκάθαρα όλα αυτά τα χρόνια. Υφίσταται, όμως, μια εξίσου σημαντική δέσμευση που σχετίζεται με την ανοδική τάση της ενεργειακής ασφάλειας διαμέσου της μείωσης των κυριότερων συνεπειών όπως επίσης και των κινδύνων είτε των απειλών από τις

⁵⁸ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2014), Ενέργεια, Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απλά λόγια, Αθήνα.

⁵⁹ L. Baechler, (2016), Energy security issues in EU energy policy: Case study of shale gas production in EU, Master Thesis, "The European Union and Central Asia in the International System, Master Thesis, Radboud University.

επιπλοκές των δικτύων και παράλληλα την πιο μεγάλη περιβαλλοντική προστασία διαμέσου της αισθητής ελάττωσης εκπομπών ρύπων.⁶⁰

3.2 Η ενεργειακή στρατηγική της Ευρώπης

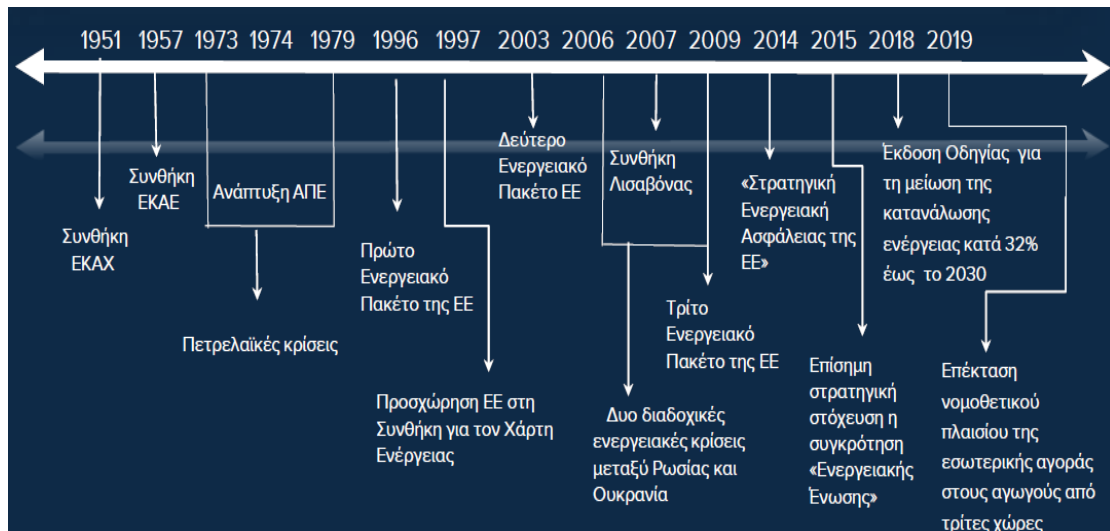
Τα κράτη της Ευρώπης από την περίοδο του '57 και τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας (είτε όπως καλείται εν συντομία ΕΚΑΕ), έχουν παρουσιάσει τεράστιο ενδιαφέρον με στόχο την ενεργειακή ασφάλεια. Βασικός άξονας με στόχο την εν λόγω πολιτική αποτέλεσε η πετρελαϊκή κρίση της περιόδου του '73, η οποία έβγαλε στην επιφάνεια τα ελαττώματα αυτής της πολιτικής, αφού επέφερε μια περίοδο κρίσης στην Ευρώπη.⁶¹

Η παραπάνω κρίση διαφοροποίησε σε σημαντικό επίπεδο την στρατηγική της Ευρώπης κυρίως σε ό,τι είχε να κάνει με τους προμηθευτές, με κυριότερη συνέπεια να κατευθυνθούν σε κράτη τα οποία ήταν εκτός ΟΠΕΚ και παράλληλα να ψάξουν για καινούριες διαδρομές μεταφοράς μέσα από πιο σταθερές τοποθεσίες και βέβαια ενέργησαν με σκοπό να καταφέρουν να ελαττώσουν την εξάρτηση από το πετρέλαιο με αισθητή ανοδική τάση της παραγωγής πυρηνικής ενέργειας όπως επίσης και την ανάπτυξη του κλάδου του φυσικού αερίου.⁶²

⁶⁰ M. Sigot, (2013), Energy Security and the EU: between independency priorities, strategic vulnerabilities and sustainability needs, Master Thesis, Stockholm University, Sweden.

⁶¹ R. Youngs, (2011), Energy Security: Europe's New Foreign Policy Challenge, Routledge.

⁶² S. Pirani, J. Stern, K. Yafimava, (2014), What the Ukraine crisis means for the gas markets, The Oxford Institute for Energy Studies, Oxford.

Εικόνα 3.3 Ιστορική εξέλιξη ενεργειακής πολιτικής της ΕΕ⁶³

Το επόμενο σημαντικό σημείο ήταν η Συνθήκη της Λισαβόνας κατά την περίοδο του '94 η οποία τέθηκε σε ισχύ 4 χρόνια αργότερα. Η συγκεκριμένη συνθήκη υλοποίησε το χάρτη της ενέργειας στον οποίο υφίσταται τεράστια επικέντρωση σε καθορισμένα ζητήματα, όπως είναι για παράδειγμα η προβολή των επενδυτικών κινήσεων στους ενεργειακούς κλάδους, οι επενδυτικές κινήσεις οι οποίες υλοποιούνταν από επιχειρήσεις ενός συμβαλλόμενου μέρους δεν χρειαζόταν να εθνικοποιηθούν, η συνεργασία στους ερευνητικούς κλάδους για τακτικές εξέλιξης της ενεργειακής απόδοσης και της περιβαλλοντικής προστασίας καθώς επίσης και η απαγόρευση του σταματήματος της ροής των ενεργειακών υλών προς άλλα κράτη εάν υπάρξουν διαφοροποιήσεις έως τη διευθέτηση του θέματος. Εξίσου σημαντικές δράσεις, όμως, ήταν και η έκδοση από την ΕΕ της Λευκής βίβλου κατά την περίοδο του '95 όπως επίσης και της Πράσινης βίβλου 5 χρόνια αργότερα.⁶⁴

Γενικότερα είναι σημαντικό να γνωρίζουμε πως έως την περίοδο του 2000, η συγκεκριμένη ασφάλεια δεν ήταν ζωτικής σημασίας για την ΕΕ, αφού η εκάστοτε

⁶³ Μ.Ε. Δαφνομήλη, Δ. Καράμπελα, Κ. Μπουραντάνη, (2021), Ενεργειακή πολιτική της ΕΕ, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών.

⁶⁴ Κ. Τσίρος, (2016), Ενεργειακή ασφάλεια και σχέσεις ΕΕ-Ρωσίας, Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.

χώρα διαπραγματευόταν και ασκούσε τη δική της πολιτική. Παρόλα αυτά, όμως, με το πέρασμα των ετών έγινε κατανοητό πως δίχως αυτή την ασφάλεια δεν υφίσταται η δυνατότητα να υπάρξει χρηματοοικονομική μεγέθυνση και βιώσιμη ανάπτυξη.⁶⁵

Ακόμα, η ανοδική τάση της έκθεσης της ΕΕ σε εξωτερικές πηγές και ως επί το πλείστον στην Ρωσία μαζί με τις αλλαγές στις σχέσεις αυτής της χώρας με την Ουκρανία και με την ΕΕ αύξησαν ακόμα περισσότερο την απαίτηση για μια κοινή ενεργειακή στρατηγική. Η στρατηγική αυτή ήταν σημαντικό να αντιμετωπίζει όλες τις προκλήσεις, όπως ήταν για παράδειγμα η τεράστια εξάρτηση από τις εισαγωγές ενέργειας, οι υψηλότερες και μη σταθεροποιημένες τιμές των ενεργειακών πόρων, η ολοένα και πως αυξημένη διεθνή ενεργειακή ζήτηση (όπως έγινε για παράδειγμα στην περίπτωση των αγορών της Ασίας, οι κίνδυνοι οι οποίοι κρυβόταν στα κράτη-παραγωγής και διαμετακόμισης, οι κλιματικές απειλές, η ανοδική τάση του μεριδίου του ΑΕΠ καθώς επίσης και η ελαττωμένη διαφοροποίηση των πηγών.⁶⁶

Συνέπεια όλων αυτών ήταν η ΕΕ να εστιάσει περισσότερο σε 3 βασικούς σκοπούς, που ήταν η ασφάλεια του εφοδιασμού, η ανταγωνιστικότητα αλλά και η βιωσιμότητα του εν λόγω κλάδου. Η ΕΕ με το πέρασμα των ετών έμαθε από τα σφάλματα που είχε κάνει σε όλα τα επίπεδα και διαφοροποίησε σημαντικά την στρατηγική της (μεταβολές σε μικρότερα πλαίσια υφίστανται έως και τη σημερινή εποχή).⁶⁷

Καθοριστικό ρόλο σε όλο αυτό είχε και η Συνθήκη των Παρισίων, οριοθετώντας με ακρίβεια τους βραχυπρόθεσμους όπως επίσης και τους μακροπρόθεσμους σκοπούς εστιάζοντας σε όσα προαναφέρθηκαν. Αυτός ήταν και ο βασικότερος λόγος που η ΕΕ επικεντρώθηκε περισσότερο σε καθορισμένες τακτικές, όπως ήταν για παράδειγμα η ενίσχυση των συστημάτων έκτακτης ανάγκης και προστασίας σημαντικών υποδομών, η ανοδική τάση της ενεργειακής αποδοτικότητας

⁶⁵ M. Biresselioglou, (2011), *European Energy Security: Turkey's Future Role and Impact*, Palgrave Macmillan.

⁶⁶ K. Szulecki, (2018), *Energy Security in Europe: Divergent Perceptions and Policy Challenges*, Palgrave Macmillan.

⁶⁷ I. Surwillo, (2020), *Energy Security Logics in Europe*, Routledge.

και της παραγωγής ενέργειας με διαφοροποίηση των κρατών προμηθευτών, η ολοκλήρωση της εσωτερικής ενεργειακής αγοράς καθώς επίσης και η αισθητή βελτίωση του συντονισμού των εθνικών στρατηγικών με στόχο την ενέργεια και την ομοφωνία των χωρών μελών σε ζητήματα εξωτερικής ενεργειακής πολιτικής.⁶⁸

3.3 Η σημασία της ενεργειακής ασφάλειας στην Ευρώπη

Τα τελευταία χρόνια η ΕΕ είναι όλο και πιο ευάλωτη. Στα επόμενα χρόνια το ποσοστό εισαγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου θα ξεπεράσει το 80%, ένα δεδομένο το οποίο είναι εξαιρετικά ανησυχητικό, κάτι το οποίο, όμως, εντείνεται από το γεγονός πως τα αποθέματα της Βόρειας Θάλασσας (παρέχουν το 33% σε φυσικό αέριο) διαρκώς ελαττώνονται.⁶⁹

Στη σύγχρονη εποχή, βασικό θέμα είναι η ασφάλεια εφοδιασμού, το κόστος καθώς επίσης και η πολιτική εποπτείας επί των καθοριστικότερων πηγών. Η ΕΕ, από τη μεριά της, δεν έχει την ευχέρεια πλέον να διαφυλάξει την συνεχή ροή ενέργειας, διευρύνοντας προμηθευτές και ενεργειακές διόδους, ενώ παράλληλα τα τελευταία χρόνια ψάχνει να βρει καινούριες μεθόδους με στόχο να κατορθώσει να ανταγωνιστεί αποδοτικά πιο μεγάλους πληθυσμιακά εισαγωγείς, ενώ ταυτόχρονα ενεργεί με στόχο να απεμπολήσει συμφέροντα και επιρροές σε τοποθεσίες εξειδικευμένου ενδιαφέροντος.⁷⁰

Σε αντίθεση με τα προηγούμενα χρόνια, η ΕΕ είναι ζωτικής σημασίας άμεσα να σχεδιάσει τον ενεργό ρόλο της αλλά και την προώθηση δράσεων πάνω σε ρεαλιστικές βάσεις που θα έχουν τεχνικές, χρηματοοικονομικές καθώς επίσης και

⁶⁸ L. Baechler, (2016), Energy security issues in EU energy policy: Case study of shale gas production in EU, Master Thesis, "The European Union and Central Asia in the International System, Master Thesis, Radboud University.

⁶⁹ A. Elbassoussy, (2019), European energy security dilemma: major challenges and confrontation strategies, Review of Economics and Political Science, 4(4), pp. 321-343.

⁷⁰ K. Van der Meulen, (2018), The European Union on the crossroads: the dilemma between national policy goals and the greater communal good in the struggle for energy security in the context of perceptions towards fossil fuel dependence on Russia

γεωπολιτικές προϋποθέσεις. Δεδομένων των διαρκών αλλαγών, που διαφοροποιούν σε μεγάλο βαθμό τα επίπεδα εποπτείας επί ενεργειακών προσοδοφόρων τοποθεσιών και της σχετικής δυνατότητας με την οποία υλοποιούνται οι μεταβολές σε συσχετισμούς και συμμαχίες, η ανάπτυξη διαφόρων εναλλακτικών σχεδίων με το βλέμμα προς το κοντινό μέλλον αποτελεί καθοριστική παράμετρο για την αποφυγή της μελλοντικής ομηρίας.⁷¹

Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει και στην περίπτωση της Λιβύης, της Νιγηρίας, της Αιγύπτου καθώς επίσης και άλλων καθεστώτων που είναι ιδιαίτερα εύθραυστα και δεν έχουν σταθεροποιηθεί. Ακόμα, η αστάθμητη παράμετρος της Τουρκίας εξελίσσεται σε ζωτικής σημασίας άξονα διαμετακόμισης αερίου στο πλαίσιο του Νότιου Ευρωπαϊκού Διαδρόμου, ο ρόλος του οποίου έγκειται στο γεγονός πως παρακάμπτει την Ρωσία.⁷²

Αυτό είναι κάτι που αναπτύσσει μια επιπλέον δυσμενή συνθήκη. Παραμένοντας στον κλάδο του φυσικού αερίου, οι ΗΠΑ, με την επανάκαμψη του Ιράν, την εμπλοκή του Αζερμπαϊτζάν και πιθανόν και την βοήθεια της Ανατολικής Μεσογείου ψάχνουν να βρουν καινούριες τακτικές να ελέγξουν τον ενεργειακό ανεφοδιασμό. Σε αυτό το σημείο, θα πρέπει να τονιστεί, επίσης, πως οι θαλάσσιες οδοί αποτελούν καθοριστικό τμήμα των ευρύτερων αντιπαραθέσεων καθώς η ελευθερία την οποία παρέχει η θάλασσα, το γεγονός ότι δεν δέχεται σημαντικές επιρροές και επιδράσεις από γεωπολιτικές κρίσεις, σε συνδυασμό με τη δυναμική ανάπτυξης καινούριων πλαισίων αλλά και την τάση προς βραχυχρόνια συμβόλαια, πιθανόν να αναγκάσουν την ΕΕ σε αναθεώρηση των προγραμμάτων της για εστίαση στο υδροποιημένο αέριο.⁷³

Πιο συγκεκριμένα, το κομμάτι των διόδων που δημιουργούν σοβαρά ζητήματα όπως επίσης και το κομμάτι της ασφάλειάς τους, είναι εφικτό να

⁷¹ N. Esakova, (2012), *European Energy Security: Analysing the EU-Russia Energy Security Regime in Terms of Interdependence Theory*, VS Verlag für Sozialwissenschaften.

⁷² M. Biresselioglou, (2011), *European Energy Security: Turkey's Future Role and Impact*, Palgrave Macmillan.

⁷³ K. Szulecki, (2018), *Energy Security in Europe: Divergent Perceptions and Policy Challenges*, Palgrave Macmillan.

αντιμετωπιστεί με την αισθητή ανοδική τάση των εισαγωγών διαμέσου θαλάσσης, φτάνει εκείνες να είναι συμφέρουσες τιμολογιακά αλλά και κατοχυρωμένες. Σε αυτές τις περιπτώσεις η ΕΕ είναι ζωτικής σημασίας να ενεργήσει άμεσα και με καθορισμένη πολιτική, ξεπερνώντας στερεότυπα, αποφεύγοντας καινούριες, δήθεν πιο ασφαλείς, εξαρτήσεις αλλά και πειράματα, έτσι ώστε να προσφέρει τις κατάλληλες απαντήσεις, οι οποίες θα παρέχουν τις απαιτούμενες εγγυήσεις σε όλες τις χώρες για συνεχή πρόσβαση στα ενεργειακά προϊόντα και ανταγωνιστικές τιμές διαμέσου μιας ουσιώδους ενοποίησης της συγκεκριμένης αγοράς.⁷⁴

Σε διαφορετική περίπτωση, οι πολιτικές αυτής της μορφής θα εξακολουθήσουν να αναπτύσσονται σε εθνικό επίπεδο, ακυρώνοντας τις ενέργειες ανάπτυξης ενιαίου μετώπου ισχυροποίησής της συγκριτικά με μελλοντικές απειλές και προκλήσεις. Καθοριστικός, όμως, σε όλα αυτά ήταν και ο ρόλος των κρατών BRICS, τα οικονομικά αναδυόμενα κράτη δηλαδή, που στην εξέλιξη του ισχυρού ανταγωνισμού, κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν σε αρκετές περιπτώσεις τις πολιτικές συμμαχίες των ήδη ανεπτυγμένων κρατών, που είχαν σαν άωτερο σκοπό την ελάττωση της ανοδικής τάσης και της χρηματοοικονομικής εξάπλωσης αυτών των κρατών.⁷⁵

Από όλα όσα προαναφέρθηκαν είναι εφικτό να συμπεράνουμε πως η στόχος της ΕΕ όλα αυτά τα χρόνια, διαμέσου των συμφωνιών που έχουν υπογραφεί, ήταν η ανάπτυξη μιας ενεργειακής στρατηγικής, που θα διασφαλίζει σε μεγάλο βαθμό την παροχή των κατάλληλων ποσοτήτων ενέργειας, μαζί με την όσο γίνεται πιο μεγάλη διαφοροποίησή τους, σεβόμενη πάντοτε την περιβαλλοντική προστασία και ενεργώντας με κυριότερο σκοπό την βιώσιμη ανάπτυξη και την βέλτιστη εφικτή ενεργειακή απόδοση.⁷⁶

⁷⁴ Κ. Τσίρος, (2016), Ενεργειακή ασφάλεια και σχέσεις ΕΕ-Ρωσίας, Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.

⁷⁵ S. Pirani, J. Stern, K. Yafimava, (2014), What the Ukraine crisis means for the gas markets, The Oxford Institute for Energy Studies, Oxford.

⁷⁶ Τ. Δασουλας, (2019), Γεωπολιτική ανάλυση του ζητήματος της ενεργειακής ασφάλειας στο σύμπλοκο μέση Ανατολή-Ελλάδα-Λοιπές Ευρωπαϊκές χώρες, Σχολή Εθνικής Άμυνας, 9η Εκπαιδευτική Σειρά Διαδικτυακής Μάθησης.

3.4 Άξονες ενεργειακής πολιτικής

Το μέλλον της ΕΕ έχει άμεση σχέση με την διασφάλιση και την παραγωγή ενέργειας. Οι χώρες μέλη της ΕΕ θα πρέπει να αντιμετωπίσουν όσο καλύτερα γίνεται τα περιβαλλοντολογικά ζητήματα, την αισθητή ανοδική τάση της εξάρτησης από τις εισαγωγές συμβατικών καυσίμων και ενεργειακών πόρων, την ανοδική τάση των τιμών τους όπως επίσης και το υψηλότερο επίπεδο αλληλεπίδρασής τους.⁷⁷

Όπως έχει αναφερθεί και παραπάνω, στη σημερινή εποχή η ενέργεια αποτελεί ένα από τα πιο καθοριστικά κριτήρια με απώτερο σκοπό την ανάπτυξη της ΕΕ. Είναι, συνεπώς, ζωτικής σημασίας για μια μακροπρόθεσμη και φιλόδοξη διεθνή ενεργειακή στρατηγική, που θα εστιάζει περισσότερο στους 3 άξονες που έχουμε προαναφέρει, που είναι η αειφορία, η ασφάλεια του εφοδιασμού καθώς επίσης και η ανταγωνιστικότητα.

Σε ό,τι έχει να κάνει με τον πρώτο άξονα εξ αυτών, είναι χρήσιμο να σημειωθεί πως η εκμετάλλευση της ενέργειας στην καθημερινότητα των ανθρώπων, στην βιομηχανία, στις μεταφορές αλλά και σε διάφορες άλλες δράσεις, αποτελεί τον κυριότερο πυλώνα, της τάξης του 80%, για τις εκπομπές αερίων θερμοκηπίου στην ΕΕ και συνεπώς σχετίζεται με την ατμοσφαιρική ρύπανση, την περιβαλλοντική μόλυνση αλλά και το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής.⁷⁸

Κυριότερος σκοπός και, ταυτόχρονα, σημαντική δέσμευση της ΕΕ είναι πλέον να αντιμετωπίσει την παραπάνω πρόκληση, μειώνοντας όσο περισσότερο μπορεί τις εν λόγω εκπομπές που έχουν άμεση σχέση με το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, με βασικότερο στόχο να μην υπάρξει επιπλέον ανοδική τάση της θερμοκρασίας.⁷⁹

⁷⁷ Λ. Γιαννακοπούλου, (2013), Τομέας εθνικού ενδιαφέροντος: Ενέργεια, Διεύθυνση Σχεδιασμού και Προγραμματισμού, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας.

⁷⁸ I. Surwillo, (2020), Energy Security Logics in Europe, Routledge.

⁷⁹ M. Sigot, (2013), Energy Security and the EU: between independency priorities, strategic vulnerabilities and sustainability needs, Master Thesis, Stockholm University, Sweden.

Παρά το γεγονός αυτό, όμως, οι ισχύουσες στρατηγικές της ΕΕ καθώς επίσης και των χωρών μελών της στον ενεργειακό τομέα και σε εκείνο των μεταφορών, θα έχουν σαν βασικότερη συνέπεια την αισθητή ανοδική τάση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα κατά 5% μέχρι και την επόμενη δεκαετία. Αυτό σημαίνει πως μπορεί να υπάρξει ανοδική τάση κατά σχεδόν 55% και των αερίων του θερμοκηπίου.⁸⁰

Από την άλλη μεριά, σε ό,τι έχει να κάνει με την ασφάλεια του εφοδιασμού, θα πρέπει να τονιστεί πως βάσει με την ΕΕ, η εξάρτησή της από τις εισαγωγές υδρογονανθράκων παρουσιάζει σημαντική ανοδική τάση. Η εξάρτησή της από την εισαγωγή ενέργειας, έχει υπολογιστεί πως θα παρουσιάσει μια ανοδική τάση της τάξης του 1/2 της ολικής κατανάλωσης ενέργειας, στο 65%, μέχρι και την περίοδο του 2030. Πιο συγκεκριμένα, η ανοδική τάση αυτής της εξάρτησης σε ό,τι έχει να κάνει με την εισαγωγή φυσικού αερίου προβλέπεται από το 57% που ήταν κατά την περίοδο του 2014 να αγγίξει το 85% μέχρι το 2030.⁸¹

Το συμπέρασμα των παραπάνω προβλέψεων ήταν ότι η ΕΕ συνολικά και οι χώρες μέλη ξεχωριστά, εκτός της ανοδικής τάσης της εξάρτησης από την εισαγωγή αυτών των πόρων, ήταν ζωτικής σημασίας να αντιμετωπίσουν και το θέμα το οποίο υπήρχε και σχετιζόταν με την ανοδική τάση της πολιτικής αλλά και της χρηματοοικονομικής εξάρτησής τους από τις χώρες από τις οποίες λάμβαναν παρόμοιους πόρους αλλά και από εκείνες που αποτελούσαν καθοριστικούς κόμβους μεταφοράς.⁸²

Βάσει μελετών, η διεθνής ζήτηση πετρελαίου προβλεπόταν ότι θα παρουσιάσει ανοδική τάση κατά 41% μέχρι και την περίοδο του 2030. Το κυριότερο ερώτημα και η μεγαλύτερη ανησυχία ήταν στο εάν και στο πως η προσφορά όλων

⁸⁰ Κ. Τσίρος, (2016), Ενεργειακή ασφάλεια και σχέσεις ΕΕ-Ρωσίας, Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.

⁸¹ Κ. Van der Meulen, (2018), The European Union on the crossroads: the dilemma between national policy goals and the greater communal good in the struggle for energy security in the context of perceptions towards fossil fuel dependence on Russia

⁸² Π. Δακουτρός, (2019), Η Ενεργειακή Πολιτική και Ασφάλεια της Ευρώπης Και το Μέλλον των Αγωγών, Διπλωματική εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

αυτών των πόρων θα ήταν εφικτό να καταφέρει να καλύψει την ανοδική τάση της ζήτησης. Μια δεύτερη και εξίσου σοβαρή ανησυχία ήταν το κατά πόσο υπάρχει η δυνατότητα και η θέληση των κυριότερων παραγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου να ενισχύουν τις επενδυτικές κινήσεις τους, έτσι ώστε να αντιμετωπιστεί η ανοδική τάση της διεθνούς ζήτησης.

Επίπτωση όλων αυτών ήταν η ανοδική τάση της ενεργειακής και χρηματοοικονομικής εξάρτησης της ΕΕ καθώς επίσης και των περισσότερων χωρών μελών, κάτι το οποίο ανέπτυξε ακόμα περισσότερο την απειλή ανεπάρκειας εφοδιασμού. Ένα εξίσου καθοριστικό και δομικό θέμα της εύρυθμης δράσης της ΕΕ ήταν η έλλειψη αυτών των συστημάτων τα οποία θα βοηθούσαν στην διασφάλιση της αλληλεγγύης καθώς επίσης και της αλληλοκάλυψης ανάμεσα στις χώρες μέλη, εάν υπήρχε μια ενεργειακή κρίση.⁸³

Εξίσου καθοριστικό θέμα ήταν και η αισθητή ανοδική τάση της ζήτησης ηλεκτρικής ενέργειας. Μια ανοδική τάση που άγγιζε το 1,7% σε ετήσια βάση. Για αυτό το λόγο υπήρχαν αρκετές μελέτες οι οποίες τόνιζαν πως με μια αποδοτική στρατηγική ενεργειακής απόδοσης, οι επενδυτικές κινήσεις για αυτήν την παραγωγή τα επόμενα 25 έτη θα επέφεραν 900 εκατομμύρια ευρώ. Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε, άλλωστε, πως η προβλεψιμότητα καθώς επίσης και οι αποδοτικές εσωτερικές αγορές φυσικού αερίου και ηλεκτρικού ρεύματος ήταν σημαντικές με στόχο την υλοποίηση περισσότερων επενδυτικών κινήσεων αλλά και με στόχο την καθιέρωση όσο γινόταν πιο ανταγωνιστικών τιμών.⁸⁴

Τέλος, υφίσταται ο άξονας της ανταγωνιστικότητας. Οι παγκόσμιες ενεργειακές αγορές διέπονται όλο και πιο πολύ από μια ρευστότητα, κάτι το οποίο είναι απότοκο διαφοροποιημένων παραμέτρων. Αυτό γίνεται κατανοητό σε περίπτωση που δούμε τις τιμές αυτών των πόρων που διαρκώς μεταβάλλονται όπως

⁸³ Τ. Δασουλας, (2019), Γεωπολιτική ανάλυση του ζητήματος της ενεργειακής ασφάλειας στο σύμπλοκο μέση Ανατολή-Ελλάδα-Λοιπές Ευρωπαϊκές χώρες, Σχολή Εθνικής Άμυνας, 9η Εκπαιδευτική Σειρά Διαδικτυακής Μάθησης.

⁸⁴ I. Surwillo, (2020), Energy Security Logics in Europe, Routledge.

επίσης και την συγκέντρωση των αποθεμάτων υδρογονανθράκων που εξακολουθεί να γίνεται από ένα μικρό και παράλληλα καθορισμένο ποσοστό φορέων.⁸⁵

Οι αλλαγές στις τιμές και ως επί το πλείστον σε περιστατικά σημαντικής ανοδικής τάσης, όπως είχε γίνει πριν κάποια έτη, θα είχε σαν επίπτωση και την τεράστια ανοδική τάση στο συνολικό κόστος των εισαγωγών της ΕΕ, κάτι το οποίο βέβαια θα μεταφέρεται και στους κατοίκους αυτών των χωρών αλλά και στις εταιρίες και στους οργανισμούς επηρεάζοντας σε σημαντικό επίπεδο την οικονομία της ΕΕ.

Η απουσία του κατάλληλου θεσμικού και πολιτικού πλαισίου στην ΕΕ, δεν παρέχει τα κατάλληλα συστήματα, προκειμένου η εσωτερική αγορά αυτής της μορφής να έχει την ευχέρεια να συμβάλλει στην καθιέρωση ανταγωνιστικών τιμών ενέργειας, στην εξοικονόμηση ενέργειας κλπ. Η απουσία, όμως, των απαιτούμενων συνθηκών έχει σαν βασικότερη συνέπεια την αδυναμία τόσο των ευρωπαϊκών οικονομιών όσο και των ανθρώπων στο να επωφεληθούν σε σημαντικό επίπεδο από την απελευθέρωση της συγκεκριμένης αγοράς.⁸⁶

Διπλή λογίζεται πως είναι, εκτός των άλλων, και η πρόκληση της ενεργειακής αυτής στρατηγικής, από τη μια η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και από την άλλη η αισθητή ανοδική τάση και η υλοποίηση πιο πολλών επενδυτικών κινήσεων σε ΑΠΕ. Η ανοδική τάση αυτών των κινήσεων και κυρίως σε ΑΠΕ, είναι εφικτό να συμβάλλει σημαντικά για την επίτευξη των πολλαπλών στόχων. Επί της ουσίας μπορεί να αναπτύξει καινούριες θέσεις απασχόλησης, να προβάλλει καινοτόμες δράσεις αλλά και να βοηθήσει στην βιώσιμη ανάπτυξη.⁸⁷

⁸⁵ T.V. Raluca, (2017), Energy Security – a major EU Security Issue of the 21st Century The Influence of the Energy Security on the EU's Security on the Example of Romania's and Austria's Energy Security regarding the Gas Supply during the Ukraine Crisis, Bachelor Thesis, Fachhochschul-Bachelor Programme Military Leadership at the Theresan Military Academy.

⁸⁶ L. Baechler, (2016), Energy security issues in EU energy policy: Case study of shale gas production in EU, Master Thesis, "The European Union and Central Asia in the International System, Master Thesis, Radboud University.

⁸⁷ Κ. Τσίρος, (2016), Ενεργειακή ασφάλεια και σχέσεις ΕΕ-Ρωσίας, Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.

Ένας εξίσου καθοριστικός παράγοντας στον οποίο είναι σημαντικό να εστιάσουμε στον σχεδιασμό και στην εφαρμογή αυτής της πολιτικής είναι οι κοινωνικές συνέπειες. Η ανάπτυξη, σε έναν μακροπρόθεσμο ορίζοντα, αρκετών καινούριων θέσεων απασχόλησης όπως επίσης και η μείωση των ποσοστών ανεργίας είναι μονάχα ένα πλαίσιο. Επιπλέον, μια κοινοτική ενεργειακή στρατηγική, η οποία κατά κύριο λόγο βασίζεται στους παραπάνω πυλώνες είναι εξαιρετικά πιθανό να έχει και καθοριστικές συνέπειες σε αγαθά του διεθνούς εμπορίου αλλά και σε διάφορες δράσεις σε παγκόσμιο επίπεδο (όπως είναι για παράδειγμα οι ενεργοβόρες βιομηχανίες κλπ).⁸⁸

3.5 Διαχείριση ενεργειακής εξάρτησης

Βάσει μελετών η ενίσχυση των συστημάτων έκτακτης ανάγκης και αλληλοβοήθειας είναι σημαντικό να περιέχει τον καλύτερο συντονισμό μεταξύ των κρατών μελών με απώτερο σκοπό την χρήση των υφιστάμενων εγκαταστάσεων αποθήκευσης, την ανάπτυξη αντίστροφων ροών, την υλοποίηση εκτιμήσεων πιθανών κινδύνων καθώς επίσης και την εφαρμογή σχεδίων ασφάλειας του εφοδιασμού σε διαφορετικά επίπεδα.⁸⁹

Όλες οι χώρες μέλη είναι ζωτικής σημασίας να συντηρούν καθορισμένες ποσότητες αργού πετρελαίου είτε φυσικού αερίου σαν απόθεμα, έτσι ώστε να αποφεύγεται η μετακύλιση στην αγορά ζητημάτων τροφοδοσίας που βιώνει μια χώρα εξαιτίας διεθνών συνθηκών (όπως για παράδειγμα η κρίση ανάμεσα σε Ρωσία και Ουκρανία) ή εξαιτίας άλλων παραμέτρων. Έτσι, οι χώρες διασφαλίζουν μια ελάχιστη δυνατότητα αποφυγής πιθανών διαταραχών. Η συγκεκριμένη ποσότητα πλέον

⁸⁸ K. Van der Meulen, (2018), The European Union on the crossroads: the dilemma between national policy goals and the greater communal good in the struggle for energy security in the context of perceptions towards fossil fuel dependence on Russia

⁸⁹ Μ.Σ. Ντάκος, (2016), Ανάλυση της ευρωπαϊκής αγοράς φυσικού αερίου και εναλλακτικών σεναρίων στο μοντέλο PRIMES – Gas, Διπλωματική εργασία, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα.

σχετίζεται με 120 ημέρες κατανάλωσης, ποσότητα η οποία ξεπερνά σε μεγάλο βαθμό το ελάχιστο αποδεκτό όριο των 90 ημερών.⁹⁰

Μετά από τις κρίσεις στον εφοδιασμό σε αέριο που επέφεραν τεράστια ζητήματα στην ΕΕ, έχουν ληφθεί πολλά και διαφορετικά μέτρα με απώτερο σκοπό τη μείωση παρόμοιων συνθηκών, αφού πλέον έχουν οριοθετηθεί εξειδικευμένοι κανονισμοί με στόχο την βέλτιστη εφικτή εξασφάλιση της παροχής αερίου. Χαρακτηριστικό παράδειγμα όλων αυτών αποτελούν οι καταναλωτές οι οποίοι κάνουν χρήση του φυσικού αερίου για θέρμανση, τους οποίους θα πρέπει όλες οι χώρες να προστατεύουν από πιθανά προβλήματα διαμέσου εκπόνησης διαφορετικών σχεδίων ετοιμότητας με σκοπό την αντιμετώπιση παρόμοιων φαινομένων. Επιπλέον, μεταξύ των χωρών είναι ζωτικής σημασίας να υπάρχει η αντίστροφη ροή.⁹¹

Τα τελευταία χρόνια η ΕΕ έχει αναπτύξει μια ομάδα συντονισμό, στην οποία έχουν ενεργό ρόλο όλες οι χώρες μέλη, οι ενδιαφερόμενοι στον κάθε κλάδο όπως επίσης και οι αρμόδιες ρυθμιστικές αρχές. Στόχος της συγκεκριμένης ομάδας είναι η ανταλλαγή χρήσιμων στοιχείων καθώς επίσης και ο συντονισμός μεταξύ τους. Η παραπάνω προσπάθεια έχει αποδειχτεί πως αφορά ένα εξαιρετικά αποδοτικό εργαλείο, αναπτύσσοντας εμπιστοσύνη μεταξύ όλων των φορέων αλλά και αλληλεγγύη.⁹²

Το 2^ο κομμάτι του στόχου σχετίζεται με την προστασία των σημαντικών υποδομών, όπως είναι για παράδειγμα οι σταθμοί υδροποίησης, τα δίκτυα μεταφοράς κλπ. Καθοριστική είναι, ακόμη, η απαίτηση της προστασίας των χρήσιμων ενεργειακών υποδομών (όπως είναι για παράδειγμα τα πυρηνικά εργοστάσια κλπ), παρόλο που δεν είναι καθοριστικό αυτό να γίνεται μονάχα εντός της ΕΕ αλλά και στα κράτη-προμηθευτές και διαμετακομιστές, η σωστή δράση των οποίων αποτελεί

⁹⁰ Σ.Ν. Ζομπανάκης, (2014), Η γεωπολιτική των αγωγών : Εφοδιάζοντας την ΕΕ με φυσικό αέριο, Διπλωματική εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

⁹¹ A. Dellecker, T. Gomart, (2011), Russian Energy Security and Foreign Policy, Routledge.

⁹² L.S. Kulick, (2012), Energy Security of the European Union and Russia: A relationship of interdependence, GRIN Publishing.

καθοριστικό κριτήριο για την παραγωγική δράση όπως επίσης και για την διανομή της ενέργειας στους τελικούς πελάτες.⁹³

Καθοριστικό παράδειγμα επιχείρησης η οποία έχει σχέση με την ΕΕ και διαρκώς είτε αποφεύγει τη συμμόρφωση με το νομοθετικό πλαίσιο είτε παρακωλύει την εύρυθμη δράση της αγοράς είναι η Gazprom. Στόχος της συγκεκριμένης επιχείρησης είναι να εξυπηρετήσει τα συμφέροντα της Κυβέρνησης της Ρωσίας. Αυτός είναι και ο κυριότερος λόγος που αυτή η επιχείρηση καταδικάστηκε σε ό,τι είχε να κάνει με τις μονοπωλιακές μεθόδους αλλά και τη μη νόμιμη ανοδική τάση των τιμών της. Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να τονιστεί πως αφορά την πιο μεγάλη καταδικαστική απόφαση η οποία έχει παρθεί για μια επιχείρηση, εκτός ΕΕ.⁹⁴

3.6 Παράγοντες διαμόρφωσης ενεργειακής στρατηγικής

Στη σημερινή εποχή, η απαίτηση μιας πιο αποδοτικής αντιμετώπισης καθοριστικών παγκόσμιων ενεργειακών κρίσεων, με καθοριστικές χρηματοοικονομικές είτε κοινωνικές συνέπειες, και τα μεταβαλλόμενα γνωρίσματα των παγκόσμιων ενεργειακών αγορών, αποτελούν μια επιπλέον καθοριστική παράμετρο της εξέλιξης καθώς επίσης και της διάρθρωσης της ενεργειακής στρατηγικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Στο παραπάνω συμπέρασμα έχουν καταλήξει αρκετές μελέτες ενώ έχει επιβεβαιωθεί από καταστάσεις, όπως είναι για παράδειγμα οι παγκόσμιες πετρελαϊκές κρίσεις (ενεργός ρόλος των χωρών μελών της ΕΕ στον ΔΟΕ και εναρμόνιση κοινοτικού νομοθετικού πλαισίου κλπ), φυσικές καταστροφές (όπως ήταν για παράδειγμα η περίπτωση της Φουκουσίμα) αλλά και το φαινόμενο της κλιματικής

⁹³ S. Oxenstierna, V.P. Tynkkynen, (2016), Russian Energy and Security up to 2030, Routledge.

⁹⁴ W. Ostrowski, E. Butler, (2018), Understanding Energy Security in Central and Eastern Europe: Russia, Transition and National Interest, Routledge.

αλλαγής η αντιμετώπιση του οποίου αποτελεί βασικό άξονα για το περιβάλλον και σημαντικό στόχο της ενεργειακής στρατηγικής.⁹⁵

Υφίστανται διάφοροι ερευνητές οι οποίοι αναφέρουν πως οι πιο επιτυχημένες κινήσεις της ΕΕ για τη δράση του συντονισμού αυτής της στρατηγικής, είναι κομμάτι ευρύτερων ενεργειών σε παγκόσμιο (πολυμερείς ρυθμιστικοί οργανισμοί) και διμερές επίπεδο (κράτη προμηθευτές κλπ) με απώτερο σκοπό την αντιμετώπιση διεθνών ενεργειακών αλλά και περιβαλλοντικών προβλημάτων.⁹⁶

Οι υδρογονάνθρακες καταλαμβάνουν το πιο υψηλό ποσοστό στο συνολικό ενεργειακό μίγμα της ΕΕ. Η μη επαρκής παραγωγή υδρογονανθράκων από τις χώρες μέλη παίζει καθοριστικό ρόλο στην αισθητή ανοδική τάση της εξάρτησης σε εισαγόμενες πηγές κάτι που αποτελεί την βασικότερη εξωτερική παράμετρο αυτής της στρατηγικής. Στον κλάδο των εισαγωγών φυσικού αερίου, η κατανάλωση του οποίου είναι πιθανόν να αυξηθεί ακόμα περισσότερο τα επόμενα έτη, η ΕΕ έχει άρρηκτη σχέση αλλά και εξάρτηση με τον βασικό προμηθευτή που είναι η Ρωσία και έχει μονάχα μια δίοδο διαμετακόμισης διαμέσου της Ουκρανίας. Έως την αποπεράτωση του 1^{ου} σταδίου του αγωγού αυτής της μορφής Nord Stream, ο οποίος μεταφέρει αυτό το αγαθό στην ΕΕ από την Ρωσία διαμέσου της Βαλτικής Θάλασσας, ποσοστό μεγαλύτερο από τα 3/4 αυτού του αγαθού διοχετεύονταν διαμέσου της Ουκρανίας.⁹⁷

Οι κρίσεις αυτών των δυο κρατών, όμως, κατά την περίοδο του 2006 και του 2009, οι οποίες επέφεραν την διακοπή προμηθειών φυσικού αερίου προς την ΕΕ, αρχικά προσδιόρισαν ξανά τις σχέσεις ανάμεσα στην ΕΕ και την Ρωσία, που έπαυσε να λογίζεται ως ένας από τους πιο αξιόπιστους ενεργειακούς εταίρους ενώ παράλληλα έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην οριοθέτηση της πολιτικής για την ενεργειακή ασφάλεια καθώς επίσης και την ασφάλεια ανεφοδιασμού της ΕΕ. Ειδικότερα, το σταμάτημα της ροής ανεφοδιασμού κατά τις δυο παραπάνω περιόδους

⁹⁵ P. Aalto, (2016), *The EU-Russian Energy Dialogue: Europe's Future Energy Security*, Routledge.

⁹⁶ W. Ostrowski, E. Butler, (2018), *Understanding Energy Security in Central and Eastern Europe: Russia, Transition and National Interest*, Routledge.

⁹⁷ L. Tichy, (2019), *EU-Russia Energy Relations*, Springer.

επέφερε καθοριστικές ελλειμματικές προμήθειες σε αρκετές χώρες μέλη της ΕΕ, όπως ήταν για παράδειγμα η Αυστρία, η Γαλλία, η Πολωνία, η Σλοβακία κλπ.⁹⁸

Οι παραπάνω κρίσεις αξιολογήθηκαν σαν επίδειξη πολιτικής δύναμης, από την μεριά της Ρωσίας και έχουν επιταχύνει ακόμα περισσότερα τα στάδια προς μια κοινή ενεργειακή στρατηγική από την πλευρά της ΕΕ, ανασύροντας μνήμες από τις ενεργειακές κρίσεις των προηγούμενων δεκαετιών αλλά και τη χρήση των ενεργειακών πόρων με κυριότερο σκοπό την άσκηση πολιτικών επιρροών.⁹⁹

Οι συγκεκριμένες κρίσεις προμηθειών έβγαλαν στην επιφάνεια την ευάλωτη κατάσταση κάποιων χωρών όπως επίσης και το ελάττωμα της ΕΕ και των χωρών της να έχουν μια συντονισμένη αντίδραση σε περιστατικά μη προβλεπόμενων διακοπών στην συγκεκριμένη παροχή, παρά το γεγονός πως η συνολική διαθέσιμη ποσότητα αυτού του αγαθού θα ήταν ιδιαίτερα υψηλή, δεδομένων και των υποδομών αποθήκευσης που διαθέτει.¹⁰⁰

Οι βασικότερες παρατηρήσεις οι οποίες έχουν εντοπιστεί σε αρκετές έρευνες των προηγούμενων ετών που σχετίζονται με τις παραπάνω κρίσεις αναφέρουν τα παρακάτω :

- Υφίσταται έλλειψη μιας πραγματικά διαφορετικής σύνθεσης ενεργειακών πηγών καθώς επίσης και μεγαλύτερη εξάρτηση κάποιων χωρών από τις εισαγωγές φυσικού αερίου της Ρωσίας
- Υφίσταται έλλειψη διασυνδέσεων οι οποίες χρειάζονται με απώτερο σκοπό τη μεταφορά του φυσικού αερίου από την Δυτική προς την Ανατολική Ευρώπη

⁹⁸ K. Yafimava, (2012), The Transit Dimension of EU Energy Security: Russian Gas Transit Across Ukraine, Belarus, and Moldova (Oxford Institute for Energy Studies).

⁹⁹ K.N. Mohapatra, (2013), Energy'Security'and'Russia's'Foreign'Policy, Thesis, University of Cambridge.

¹⁰⁰ A.C.F. Campos, (2018), Russia's Energy Strategy: Challenges and Foreign Energy Policy, Universidade Nova De Lisboa.

- Εντοπίζεται ανεπάρκεια των υποδομών ενέργειας που υπάρχουν (τα περισσότερα ελαττώματα εντοπίζονται στην αντιστροφή της ροής των αγωγών μεταξύ των χωρών)
- Εντοπίζονται περιορισμένες και άνισες ικανότητες αποθήκευσης μεταξύ των χωρών και διαφωνίες μεταξύ τους για τις ενεργειακές σχέσεις με την Ρωσία
- Υφίσταται μη επαρκής ανταπόκριση των θεσμικών οργάνων¹⁰¹

Σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν είναι εφικτό να σημειωθεί πως οι κρίσεις προμήθειας φυσικού αερίου αποτέλεσαν μια καθοριστική παράμετρο, αφού αποτελεί εγερτήριο δράσης για τις χώρες μέλη και όλα τα αρμόδια θεσμικά όργανα για μια απτή αλλά και ρεαλιστική εξέλιξη σε αυτόν τον κλάδο. Το συγκεκριμένο γεγονός προσέφερε τη δυνατότητα για τεράστια εξέλιξη σε αρκετούς και διαφορετικούς κλάδους, κυρίως σε ό,τι έχει να κάνει με τον κλάδο της εσωτερικής ασφάλειας του εφοδιασμού διαμέσου της σταδιακής ανάπτυξης καθοριστικών υποδομών, οι οποίες περιέχουν την ανάπτυξη των διασυνδέσεων ανάμεσα σε όλες τις χώρες, την ανάπτυξη συστημάτων με βασικότερο στόχο την πρόληψη καθώς επίσης και τη διαχείριση των παραπάνω κρίσεων είτε ακόμα και την βέλτιστη εφικτή διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής διαφοροποίησης.¹⁰²

3.7 Ενεργειακή ασφάλεια και διαφοροποίηση πηγών

Η παγκόσμια υπηρεσία ενέργειας οριοθετεί τη συγκεκριμένη ασφάλεια ως την απρόσκοπτη διαθεσιμότητα ενέργειας σε κατάλληλες τιμές. Στην παγκόσμια αγορά ενέργειας η φυσική ολική αδυναμία εντοπισμού ενεργειακών αγαθών έχει σχεδόν φτάσει στο μηδέν. Επομένως, η βασικότερη πρακτική διάσταση αυτής της έννοιας σχετίζεται κατά βάση με την ικανότητα, στην περίπτωση όπου εξαιτίας απρόοπτων μεταβολών στο παγκόσμιο σύστημα (όπως είναι για παράδειγμα, οι

¹⁰¹ L. Tichy, (2019), EU-Russia Energy Relations, Springer.

¹⁰² K. Yafimava, (2012), The Transit Dimension of EU Energy Security: Russian Gas Transit Across Ukraine, Belarus, and Moldova (Oxford Institute for Energy Studies).

πόλεμοι, οι φυσικές καταστροφές, χρηματοοικονομικές υφέσεις κλπ), οι τιμές δέχονται καθοριστικές επιρροές και επιδράσεις σε τεράστιο επίπεδο, η χώρα εξακολουθεί να τροφοδοτεί χωρίς σημαντικές χρηματοοικονομικές είτε κοινωνικές επιπτώσεις και σε ανταγωνιστικές τιμές.¹⁰³

Η εν λόγω μορφή ασφάλειας είναι πιο σύνθετη από ότι αρκετοί φορείς και ερευνητές έχουν την ευχέρεια να κατανοήσουν. Ακόμα, η συγκεκριμένη ασφάλεια είναι δυνατόν να έχει αντικειμενική είτε ακόμα και υποκειμενική υπόσταση. Ενώ η αντικειμενική διάσταση είναι δυνατόν να περιέχει παραμέτρους οι οποίες είναι εφικτό να υπολογιστούν με εξωτερικές παραμέτρους, η υποκειμενική διάσταση είναι δυνατόν να οριοθετηθεί σαν η ατομική αντίληψη του τι είναι ασφαλές.¹⁰⁴

Η στρατηγική για τη συγκεκριμένη μορφή ασφάλειας σε ευρωπαϊκό επίπεδο, κατά κύριο λόγο ασχολείται τόσο με εσωτερικούς κινδύνους (όπως είναι για παράδειγμα οι άσχημες υποδομές και οι μη αποδοτικές αγορές) όσο και με τους εξωτερικούς κινδύνους (όπως είναι για παράδειγμα η άμεση σχέση με μη αξιόπιστες εισαγωγές κλπ).¹⁰⁵

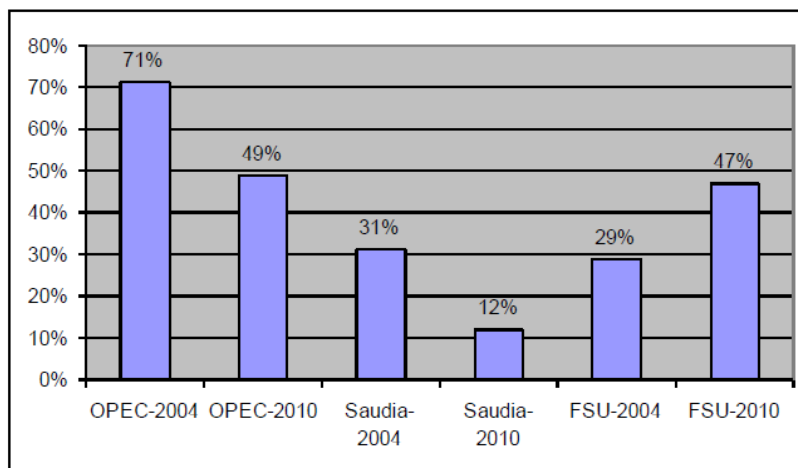
Στις περισσότερες έρευνες όλων αυτών των ετών, η γλώσσα όπως επίσης και η γραπτή παρουσία αναπτύσσουν εμπράγματα τακτικές. Η ασφάλεια σε όλα αυτά ποτέ δεν φαίνεται να είναι έμφυτη. Ο όρος της συγκεκριμένης ασφάλειας δεν είναι δεδομένος, αλλά πιθανόν πρόκειται για μια αναπτυσσόμενη κοινωνική αντίληψη, η οποία τις περισσότερες φορές διαμορφώνεται από διαφορετικές μεθόδους και πολιτικές από δρώντες που χρησιμοποιούν γλωσσικούς και ρητορικούς σχηματισμούς με στόχο να καταφέρουν να παρουσιάσουν διάφορες κοινωνικές ευπάθειες.¹⁰⁶

¹⁰³ S. Pirani, J. Stern, K. Yafimava, (2014), What the Ukraine crisis means for the gas markets, The Oxford Institute for Energy Studies, Oxford.

¹⁰⁴ R. Youngs, (2011), Energy Security: Europe's New Foreign Policy Challenge, Routledge.

¹⁰⁵ K. Szulecki, (2018), Energy Security in Europe: Divergent Perceptions and Policy Challenges, Palgrave Macmillan.

¹⁰⁶ I. Surwillo, (2020), Energy Security Logics in Europe, Routledge.

Εικόνα 3.4 Εξέλιξη διαφοροποίησης πηγών εισαγωγής πετρελαίου κατά την περίοδο 2004-2010¹⁰⁷

Σύμφωνα με αρκετές μελέτες η ενεργειακή διαφοροποίηση σχετίζεται κατά κύριο λόγο με την χρήση, από την πλευρά της χώρας, αρκετών και διαφορετικών ενεργειακών πηγών με κυριότερο σκοπό την βέλτιστη εφικτή τροφοδοσία της οικονομίας ενός κράτους, των δημόσιων υπηρεσιών καθώς επίσης και των απαιτήσεων των μεμονωμένων πελατών αυτής της χώρας. Η συγκεκριμένη διαφοροποίηση έχει σαν απώτερο σκοπό την αισθητή ελάττωση της εξάρτησης της χώρας από τους ενεργειακούς προμηθευτές του, την χρηματοοικονομική βελτιστοποίηση των προμηθειών ενεργειακών αγαθών, την εξέλιξη της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας αλλά και την ίδια του την εθνική ανεξαρτησία είτε ακόμα και την διασφάλιση της πολιτικής της υπόστασης.¹⁰⁸

Η εν λόγω διαφοροποίηση έχει άρρηκτη σχέση με τις επενδυτικές κινήσεις στον κλάδο εξόρυξης, μεταφοράς καθώς επίσης και παροχής ενεργειακών αγαθών, την ανάπτυξη τόσο της εγχώριας παραγωγής όσο και τον εντοπισμό διαφορετικών προμηθευτών παρόμοιων αγαθών αλλά και την ανάπτυξη των εναλλακτικών ΑΠΕ είτε την πυρηνική ενέργεια.

¹⁰⁷ Γ.Ρ.Θ. Τσακίρης, (2011), Η Ενεργειακή Διάσταση της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής: Από τη Διπλωματία των Αγωγών στην Παραγωγή Υδρογονανθράκων, Policy Paper / Κείμενο Πολιτικής, No 21, Νοέμβριος.

¹⁰⁸ M. Sigot, (2013), Energy Security and the EU: between independency priorities, strategic vulnerabilities and sustainability needs, Master Thesis, Stockholm University, Sweden.

Η συνεχής τροφοδοσία σε χρόνους, ποιότητα, ποσότητα και τιμές των ενεργειακών αγαθών αποτελεί το βασικότερο ανταγωνιστικό μέσο το οποίο χρειάζεται να έχει στην ευχέρειά της μια οικονομία ενός σύγχρονου κράτους με στόχο να είναι ανταγωνιστικό και βιώσιμο. Η διαφοροποίηση πηγών αυτής της μορφής, με αυτόν τον τρόπο, φαίνεται να είναι χρήσιμο μέσο όχι μονάχα χρηματοοικονομικής σημασίας αλλά και γεωπολιτικής είτε στρατηγικής σημασίας κυρίως σε μια διεθνή ενεργειακή αγορά. Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε, εξάλλου, πως το διεθνές ενεργειακό εμπόριο αφορά το σύνολο όλων των καθαρών εξαγωγικών δράσεων για ένα διαπραγματεύσιμο καύσιμο είτε φορέα σε διεθνές επίπεδο.¹⁰⁹

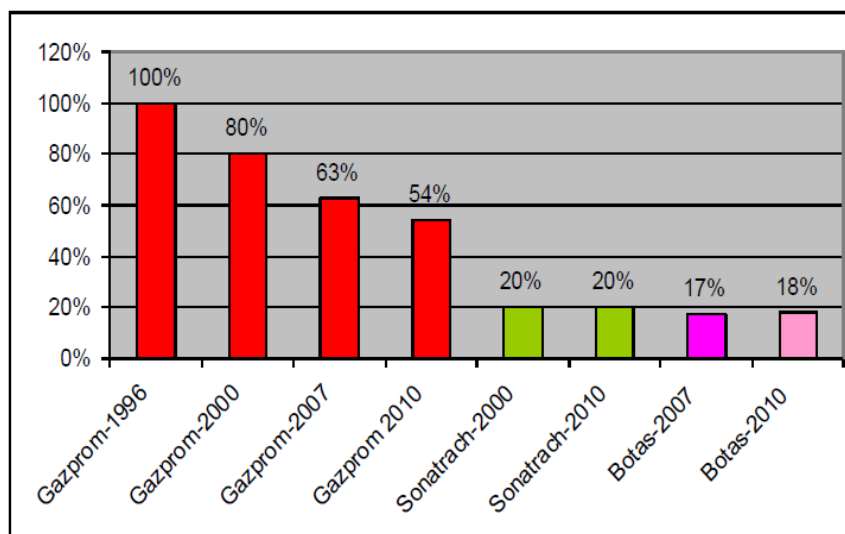
Η ΕΕ με την εφαρμογή των βέλτιστων εφικτών τακτικών στον διεθνή ενεργειακό τομέα ενεργεί με κυριότερο σκοπό να κατορθώσει να ενισχύει σε μεγάλο βαθμό την ενεργειακή της ασφάλεια. Στο προσχέδιό της για το ενοποιημένο ενεργειακό δίκτυο, η διαφοροποίηση των προμηθευτών και των διαδρομών, κυρίως σε ό,τι έχει να κάνει με το φυσικό αέριο και το πετρέλαιο, λογίζεται ως τον βασικότερο άξονα με απώτερο σκοπό την αισθητή ανοδική τάση του ανταγωνισμού είτε ακόμα και την ενίσχυση της ασφάλειας του εφοδιασμού.¹¹⁰

Η διαφοροποίηση αυτού του είδους όπως επίσης και των οδών ανεφοδιασμού, αποτελεί το κυριότερο κομμάτι μιας γενικότερης ενεργειακής πολιτικής, στην οποία η ενεργειακή αποδοτικότητα, οι ΑΠΕ, τα έξυπνα δίκτυα ηλεκτρικής ενέργειας κλπ διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο. Η διαφοροποίηση σε αυτές τις περιπτώσεις δρα σαν ένα χρήσιμο εργαλείο με βασικότερο στόχο την αντιστάθμιση της αβεβαιότητας, κυρίως, την διασφάλιση του εφοδιασμού με ένα οριοθετημένο επίπεδο ασφαλείας διαμέσου της διαφοροποίησης όλων των δράσεων προμήθειας είτε παραγωγής.¹¹¹

¹⁰⁹ T.V. Raluca, (2017), Energy Security – a major EU Security Issue of the 21st Century The Influence of the Energy Security on the EU's Security on the Example of Romania's and Austria's Energy Security regarding the Gas Supply during the Ukraine Crisis, Bachelor Thesis, Fachhochschul-Bachelor Programme Military Leadership at the Theresan Military Academy.

¹¹⁰ L. Baechler, (2016), Energy security issues in EU energy policy: Case study of shale gas production in EU, Master Thesis, "The European Union and Central Asia in the International System, Master Thesis, Radboud University.

¹¹¹ L. Tichy, (2019), EU-Russia Energy Relations, Springer.

Εικόνα 3.4 Εξέλιξη διαφοροποίησης πηγών εισαγωγής φυσικού αερίου κατά την περίοδο 2004-2010¹¹²

3.8 Ενεργειακές τάσεις και ο ρόλος του LNG

Όπως φάνηκε την τελευταία δεκαετία, το σύγχρονο ενεργειακό σκηνικό μεταβάλλεται άμεσα και αρκετές από τις μακροχρόνιες παραδοχές σε ό,τι έχει να κάνει με αυτόν τον κλάδο διαμορφώνονται από την αρχή. Κράτη τα οποία παλαιότερα αποτελούσαν καθοριστικούς εισαγωγείς μεταβάλλονται σε εξαγωγείς ενώ κράτη τα οποία μέχρι πριν μερικά χρόνια ήταν ζωτικής σημασίας εξαγωγείς ενέργειας έχουν μεταβληθεί σε καθοριστικά κέντρα ανάπτυξης της διεθνούς ενεργειακής ζήτησης.¹¹³

Το βασικότερο σημείο της διεθνούς αυτής ζήτησης έχει μετατοπιστεί στις αναπτυσσόμενες οικονομίες και κυρίως σε κράτη, όπως είναι για παράδειγμα η Κίνα, η Ινδία κλπ, με βασικότερη συνέπεια η διεθνής χρήση ενέργειας να παρουσιάσει

¹¹² Γ.Ρ.Θ. Τσακίρης, (2011), Η Ενεργειακή Διάσταση της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής: Από τη Διπλωματία των Αγωγών στην Παραγωγή Υδρογονανθράκων, Policy Paper / Κείμενο Πολιτικής, Νο 21, Νοέμβριος.

¹¹³ Μ.Σ. Ντάκος, (2016), Ανάλυση της ευρωπαϊκής αγοράς φυσικού αερίου και εναλλακτικών σεναρίων στο μοντέλο PRIMES – Gas, Διπλωματική εργασία, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα.

αισθητή ανοδική τάση κατά σχεδόν 33% από τα προηγούμενα επίπεδα. Πιο συγκεκριμένα, η Κίνα αναμενόταν εδώ και χρόνια πως θα αποτελέσει τον πιο μεγάλο εισαγωγέα πετρελαίου για την περίοδο του 2020 ενώ η Ινδία αναμενόταν να αποτελέσει τον μεγαλύτερο εισαγωγέα άνθρακα. Οι ΗΠΑ, επίσης, αναμένεται να καταφέρει να καλύψει το σύνολο των ενεργειακών τους απαιτήσεων από εγχώριες πηγές μέχρι και την περίοδο του 2035.¹¹⁴

Όλες οι μεταβολές που προαναφέρθηκαν φαίνεται πως θα σηματοδοτήσουν και μια νέα αλλαγή στο κέντρο βάρους του συγκεκριμένου εμπορίου από την τοποθεσία του Ατλαντικού στην ζώνη της Ασίας και ειδικότερα στον Ειρηνικό Ωκεανό. Οι υψηλότερες τιμές σε αγαθά όπως είναι για παράδειγμα το πετρέλαιο, οι διαρκείς διαφοροποιήσεις στις τιμές ανάμεσα με το φυσικό αέριο και την ηλεκτρική ενέργεια μεταξύ διαφορετικών τοποθεσιών και η ανοδική τάση τους κόστους των ενεργειακών εισαγωγών για αρκετά κράτη επιστούν την προσοχή μεταξύ του εν λόγω κλάδου και του χρηματοοικονομικού κλάδου σε παγκόσμιο επίπεδο.

Οι μεταβολές των τιμών αυτών των αγαθών είναι πιθανόν να επιφέρουν περισσότερες επιρροές και επιδράσεις στην ανταγωνιστικότητα της σύγχρονης βιομηχανίας, επιφέροντας καθοριστικές επιρροές και επιδράσεις ακόμα και στις επενδυτικές κινήσεις όπως επίσης και στις πολιτικές που εφαρμόζουν οι σύγχρονοι οργανισμοί. Οι συνέπειες των υψηλότερων ενεργειακών τιμών είναι δυνατόν να ελαττωθούν αισθητά με τη σύσταση καθώς επίσης και την προβολή πιο αποδοτικών, ανταγωνιστικών αλλά και διασυνδεδεμένων αγορών αυτού του είδους.¹¹⁵

Σε ό,τι έχει να κάνει με διάφορα περιβαλλοντικά θέματα, αφού ο ενεργειακός κλάδος είναι αρμόδιος για το 66% των εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου ο ρόλος του στην επίτευξη ή μη των σκοπών για την αντιμετώπιση του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής θα είναι ζωτικής σημασίας. Για παράδειγμα, έρευνες αναφέρουν πως οι ΑΠΕ μέχρι το 2035 θα αφορούν σχεδόν το 50% της

¹¹⁴ W. Ostrowski, E. Butler, (2018), Understanding Energy Security in Central and Eastern Europe: Russia, Transition and National Interest, Routledge.

¹¹⁵ Μ.Σ. Ντάκος, (2016), Ανάλυση της ευρωπαϊκής αγοράς φυσικού αερίου και εναλλακτικών σεναρίων στο μοντέλο PRIMES – Gas, Διπλωματική εργασία, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα.

διεθνούς ανοδικής τάσης παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από διαφοροποιημένες πηγές, ως επί το πλείστον όμως από αιολική αλλά και ηλιακή ενέργεια.¹¹⁶

Η διεθνής επέκταση των ΑΠΕ, συγκριτικά με τα παλαιότερα δεδομένα, αναμενόταν να ξεπεράσει το 45% με πρωταγωνίστρια την Κίνα, που έχει την πιο μεγάλη απόλυτη ανοδική τάση παραγωγής ενέργειας από αυτές τις πηγές σε σχέση με την συνολική ανοδική τάση άλλων κρατών, όπως είναι για παράδειγμα η Ιαπωνία, οι ΗΠΑ, τα κράτη μέλη της ΕΕ κλπ.¹¹⁷

Όπως φαίνεται σε έρευνες των προηγούμενων ετών, οι δημογραφικές τάσεις θα εξακολουθήσουν να αποτελούν την κυριότερη παράμετρο αλλαγών στο διεθνές ενεργειακό μίγμα. Η αισθητή ανοδική τάση του διεθνούς πληθυσμού, με ετήσιο ρυθμό σχεδόν 1% μέχρι την περίοδο του 2035 (7 δισεκατομμύρια είχε την περίοδο του 2010 και φαίνεται πως θα έχει 8,7 δισεκατομμύρια την περίοδο του 2035) συγκεντρώνονται μονάχα σε αστικές τοποθεσίες και ως επί το πλείστον στην Αφρική αλλά και στην Ινδία.¹¹⁸

Στα κράτη του ΟΟΣΑ εντοπίζονται μικρότερες μεταβολές στα πληθυσμιακά τους μεγέθη. Το διεθνές ΑΕΠ είναι πιθανόν να παρουσιάσει μεγαλύτερη ανοδική τάση κατά μέσο όρο 3,6% ανά έτος, με ραγδαίους ρυθμούς στις οικονομίες των αναπτυσσόμενων κρατών και κατ' επέκταση το μέγεθος της διεθνούς οικονομίας είναι πιθανόν να γίνει δυο φορές μεγαλύτερο. Η ενεργειακή ζήτηση είναι πιθανόν να παρουσιάσει και αυτή ανοδική τάση έως και 33% μέχρι την περίοδο του 2035, με ετήσιο ρυθμό 1,6%. Αισθητή ανοδική τάση στη ζήτηση εμφανίζουν και όλα τα

¹¹⁶ Π. Δακουτρός, (2019), Η Ενεργειακή Πολιτική και Ασφάλεια της Ευρώπης Και το Μέλλον των Αγωγών, Διπλωματική εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

¹¹⁷ . Γιαννακοπούλου, (2013), Τομέας εθνικού ενδιαφέροντος: Ενέργεια, Διεύθυνση Σχεδιασμού και Προγραμματισμού, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας.

¹¹⁸ Τ. Δασουλας, (2019), Γεωπολιτική ανάλυση του ζητήματος της ενεργειακής ασφάλειας στο σύμπλοκο μέση Ανατολή-Ελλάδα-Λοιπές Ευρωπαϊκές χώρες, Σχολή Εθνικής Άμυνας, 9η Εκπαιδευτική Σειρά Διαδικτυακής Μάθησης.

ενεργειακά αγαθά (το πετρέλαιο για παράδειγμα έχει 13%, ο άνθρακας 17%, η πυρηνική ενέργεια 66% ενώ τέλος οι ΑΠΕ αγγίζουν το 77%).¹¹⁹

Επίσης, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως σε όλες αυτές τις αλλαγές στις τάσεις καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει και η παγκόσμια αγορά υδροποιημένου φυσικού αερίου (είτε όπως καλείται στην διεθνή βιβλιογραφία εν συντομία το LNG). Τα τελευταία έτη και κυρίως μετά από την περίοδο του 2015, η συγκεκριμένη αγορά έχει αναπτυχθεί και είναι εφικτό να ονομαστεί πλέον ως μια από τις πιο ώριμες διεθνείς αγορές, καθώς έχει αρκετές και διαφορετικές πηγές εξαγωγής.¹²⁰

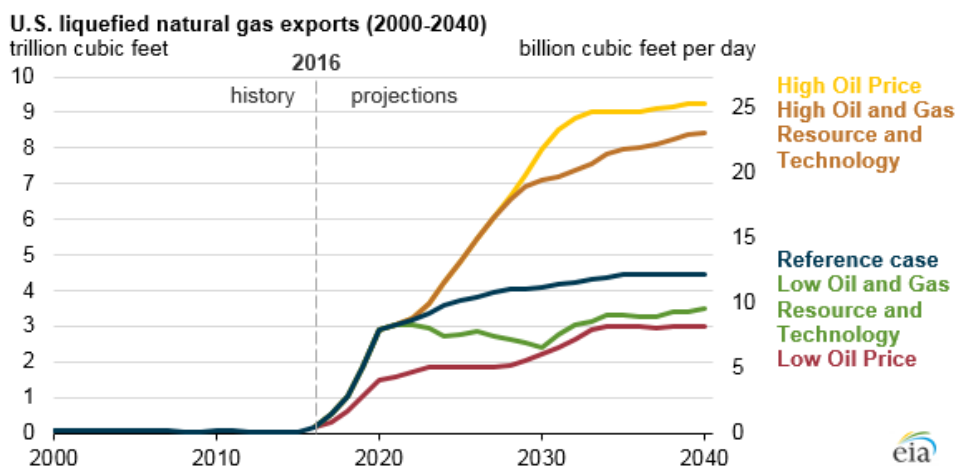
Οι κυριότεροι εξαγωγείς αυτού του αγαθού είναι οι ΗΠΑ, η Αυστραλία και φυσικά η Ρωσία. Όλα αυτά τα χρόνια υφίσταται μια τεράστια ανοδική τάση ανταγωνισμού μεταξύ αυτών των κρατών για το ποιος θα καταφέρει να κερδίσει το πιο μεγάλο μερίδιο της εν λόγω αγοράς. Φυσικά δεν θα πρέπει να ξεχνάμε και την χώρα του Κατάρ που αποτελεί έναν από τους πιο μεγάλους ανταγωνιστές των παραπάνω.

Βάσει μελετών, η συγκεκριμένη αγορά την περίοδο του 2016 ήταν 706 δις κυβικά μέτρα, εκ των οποίων σχεδόν το 40% είχε την μορφή LNG. Σύμφωνα με τις ίδιες μελέτες προβλέπεται πως η εν λόγω αγορά την περίοδο του 2040 να είναι στα 1.230 δις κυβικά μέτρα, εκ των οποίων σχεδόν το 60% θα διακινείται στην παραπάνω μορφή. Γίνεται εύκολα κατανοητό, επομένως, πως αυτή η αγορά θα παίζει καθοριστικό ρόλο στην μελλοντική ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ όπως επίσης και της Ασίας.¹²¹

¹¹⁹ Μ.Σ. Ντάκος, (2016), Ανάλυση της ευρωπαϊκής αγοράς φυσικού αερίου και εναλλακτικών σεναρίων στο μοντέλο PRIMES – Gas, Διπλωματική εργασία, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα.

¹²⁰ Κ. Szulecki, (2018), Energy Security in Europe: Divergent Perceptions and Policy Challenges, Palgrave Macmillan.

¹²¹ Τ.Υ. Raluca, (2017), Energy Security – a major EU Security Issue of the 21st Century The Influence of the Energy Security on the EU's Security on the Example of Romania's and Austria's Energy Security regarding the Gas Supply during the Ukraine Crisis, Bachelor Thesis, Fachhochschul-Bachelor Programme Military Leadership at the Theresan Military Academy.

Εικόνα 3.5 Αμερικάνικες εξαγωγές LNG με προβλέψεις έως και το 2040¹²²

Σύμφωνα με αρκετές έρευνες, τα κράτη με τις πιο πολλές ποσότητες αυτών των εξαγωγών είναι οι χώρες που προαναφέρθηκαν αλλά και η Μαλαισία, η Νιγηρία όπως επίσης και η Ινδονησία. Επί της ουσίας πρόκειται για μια σύνθετη αγορά, η οποία θα επιφέρει αρκετές γεωπολιτικές αλλαγές τα επόμενα χρόνια στο διεθνές ενεργειακό γεωπολιτικό οικοσύστημα. Όπως φαίνεται από όλες αυτές τις μελέτες, οι πιο μεγάλοι εισαγωγείς αυτού του αγαθού έως την περίοδο του 2040 θα είναι η ΕΕ και η Ασία ενώ πιο συγκεκριμένα η Ρωσία φαίνεται να έχει σημαντική ανοδική τάση αφού θα διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην μελλοντική γεωπολιτική σκακιέρα αυτών των δυνάμεων. Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε, εξάλλου, πως το συγκεκριμένο κράτος τα τελευταία χρόνια έχει ανακοινώσει πολλούς σταθμούς εξαγωγών αυτής της μορφής, κάτι το οποίο αναμένεται να γίνει μέσα στην επόμενη δεκαετία.¹²³

3.9 Σύγχρονες προκλήσεις και προοπτικές

Το θέμα της ασφάλειας που μελετάμε σε αυτή την εργασία απέκτησε από το ξεκίνημα της περιόδου του 2000 υψηλότερη θέση εστίασης στην ατζέντα της ΕΕ.

¹²² [<https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=30052>]

¹²³ Μ.Σ. Ντάκος, (2016), Ανάλυση της ευρωπαϊκής αγοράς φυσικού αερίου και εναλλακτικών σεναρίων στο μοντέλο PRIMES – Gas, Διπλωματική εργασία, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα.

Μέχρι εκείνη την περίοδο δεν είχαν παρθεί τα κατάλληλα μέτρα με στόχο την ανάπτυξη μιας ενιαίας στρατηγικής, αφού η συγκεκριμένη ασφάλεια λογιζόταν σαν ένα ζήτημα καθαρά εθνικής πολιτικής και οι χώρες δεν είχαν την επιθυμία να εκχωρήσουν εθνική κυριαρχία στον εν λόγω κλάδο.¹²⁴

Παρόλα αυτά, όμως, στα επόμενα έτη έγινε κατανοητό πως η ασφάλεια αυτής της μορφής έχει άρρηκτη σχέση με την χρηματοοικονομική μεγέθυνση και με την βιώσιμη ανάπτυξη. Παράλληλα, η αισθητή ανοδική τάση της εξάρτησης της ΕΕ από εξωτερικές πηγές και ως επί το πλείστον από χώρες όπως η Ρωσία σε συνδυασμό με τις αλλαγές που επήλθαν στις σχέσεις Ουκρανίας και αυτού του κράτους έκαναν ακόμα πιο μεγάλη την απαίτηση για μια ολοκληρωμένη στρατηγική αυτής της μορφής.¹²⁵

Η εξάρτηση της συγκεκριμένης Ένωσης από εξωτερικές πηγές αποτέλεσε πιθανόν και το πιο καθοριστικό ζήτημα το οποίο έχριζε άμεσης αντιμετώπισης. Από την περίοδο του 2000 και μετέπειτα υπήρξε αισθητή ανοδική τάση της ζήτησης, η οποία κυμάνθηκε από 75-85% για το πετρέλαιο και από 50 έως 62% για το φυσικό αέριο. Η παραπάνω κατάσταση ανέπτυξε το ζήτημα της ενεργειακής ασφάλειας, αφού η παραπάνω Ένωση ήταν εκτεθειμένη σε παγκόσμιες πρακτικές και πολιτικές χωρών-παραγωγών ενέργειας που είχαν την ευχέρεια να κάνουν χρήση της ενέργειας σαν ένα μέσο πίεσης για πολιτικά είτε ακόμα και χρηματοοικονομικά οφέλη.¹²⁶

Ακόμα, οι πολιτικές αστάθειες όπως επίσης και οι διαμάχες που υπήρχαν σε διάφορες χώρες-εξαγωγείς έκρυβαν εν τέλει αρκετούς κινδύνους σταματήματος του εφοδιασμού κάτι το οποίο ήταν εφικτό να επιφέρει καθοριστικές επιρροές και επιδράσεις στην ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ. Παρά το γεγονός αυτό, όμως, σε μια ισορροπημένη σχέση ανάμεσα στους εξαγωγείς και στους εισαγωγείς, η εστίαση των εισαγωγών στη διαφοροποίηση και στη διεύρυνση των διαφορετικών πηγών

¹²⁴ S. Pirani, J. Stern, K. Yafimava, (2014), What the Ukraine crisis means for the gas markets, The Oxford Institute for Energy Studies, Oxford.

¹²⁵ Σ.Ν. Ζομπανάκης, (2014), Η γεωπολιτική των αγωγών : Εφοδιάζοντας την ΕΕ με φυσικό αέριο, Διπλωματική εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

¹²⁶ A. Dellecker, T. Gomart, (2011), Russian Energy Security and Foreign Policy, Routledge.

εφοδιασμού δεν εξυπηρετεί τα συμφέροντα του εκάστοτε εξαγωγέα και είναι δυνατόν να αναπτύξει τα κατάλληλα κριτήρια με στόχο την εμπλοκή περισσότερων μερών σε ένα παιχνίδι μηδενισμού αθροίσματος.¹²⁷

Ένας από τους σημαντικότερους κινδύνους όλων αυτών των ετών, ήταν το σταμάτημα του εφοδιασμού από την Ρωσία και την Ουκρανία. Κάτι τέτοιο δεν θα είχε σημαντικές συνέπειες σε βραχυπρόθεσμο επίπεδο για την ίδια την ΕΕ. Παρόλα αυτά, όμως, κράτη όπως είναι για παράδειγμα η Βουλγαρία, η Ρουμανία, η Ουγγαρία κλπ τα οποία εφοδιάζονται και έχουν άμεση εξάρτηση από το παραπάνω δίκτυο, θα δεχτούν καθοριστικές συνέπειες (με πιο χαρακτηριστική τη μείωση των επιπέδων κατανάλωσης).¹²⁸

Οι συνέπειες για την ΕΕ θα ήταν εξαιρετικά σημαντικές για όλες τις χώρες μέλη και κυρίως σε περίπτωση στην οποία όλοι οι αγωγοί εφοδιασμού της Gazprom σταματήσουν την δράση τους. Με αυτόν τον τρόπο θα υπάρξει αισθητή ελάττωση εξαιτίας των φυσικών περιορισμών από την έλλειψη των κατάλληλων υποδομών όπως επίσης και εξαιτίας της αισθητής ανοδικής τάσης των τιμών. Η καταπολέμηση μιας παρόμοιας κατάστασης έχει ανάγκη από συστήματα αλλά και υποδομές άμεσης εξισορρόπησης. Καθοριστική πηγή για βραχυπρόθεσμη εξισορρόπηση ενός σταματήματος είναι η κάλυψη των απαιτήσεων διαμέσου της εισαγωγής LNG.¹²⁹

¹²⁷ L.S. Kulick, (2012), Energy Security of the European Union and Russia: A relationship of interdependence, GRIN Publishing.

¹²⁸ K. Yafimava, (2012), The Transit Dimension of EU Energy Security: Russian Gas Transit Across Ukraine, Belarus, and Moldova (Oxford Institute for Energy Studies).

¹²⁹ K.N. Mohapatra, (2013), Energy Security and Russia's Foreign Policy, Thesis, University of Cambridge.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο ΡΩΣΙΑ

4.1 Ενεργειακή ταυτότητα Ρωσίας

Οι υδρογονάνθρακες της συγκεκριμένης χώρας αποτελούν το βασικότερο εξαγωγικό αγαθό της, με ποσοστό σχεδόν 70% επί των συνολικών εξαγωγικών της δράσεων. Οι ποσότητες οι οποίες παράγονται τόσο του πετρελαίου όσο και του φυσικού αερίου τα τελευταία έτη ακολουθούν μια σταθεροποιημένη εξέλιξη, κάτι το οποίο δεν υφίσταται στις εισροές από τις πωλήσεις τους εξαιτίας της αύξησης των τιμών σε παγκόσμιο επίπεδο.¹³⁰

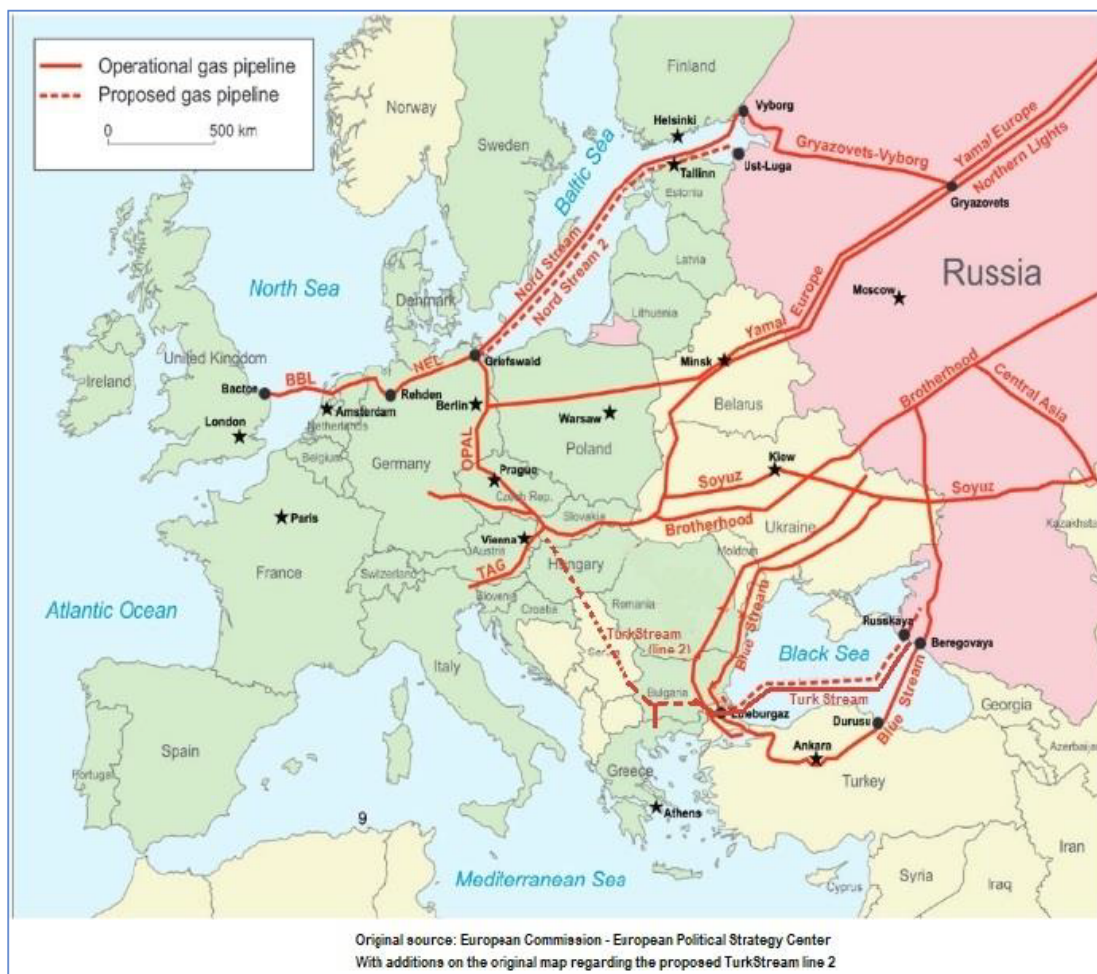
Έρευνες αναφέρουν πως μια ανοδική τάση στις τιμές του πετρελαίου κατά 10% είναι δυνατόν να συμβάλλει στην ανοδική τάση του ΑΕΠ αυτής της χώρας κατά 1,5-2%. Το ΑΕΠ του συγκεκριμένου κράτους θα ήταν 12% πιο χαμηλά στην περίπτωση όπου οι τιμές αυτών των αγαθών είχαν παραμείνει παρόμοιες με την περίοδο του 2001, ενώ ο ετήσιος μέσος ρυθμός ανάπτυξης θα ήταν στο 4 και όχι στο 6,3%.¹³¹

Βάσει μελετών κατά την περίοδο του 2014, το συγκεκριμένο κράτος είχε στην διάθεσή του αποθέματα της τάξης των 93 εκατομμυρίων βαρελιών πετρελαίου, ποσό το οποίο αναλογεί στο 5,5% των διεθνών αποθεμάτων. Πρόκειται για περισσότερα από 31 τρις κυβικά μέτρα φυσικού αερίου τα οποία αναλογούν σχεδόν στο 17% των διεθνών αποδεδειγμένων αποθεμάτων.¹³²

¹³⁰ A. Dellecker, T. Gomart, (2011), *Russian Energy Security and Foreign Policy*, Routledge.

¹³¹ L.S. Kulick, (2012), *Energy Security of the European Union and Russia: A relationship of interdependence*, GRIN Publishing.

¹³² A. Prontera, M. Ruszel, (2017), *Energy security in the Eastern Mediterranean*, Middle East Policy Council.

Εικόνα 4.1 Λειτουργικοί και προτεινόμενοι ρωσικοί αγωγοί φυσικού αερίου στην Ευρώπη¹³³

Τα αποθέματα πετρελαίου κατατάσσουν την παραπάνω χώρα στην 7^η θέση σε διεθνές επίπεδο ενώ για το φυσικό αέριο κατέχει την 2^η θέση (βρίσκεται πίσω από το Ιράν). Βάσει με διάφορες έρευνες των προηγούμενων ετών, τα αποθέματα των κρατών της πρώην ΕΕΣΔ αγγίζουν το 8% των διεθνών αποθεμάτων πετρελαίου και σχεδόν το 29% για το φυσικό αέριο.¹³⁴

Εκτός από το γεγονός πως υφίστανται υδρογονάνθρακες σε μια χώρα, οι επίδοξοι πρωταγωνιστές των παγκόσμιων αλλαγών ενεργούν με κυριότερο σκοπό την

¹³³ European Political Strategy Center, 2020

¹³⁴ A.C.F. Campos, (2018), Russia's Energy Strategy: Challenges and Foreign Energy Policy, Universidade Nova De Lisboa.

ολοκληρωμένη εποπτεία της διαχείρισης των υδρογονανθράκων και ειδικότερα την αλυσίδα έρευνα, εξόρυξη, παραγωγή, διύλιση, μεταφορά κλπ. Εκεί ακριβώς έχει στοχεύσει όλα αυτά τα χρόνια και το συγκεκριμένο κράτος, διαμέσου της ολοκληρωτικής εποπτείας της διαχείρισης αυτών των αγαθών να αποτελεί το κυριότερο αποτέλεσμα, προκειμένου να κατορθωθεί η βέλτιστη εφικτή αξιοποίηση της ενεργειακής πολιτικής.¹³⁵

Στην παραπάνω κατεύθυνση, το συγκεκριμένο κράτος έχει αναπτύξει εδώ και αρκετά χρόνια ένα μεγάλο σύνολο αγωγών προς τα κράτη του Συμφώνου της Βαρσοβίας ενώ τα προηγούμενα έτη είχε εκφράσει και την επιθυμία να αναπτύξει περισσότερους αγωγούς στην ΕΕ. Τα κυριότερα κίνητρα με στόχο την ανάπτυξη των παραπάνω αγωγών, ήταν κυρίως πολιτικά καθώς διαμέσου της ολικής ενεργειακής εξάρτησης των κρατών του παραπάνω Συμφώνου, η πρωτεύουσα αυτής της χώρας θα κατόρθωνε την εποπτεία των οικονομιών των εν λόγω κρατών, κάνοντάς τες ένα είδος δορυφόρων της.¹³⁶

Οι κυριότεροι αγωγοί πετρελαίου αυτής της χώρας είναι ο αγωγός Druzhba, ο αγωγός από τη δυτική Σιβηρία ο οποίος καταλήγει σε 3 λιμένες της Μαύρης θάλασσας, το βαλτικό σύστημα αγωγών το οποίο μεταφέρει πετρέλαιο καθώς επίσης και το Σύστημα Αγωγών της Κασπίας. Από την άλλη μεριά, οι κυριότεροι αγωγοί φυσικού αερίου είναι οι Brotherhood, Yamal, Bluestream και Nordstream.¹³⁷

4.2 Ενεργειακή στρατηγική Ρωσίας

Το συγκεκριμένο κράτος από πάντοτε διαδραμάτιζε καθοριστικό ρόλο στην ΕΕ, ως επί το πλείστον μετά από τη διεύρυνση της ΕΕ στα ανατολικά σύνορά της. Οι σχέσεις αυτών των δυο ήταν οριοθετημένες και σταθεροποιημένες για αρκετά χρόνια.

¹³⁵ J.D. Sharples, (2013), Russian approaches to energy security and climate change: Russian gas exports to the EU, *Environmental Politics*, 22(4), pp. 683-700.

¹³⁶ M. Russel, (2020), Energy security in the EU's external policy, *European Parliamentary Research Service*, pp. 1-28.

¹³⁷ L. Tichy, (2019), *EU-Russia Energy Relations*, Springer.

Φυσικά, παρουσιάστηκε μια διαφορά σε ό,τι είχε να κάνει με την αντίληψη της έννοιας συνεργασία.¹³⁸

Για παράδειγμα, η χώρα που μελετάμε σε αυτό το κεφάλαιο με αυτόν τον όρο εννοούσε την οικονομική οπτική, ενώ η ΕΕ την κατανοούσε σαν έναν ανοιχτό διάλογο αξιών. Το ζήτημα πως η συγκεκριμένη Ένωση θα πρέπει να συνεργαστεί με αυτό το κράτος είναι σαφώς αποδεκτό από τους πολιτικούς της ΕΕ. Φυσικά, οι συγκεκριμένοι πολιτικοί είχαν πάντοτε ένα μεγάλο δίλημμα για το εάν συνεργάζονται με την απολυταρχική διακυβέρνηση αυτής της χώρας είτε με αυτή της οποίας οι εκπρόσωποι της διοικούν ένα δημοκρατικό κράτος με ελευθερίες λόγου.¹³⁹

Για αρκετά χρόνια, το συγκεκριμένο κράτος ήθελε να ανανεώσει το επίπεδο επιρροής του στους ενεργειακούς κλάδους, οι οποίοι επεκτανόταν και στις Βαλτικές χώρες, έχοντας βρει τα απαιτούμενα μέσα με στόχο να ασκήσει πολιτική επιρροή σε αυτές τις χώρες με την απειλή για σημαντική ελάττωση των ενεργειακών τους αποθεμάτων. Παρόλα αυτά, η εν λόγω χώρα επιθυμούσε να εφαρμόσει πιέσεις, όπως ήταν για παράδειγμα η επιβολή αποκλεισμού των ενεργειακών προμηθειών, με κυριότερο σκοπό να πετύχει τους στόχους που είχε και να αναπτύξει περισσότερους προβληματισμούς σε αυτές τις χώρες.¹⁴⁰

Σε ό,τι είχε να κάνει με τον ενεργειακό κλάδο μεταξύ της ΕΕ και αυτής της χώρας ήταν σημαντικό να εφαρμοστεί μια κοινή αποδοτική ενεργειακή στρατηγική. Στο ξεκίνημα της περιόδου του 2006, η κρίση του φυσικού αερίου ενίσχυσε την παραπάνω ανάγκη και για στρατηγικούς σκοπούς. Τα αποτελέσματα ήταν πενιχρά λόγω του ότι οι χώρες μέλη επιθυμούσαν να συντηρήσουν το δικαίωμα του ελέγχου αυτού του κλάδου και με αυτόν τον τρόπο οι επιχειρήσεις ενέργειας ανέπτυξαν διμερή συμβόλαια με τρίτα κράτη με στόχο την προμήθεια φυσικού αερίου.

¹³⁸ K.N. Mohapatra, (2013), Energy'Security'and'Russia's'Foreign'Policy, Thesis, University of Cambridge.

¹³⁹ K. Yafimava, (2012), The Transit Dimension of EU Energy Security: Russian Gas Transit Across Ukraine, Belarus, and Moldova (Oxford Institute for Energy Studies).

¹⁴⁰ W. Ostrowski, E. Butler, (2018), Understanding Energy Security in Central and Eastern Europe: Russia, Transition and National Interest, Routledge.

Το κράτος που μελετάμε σε αυτό το κεφάλαιο μέσα από ενέργειες της ΕΕ σε ό,τι είχε να κάνει με το ζήτημα της ενεργειακής της στρατηγικής, εδραίωσε διμερείς σχέσεις με τις πιο μεγάλες χώρες μέλη. Η μεγαλύτερη πολιτική επιτυχία αυτής της χώρας ήταν το Northstream και το Southstrem, δηλαδή η εξασφάλιση της διασύνδεσής της με τις χώρες μέλη της ΕΕ διαμέσου αγωγών φυσικού αερίου.¹⁴¹

Το συγκεκριμένο κράτος για αρκετά έτη υλοποιούσε μικρότερους ενεργειακούς αποκλεισμούς, λόγω του ότι η δυτική αλλά και η ανατολική Ευρώπη λάμβαναν αυτό το αγαθό μονάχα από έναν αγωγό. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω τα επόμενα χρόνια η Ρωσία θα αναπτύξει περισσότερους αγωγούς LNG, κάτι που θα επιλύσει το θέμα της παροχής, αναπτύσσοντας μεγάλο πρόβλημα στην Κοινή Ευρωπαϊκή ενεργειακή στρατηγική, αφού αυτό θα μειώσει την απαίτηση συνεργασίας με τα κράτη μέλη της ΕΕ.¹⁴²

Συνεπώς, οι βαλτικές χώρες όπως επίσης και η Πολωνία είναι σε τεράστιο επίπεδο σε κλίμα έντασης για την ανάπτυξη αγωγών μεταφοράς φυσικού αερίου. Επίσης, η Γερμανία τα προηγούμενα χρόνια υπέγραψε μια συμφωνία δίχως όμως πρώτα να ενημερώσει τα υπόλοιπα κράτη μέλη. Μέσω όλων όσων προηγήθηκαν, η ΕΕ κατανοεί στη σύγχρονη εποχή τις ενέργειες και τους στόχους της Ρωσίας, που είναι να παρακωλύσει τα κράτη μέλη της ΕΕ να διαφοροποιήσουν τις πηγές τους για τον ενεργειακό εφοδιασμό παρεμποδίζοντας την ανάπτυξη αγωγών οι οποίοι θα παρακάμπτουν αυτήν την χώρα.¹⁴³

Εξίσου σημαντικοί στόχοι αυτού του κράτους είναι η διεξαγωγή φυσικού αερίου στις παγκόσμιες αγορές, η απόκτηση περιουσιακών στοιχείων στα δυτικά κράτη καθώς επίσης και η χρησιμοποίησή τους με απώτερο στόχο την άσκηση πολιτικών πιέσεων. Για αυτούς τους σκοπούς, το συγκεκριμένο κράτος όλα αυτά τα χρόνια προβάλλει καθορισμένους αγωγούς LNG οι οποίοι θα ελαττώσουν την εξάρτησή της από τα διαμετακομιστικά κράτη, εξυπηρετώντας παράλληλα η ίδια τις

¹⁴¹ P. Aalto, (2016), *The EU-Russian Energy Dialogue: Europe's Future Energy Security*, Routledge.

¹⁴² Μ.Σ. Ντάκος, (2016), *Ανάλυση της ευρωπαϊκής αγοράς φυσικού αερίου και εναλλακτικών σεναρίων στο μοντέλο PRIMES – Gas*, Διπλωματική εργασία, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα.

¹⁴³ P. Aalto, (2016), *The EU-Russian Energy Dialogue: Europe's Future Energy Security*, Routledge.

στρατηγικές της επιδιώξεις, εδραιώνοντας με αυτόν τον τρόπο την χρηματοοικονομική της ισχύ και ενισχύοντας σε τεράστιο επίπεδο την γεωπολιτική της θέση.¹⁴⁴

Γενικότερα, είναι χρήσιμο να γνωρίζουμε πως το ενεργειακό θέμα δεν αποτελεί απλά ένα χρηματοοικονομικό θέμα, αλλά παράλληλα είναι και στρατηγικό, κυρίως στην περίπτωση όπου μια χώρα εμπλέκει διαφορετικά θέματα, όπως είναι για παράδειγμα εκείνο της ασφάλειάς της, της επικράτησής της αλλά και την διπλωματική τακτική των κρατών με τα οποία έχει άμεση συνεργασία. Ειδικότερα, η χώρα που μελετάμε σε αυτό το κεφάλαιο, σαν ο πιο μεγάλος καθαρός εξαγωγές των παραπάνω αγαθών, έχει παίξει καθοριστικό ρόλο στην ενεργειακή διπλωματία τα τελευταία έτη, επιφέροντας καθοριστικές επιρροές και επιδράσεις στην διεθνή στρατηγική και στην χρηματοοικονομική αρένα.¹⁴⁵

Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε, άλλωστε, πως η διπλωματία αυτού του τομέα αποτελεί καθοριστική παράμετρο της χρηματοοικονομικής διπλωματίας και ειδικότερα σχετίζεται με ένα σύνολο διπλωματικών δράσεων καθοδηγούμενη από ενεργειακά θέματα, όπως είναι για παράδειγμα οι εισαγωγές και οι εξαγωγές αυτών των αγαθών, με κυριότερο στόχο την βελτιστοποίηση της γεωπολιτικής αλλά και της εθνικής κυριαρχίας αυτής της χώρας.¹⁴⁶

Η μέθοδος με την οποία το παραπάνω κράτος έχει εφαρμόσει τη συγκεκριμένη διπλωματία τα τελευταία έτη, έχει επιφέρει καθοριστικές επιπτώσεις κυρίως σε ό,τι έχει να κάνει με τον ρόλο που έχει η ενέργεια στη διεθνή χρηματοοικονομική ολοκλήρωση, στη συντήρηση των γεωπολιτικών επιδράσεων καθώς επίσης και στην ανάπτυξη ευνοϊκότερου περιβάλλοντος σε εθνικό αλλά και παγκόσμιο επίπεδο.¹⁴⁷

¹⁴⁴ S. Oxenstierna, V.P. Tynkkynen, (2016), Russian Energy and Security up to 2030, Routledge.

¹⁴⁵ L.S. Kulick, (2012), Energy Security of the European Union and Russia: A relationship of interdependence, GRIN Publishing.

¹⁴⁶ A. Dellecker, T. Gomart, (2011), Russian Energy Security and Foreign Policy, Routledge.

¹⁴⁷ Σ.Ν. Ζομπανάκης, (2014), Η γεωπολιτική των αγωγών : Εφοδιάζοντας την ΕΕ με φυσικό αέριο, Διπλωματική εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

4.3 Στόχοι Ρωσίας

Τα επόμενα έτη αναμένεται πως θα υπάρξει μια ραγδαία ανάπτυξη στον διεθνή ηλεκτρικό κλάδο. Η ζήτηση για ηλεκτρική ενέργεια θα έχει διπλάσιες τιμές σε σχέση με τη ζήτηση των υπόλοιπων πηγών ενέργειας. Η κάλυψη όλων αυτών έχει σαν βασικότερο κριτήριο την αισθητή ανοδική τάση των επενδυτικών κινήσεων σε υποδομές, την ανοδική τάση της ενεργειακής αποτελεσματικότητας αλλά και καινούριες μεθόδους εξοικονόμησης ενέργειας.¹⁴⁸

Το μεγαλύτερο ποσοστό σεναρίων για το διεθνές σύστημα ενέργειας έχουν δείξει πως η ηλεκτρική ενέργεια θα παίζει καθοριστικό ρόλο σε σχέση με τα σημερινά στοιχεία, κάτι το οποίο αναμένεται να ισχύει τουλάχιστον μέχρι και την περίοδο του 2030. Αυτό οφείλεται στο γεγονός πως υφίσταται όλο και πιο μεγάλη ανοδική τάση της ενεργειακής ζήτησης τόσο από τον βιομηχανικό όσο και από τον οικιακό κλάδο.¹⁴⁹

Στη χώρα που μελετάμε σε αυτό το κεφάλαιο, το ενεργειακό μείγμα προβλέπει πως η παραπάνω ενέργεια θα διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο. Η κατανάλωση αυτής της ενέργειας από αυτό το κράτος, προβλέπει μια ετήσια ανοδική τάση που θα αγγίζει το 2% σε ετήσια βάση για κάθε πολίτη έως και την περίοδο του 2017, ξεπερνώντας το ανάλογο ποσοστό το οποίο καταναλώνει ένας άνθρωπος ανά έτος.¹⁵⁰

Οι πολιτικές τις οποίες έχει επιλέξει να εφαρμόσει αυτό το κράτος, με στόχο να καταφέρει να ανταποκριθεί σε όλες αυτές τις ανάγκες της ΕΕ σε ηλεκτρισμό, περιέχουν τον εκσυγχρονισμό των σημερινών τεχνολογιών αλλά και την δημιουργία καινούριων που θα εστιάζουν στις ΑΠΕ ενώ παράλληλα θα γίνεται και χρήση της πυρηνικής ενέργειας. Στον εν λόγω κλάδο, οι βασικότεροι στόχοι τους οποίους

¹⁴⁸ Μ.Σ. Ντάκος, (2016), Ανάλυση της ευρωπαϊκής αγοράς φυσικού αερίου και εναλλακτικών σεναρίων στο μοντέλο PRIMES – Gas, Διπλωματική εργασία, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα.

¹⁴⁹ A. Prontera, M. Ruszel, (2017), Energy security in the Eastern Mediterranean, Middle East Policy Council.

¹⁵⁰ S. Cabras, (2021), American LNG and the EU-Russia Relationship: The End of Moscow's Energy Weapon?, EU Diplomacy Papers, College of Europe, pp. 1-39.

θέτουν η παραπάνω χώρα σε συνδυασμό με την ΕΕ και πρέπει να επιτευχθούν μέχρι και την περίοδο του 2030 είναι οι παρακάτω :

- Άμεση συνεργασία με κυριότερο σκοπό να υφίσταται ανάπτυξη κοινού προγράμματος με στόχο την ενίσχυση και των δυο αγορών. Η επίτευξη του εν λόγω σκοπού κατά κύριο λόγο περιέχει καθοριστικά επενδυτικά κεφάλαια σε καινούριες τεχνολογίες, η εξέλιξη των οποίων είναι καλό να υλοποιηθεί σε διεπιστημονικό πλαίσιο
- Δημιουργία καινούριων τεχνολογιών σε συνδυασμό με κοινή συνεργασία σε ό,τι έχει να κάνει με τις συνθήκες ασφάλειας σε εγκαταστάσεις πυρηνικής ενέργειας, με κυριότερο σκοπό την πιο ασφαλή παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας
- Ετήσια αναθεώρηση σκοπών και υλοποίηση ελέγχου επίτευξης σε αυτό¹⁵¹

Σε ό,τι έχει να κάνει με το πετρέλαιο, θα πρέπει να τονιστεί πως βάσει με τα δεδομένα της περιόδου του 2013, το συγκεκριμένο κράτος αποτελούσε το πιο δυνατό κράτος-παραγωγό αυτού του αγαθού σε παγκόσμιο επίπεδο. Επιπλέον, βάσει διεθνών δεδομένων, το κράτος αυτό αποτελούσε την 2^η πιο μεγάλη δύναμη εξαγωγών αυτού του αγαθού. Η ΕΕ εκείνη την περίοδο εισήγαγε σχεδόν το 1/3 των απαιτήσεων σε πετρέλαιο σε παγκόσμιο επίπεδο. Ένα ζήτημα το οποίο υπάρχει, όμως, είναι πως η παραγωγή του πετρελαίου από το παραπάνω κράτος αναμενόταν να ελαττωθεί σε μεγάλο βαθμό, ως επί το πλείστον εξαιτίας της εξάντλησης των κοιτασμάτων σε αργό πετρέλαιο.¹⁵²

Οι βασικότεροι στόχοι για να επιτευχθεί η κάλυψη των διεθνών απαιτήσεων σε αυτό το αγαθό από το παραπάνω κράτος και κάλυψη της ζήτησης από την πλευρά

¹⁵¹ A.C.F. Campos, (2018), Russia's Energy Strategy: Challenges and Foreign Energy Policy, Universidade Nova De Lisboa.

¹⁵² Σ.Ν. Ζομπανάκης, (2014), Η γεωπολιτική των αγωγών : Εφοδιάζοντας την ΕΕ με φυσικό αέριο, Διπλωματική εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.

αυτής της χώρας είχαν σαν βασικότερο κριτήριο τη διεπιστημονική συνεργασία με σκοπό την ανάπτυξη καινούριων τεχνολογιών για την ελάττωση της κατανάλωσης αυτού του αγαθού, η ανάπτυξη καινούριων τεχνολογιών με σκοπό την επιπλέον εξόρυξη πιο μεγάλων ποσοτήτων πετρελαίου καθώς επίσης και οι αμοιβαίες επενδυτικές κινήσεις στην εν λόγω αγορά με στόχο την ανοδική τάση του ανταγωνισμού.¹⁵³

Τέλος, σε ό,τι έχει να κάνει με το φυσικό αέριο, θα πρέπει να επισημανθεί πως στον κλάδο της κάλυψης των ενεργειακών απαιτήσεων αυτού του αγαθού, υφίσταται έντονη σχέση ανάμεσα στην ΕΕ και σε αυτό το κράτος. Αυτό φαίνεται και από το γεγονός πως σχεδόν τα 3/4 των ενεργειακών απαιτήσεων σε αυτό το αγαθό της ΕΕ καλύπτεται από το παραπάνω κράτος και το ανάποδο, αφού η Ρωσία εξάγει το μεγαλύτερο ποσοστό αυτού του αγαθού το οποίο παράγει στην ΕΕ.

Οι προβλέψεις όλων αυτών των ετών έχουν δείξει πως τουλάχιστον έως και την περίοδο του 2035, οι απαιτήσεις της ΕΕ σε αυτό το αγαθό θα παρουσιάσουν διαρκή ανοδική τάση. Το παραπάνω κράτος σαν ο βασικότερος γεωπολιτικός εταίρος αποτελεί το μοναδικό κράτος το οποίο έχει την ευχέρεια να καλύψει όλες αυτές τις απαιτήσεις.¹⁵⁴

Οι κοινοί στόχοι αυτών των δυο στο ενεργειακό αυτό πλαίσιο αφορούν τον εκσυγχρονισμό των μονάδων παραγωγής είτε διανομής αυτού του αγαθού με σκοπό την αισθητή βελτίωση των υπηρεσιών παροχής του (όπως για παράδειγμα μείωση απωλειών διαμέσου των αγωγών κλπ), τον εντοπισμό νέων κοιτασμάτων και από τις δυο πλευρές καθώς επίσης και την ευαισθητοποίηση της ευρύτερης κοινής γνώμης και κατάδειξης θετικών απόψεων σε ό,τι έχει να κάνει με την σύμπραξη αυτών των δυο μερών στον ενεργειακό κλάδο.¹⁵⁵

¹⁵³ M. Russel, (2020), Energy security in the EU's external policy, European Parliamentary Research Service, pp. 1-28.

¹⁵⁴ S. Oxenstierna, V.P. Tynkkynen, (2016), Russian Energy and Security up to 2030, Routledge.

¹⁵⁵ P. Aalto, (2016), The EU-Russian Energy Dialogue: Europe's Future Energy Security, Routledge.

4.4 Ενεργειακή εξάρτηση ΕΕ από την Ρωσία

Στον ενεργειακό κλάδο, η ΕΕ και η Ρωσία έχουν αναπτύξει μια άμεση σχέση. Η συγκεκριμένη χώρα αποτελεί τον πιο σημαντικό εξαγωγέα πετρελαίου, φυσικού αερίου, ουρανίου καθώς επίσης και άνθρακα προς την ΕΕ. Αυτό είναι κάτι το οποίο την κάνει καθοριστικό προμηθευτή σε αυτόν τον κλάδο. Αλλά και η ΕΕ, σαν γείτονας με 500 εκατομμύρια πελάτες ενέργειας σε μια ενοποιημένη εσωτερική αγορά, είναι το ίδιο καθοριστική με το παραπάνω κράτος.¹⁵⁶

Παρά το γεγονός αυτό, όμως, σημαντική θέση στην εν λόγω σχέση έχει το φυσικό αέριο, από τις εισαγωγές του οποίου η παραπάνω Ένωση ξεκίνησε να εξαρτάται ήδη από τα πρώτα χρόνια του '90. Παρόλο που το εμπόριο αυτής της μορφής ήταν περιορισμένο σε χρηματοοικονομικούς όπως επίσης και ενεργειακούς όρους, σε σχέση με το εμπόριο πετρελαϊκών αγαθών, η σημασία του για αρκετές χώρες ήταν τεράστια εξαιτίας του δυνατού επιπέδου εξάρτησης από αυτό το αγαθό της Ρωσίας.¹⁵⁷

Το συγκεκριμένο κράτος παραμένει μέχρι και τη σύγχρονη εποχή ο πιο καθοριστικός προμηθευτής αυτού του αγαθού για την ΕΕ, προσφέροντας σχεδόν το 34% των συνολικών εισαγωγών, συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ. Ταυτόχρονα, για το συγκεκριμένο κράτος, τα κράτη μέλη της ΕΕ αποτελούν την πιο μεγάλη εξαγωγική αγορά για αυτό το αγαθό και μια εξαιρετικά σημαντική πηγή εισροών σε ξένο συνάλλαγμα. Αυτό σημαίνει πως η συγκεκριμένη σχέση σε αυτόν τον κλάδο είναι εφικτό να θεωρηθεί σαν μια σχέση αμοιβαίας αλληλεξάρτησης.¹⁵⁸

Μετά την κρίση αυτού του αγαθού στο ξεκίνημα της περιόδου του 2009, όταν μια διαμάχη ανάμεσα στην Ουκρανία και την Ρωσία οδήγησε στο σταμάτημα

¹⁵⁶ A.C.F. Campos, (2018), *Russia's Energy Strategy: Challenges and Foreign Energy Policy*, Universidade Nova De Lisboa.

¹⁵⁷ A. Dellecker, T. Gomart, (2011), *Russian Energy Security and Foreign Policy*, Routledge.

¹⁵⁸ J.D. Sharples, (2013), *Russian approaches to energy security and climate change: Russian gas exports to the EU*, *Environmental Politics*, 22(4), pp. 683-700.

του εφοδιασμού αυτού του αγαθού της Ιταλίας και της Νοτιοανατολικής Ευρώπης για 2 εβδομάδες, μέσω της εν λόγω σχέσης αναπτύχθηκε ένα σύστημα άμεσης προειδοποίησης προκειμένου να εξασφαλιστεί η όσο γίνεται πιο άμεση αξιολόγηση πιθανών κινδύνων και απειλών που σχετίζονται με τον ενεργειακό εφοδιασμό.¹⁵⁹

Το παραπάνω σύστημα έχει την ευχέρεια να προβλέψει την άμεση αντίδραση σε περιστατικά έκτακτης ανάγκης είτε κινδύνων μιας παρόμοιας συνθήκης και έχει σαν απώτερο σκοπό την αποτροπή περισσότερων τέτοιων καταστάσεων που έχουν άρρηκτη σχέση με τον εφοδιασμό παρόμοιων αγαθών. Το συγκεκριμένο σύστημα επικαιροποιήθηκε την περίοδο του 2011, προβλέποντας παρόμοιες δράσεις από τους συντονιστές του ενεργειακού διαλόγου αυτής της σχέσης που είχαν σαν βασικότερο στόχο την αντιμετώπιση μιας σοβαρής κατάστασης, στην ελάττωση των επιπτώσεων της αλλά και την πρόληψη τέτοιων συνθηκών στο μέλλον.¹⁶⁰

Παρά το γεγονός αυτό, όμως, η κρίση της περιόδου του 2009 είχε βγάλει ήδη στην επιφάνεια τους κινδύνους που υπάρχουν από μια τέτοια σχέση, όταν δηλαδή υφίσταται ένας μόνο προμηθευτής και δεν υπάρχουν διαφορετικές πηγές. Επίσης, η κρίση της περιόδου του 2014 στην Ουκρανία έδωσε καινούρια ώθηση στις ευρωπαϊκές ενέργειες να δημιουργήσει μια συνεκτική πολιτική με κυριότερο σκοπό την ενεργειακή ασφάλεια.

Στις αρχές εκείνης της χρονιάς οριοθετήθηκαν κάποιοι κλάδοι προτεραιότητας, όπως ήταν για παράδειγμα η επιτάχυνση της διαφοροποίησης του παραπάνω εφοδιασμού, η ενίσχυση της ενεργειακής αποδοτικότητας, η ανάπτυξη βελτιωμένων διασυνδέσεων αλλά και η αλληλεγγύη σε περιστατικά ξαφνικού σταματήματος του εν λόγω εφοδιασμού σε μια είτε πιο πολλές χώρες. Επίσης, ζητήθηκε η ανάληψη δράσης με βασικότερο σκοπό τη στήριξη της εξέλιξης του Νότιου Διαδρόμου Φυσικού Αερίου, που θα μεταφέρει αυτό το αγαθό από το Αζερμπαϊτζάν διαμέσου της Τουρκίας στην Νοτιοανατολική Ευρώπη, δίχως να

¹⁵⁹ L. Tichy, (2019), EU-Russia Energy Relations, Springer.

¹⁶⁰ S. Oxenstierna, V.P. Tynkkynen, (2016), Russian Energy and Security up to 2030, Routledge.

χρειάζεται η παρέμβαση της Ρωσίας, κάτι το οποίο διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο στην ενεργειακή ασφάλεια της ΕΕ.¹⁶¹

Για την χώρα που μελετάμε σε αυτό το κεφάλαιο κυριότερος σκοπός της ήταν να διασφαλίσει τη ζήτηση. Συνήθως αυτό το κατόρθωσε διαμέσου της διαπραγμάτευσης μακροπρόθεσμων συμβάσεων προμήθειας φυσικού αερίου σε τιμές που είχαν άρρηκτη σχέση με πετρελαϊκά αγαθά. Ακόμα, έχει ενεργήσει με στόχο τη συντήρηση της εποπτείας της παραγωγής, της διαμετακόμισης καθώς επίσης και της διανομής μέσα από επενδυτικές κινήσεις είτε διαμέσου της πλήρης κυριότητας καθοριστικών επιχειρήσεων οι οποίες λειτουργούν σε όλα τα επίπεδα.¹⁶²

Σε αυτές τις τακτικές, όμως, η ΕΕ εναντιώθηκε μέσα από το καλούμενο 3ο ενεργειακό πακέτο. Αφορά μια δέσμη νομοθετικών μέτρων, που εγκρίθηκε την περίοδο του 2009 και είχε σαν κυριότερο σκοπό το μεγαλύτερο άνοιγμα των αγορών φυσικού αερίου αλλά και ηλεκτρικής ενέργειας. Αυτό ήταν κάτι το οποίο μπορούσε να αποτρέψει επιχειρήσεις από την παράλληλη εποπτεία της παραγωγής αλλά και της μεταφοράς ενέργειας, κάτι το οποίο καλείται διαχωρισμός ιδιοκτησίας. Με αυτόν τον τρόπο υποχρεώθηκε η Gazprom να ξεχωρίσει τις δράσεις της και να μην χρησιμοποιεί τακτικές οι οποίες αναγκάζουν τους αγοραστές να πληρώσουν για μια μικρή ποσότητα φυσικού αερίου.¹⁶³

Ο στρατηγικός στόχος ο οποίος έχει τεθεί για την περίοδο του 2050 είναι η ανάπτυξη ενός πανευρωπαϊκού ενεργειακού χώρου διαμέσου μιας ολοκληρωμένης υποδομής δικτύου με ανοικτές, αποτελεσματικές και ανταγωνιστικές αγορές, που θα διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο στην βέλτιστη εφικτή εξασφάλιση της ενεργειακής ασφάλειας όπως επίσης και την επίτευξη όλων των στόχων που έχουν τεθεί για την

¹⁶¹ P. Aalto, (2016), *The EU-Russian Energy Dialogue: Europe's Future Energy Security*, Routledge.

¹⁶² S. Cabras, (2021), *American LNG and the EU-Russia Relationship: The End of Moscow's Energy Weapon?*, *EU Diplomacy Papers*, College of Europe, pp. 1-39.

¹⁶³ L. Tichy, (2019), *EU-Russia Energy Relations*, Springer.

βιωσιμότητα της ΕΕ. Κατ' επέκταση κάνει εφικτό τον έλεγχο της διμερούς ενεργειακής συνεργασίας σε όλους τους κλάδους.¹⁶⁴

4.5 Ενεργειακή διπλωματία Ρωσίας

Η αντίληψη η οποία κυριαρχεί σε ό,τι έχει να κάνει με την παγκόσμια πολιτική και οικονομία των υδρογονανθράκων στην Ρωσία είναι ο μεικτός Μερκαντλισμός. Θεωρείται πως η χώρα θα εποπτεύει, τουλάχιστον χρηματοοικονομικά και στρατηγικά, τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς οι οποίοι εμπορεύονται πετρέλαιο, φυσικό αέριο κλπ και η κατεύθυνσή τους είναι σημαντικό να είναι εξαγωγική όχι μονάχα για χρηματοοικονομικούς αλλά και διπλωματικούς σκοπούς.¹⁶⁵

Σε ιδιαίτερα περιστατικά αναλαμβάνουν μερικά μικρότερα ποσοστά μετοχών ιδιώτες (με απώτερο στόχο την ενίσχυση της τεχνογνωσίας) δίχως παρόλα αυτά να έχουν σημαντικό ρόλο καθώς η χώρα εποπτεύει τα πιο μεγάλα μερίδια. Η χώρα που μελετάμε σε αυτό το κεφάλαιο κάνει χρήση ενεργειακών επιχειρήσεων παραγωγής και εμπορίας, με κυριότερο σκοπό να κατορθώσει να εξυπηρετήσει τα συμφέροντά της και πάντοτε η τακτική τους οριοθετείται από τα κρατικά συμφέροντα όπως επίσης και τις συγκρούσεις και γενικότερα τις σχέσεις τις οποίες έχει με άλλες χώρες, ως επί το πλείστον τις γειτονικές είτε τις τεράστιες δυνάμεις.¹⁶⁶

Το συγκεκριμένο κράτος αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες δυνάμεις και χωρίς καμία απολύτως αμφιβολία είναι μια από τις πιο δυνατές χώρες σε ενεργειακό επίπεδο και έχει καθοριστική εξαγωγική τακτική. Αυτή η χώρα έχει άμεση εξάρτηση από τις εξαγωγικές δράσεις των ενεργειακών πόρων της. Η κυριότερη διαφορά που

¹⁶⁴ M. Russel, (2020), Energy security in the EU's external policy, European Parliamentary Research Service, pp. 1-28.

¹⁶⁵ S. Pirani, J. Stern, K. Yafimava, (2014), What the Ukraine crisis means for the gas markets, The Oxford Institute for Energy Studies, Oxford.

¹⁶⁶ K.N. Mohapatra, (2013), Energy Security and Russia's Foreign Policy, Thesis, University of Cambridge.

εντοπίζεται μεταξύ των υπολοίπων δυνάμεων σε διεθνές επίπεδο είναι πως αυτή η χώρα είναι ενεργειακά αυτάρκης ενώ από την άλλη μεριά δυνάμεις όπως είναι για παράδειγμα η Κίνα είτε οι ΗΠΑ είναι κατά κύριο λόγο εισαγωγικές.¹⁶⁷

Η τακτική της έχει κοινά γνωρίσματα με εκείνη της Κίνας αναπτύσσοντας κρατικές επιχειρήσεις και η τακτική τους είναι υπό την εποπτεία και στα πλαίσια της εξυπηρέτησης των κυριότερων στόχων αυτής της χώρας. Παράλληλα, όμως, αναπτύσσει τεράστιες ποσότητες φυσικού αερίου ενώ την ίδια ώρα καλύπτει το μεγαλύτερο ποσοστό της ενεργειακής της κατανάλωσης και αξιοποιεί τα αποθέματα αυτού του αγαθού ενώ ταυτόχρονα οι πηγές της έχουν μικρότερο κόστος παραγωγής.¹⁶⁸

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το γεγονός πως αυτή η χώρα έχει συνολική παραγωγή ενέργειας της τάξης των 800Μtoe. Επί της ουσίας πρόκειται για το 2^ο κράτος στον πλανήτη, μετά τις ΗΠΑ σε εξαγωγικές δράσεις αυτού του αγαθού ενώ είναι 1^η σε αποθέματα αερίου. Είναι καθοριστικό κομμάτι, επομένως, της οικονομίας της καθώς οι εξαγωγικές δράσεις των υδρογονανθράκων ξεπερνούν το 40% του προϋπολογισμού του εν λόγω κράτος. Από την άλλη πλευρά, η Κίνα αποτελεί τον 3^ο πιο σημαντικό εξαγωγέα πετρελαίου για αυτό το κράτος.

Οι βασικότερες επιχειρήσεις οι οποίες παρακολουθούν την παραπάνω παραγωγή είναι οι Rosneft, Gazprom, Transneft κλπ. Εποπτεύονται από το ομοσπονδιακό κράτος εξυπηρετώντας τους κυριότερους στόχους της διπλωματίας αυτής της χώρας. Όπως ήδη έχει αναφερθεί και παραπάνω η δεύτερη από τις παραπάνω εταιρίες αποτελεί το μεγαλύτερο κεφάλαιο αυτής της στρατηγικής για το συγκεκριμένο κράτος.¹⁶⁹

¹⁶⁷ M. Biresselioglou, (2011), *European Energy Security: Turkey's Future Role and Impact*, Palgrave Macmillan.

¹⁶⁸ I. Surwillo, (2020), *Energy Security Logics in Europe*, Routledge.

¹⁶⁹ T.V. Raluca, (2017), *Energy Security – a major EU Security Issue of the 21st Century The Influence of the Energy Security on the EU's Security on the Example of Romania's and Austria's Energy Security regarding the Gas Supply during the Ukraine Crisis*, Bachelor Thesis, Fachhochschul-Bachelor Programme Military Leadership at the Theresan Military Academy.

Διαμέσου των επενδύσεών της, η διπλωματία αυτής της χώρας έχει καταφέρει να εισχωρήσει σε αρκετά κράτη όπου έχει τεράστια συμφέροντα. Η παραπάνω εταιρία δεν εποπτεύεται πλήρως από το κράτος αλλά αποτελεί την μοναδική εταιρία η οποία εξάγει αέριο από αγωγούς (όπου κυριότερος αγοραστής είναι η ΕΕ) ενώ οι υπόλοιπες εταιρίες εξάγουν μονάχα διαμέσου LNG.

Τέλος, είναι χρήσιμο να σημειωθεί πως οι διπλωματικές σχέσεις αυτής της χώρας με την Κίνα είναι εξαιρετικές, αφού έχουν έναν κοινό στόχο που είναι η αισθητή ελάττωση της γεωπολιτικής και της ενεργειακής ισχύς των ΗΠΑ. Με την ΕΕ οι σχέσεις σε χρηματοοικονομικό όπως επίσης και σε ενεργειακό επίπεδο είναι καλές κυρίως εξαιτίας της εξάρτησης που αναφέρθηκε παραπάνω. Τα συμφέροντα των ΗΠΑ με αυτήν την χώρα είναι κατά κύριο λόγο συγκρουόμενα αλλά μέχρι σήμερα, εκτός από το να ενεργούν με στόχο την στρατιωτική εποπτεία σε διάφορες τοποθεσίες, έχουν κατορθώσει να υφίσταται μια σταθερότητα ανάμεσα στις ενεργειακές τους σχέσεις.¹⁷⁰

4.6 Ανησυχίες και προκλήσεις

Η αστάθεια στις τιμές του φυσικού αερίου και η αβεβαιότητα για την παροχή φυσικού αερίου εκδηλώθηκε κατά την προσάρτηση της Κριμαίας το 2014, καθώς και τις νομικές διαφορές του 2019 μεταξύ της ρωσικής Gazprom και της ουκρανικής Naftogaz που έληξαν με την υπογραφή νέας συμφωνίας μεταξύ των δύο εταιριών λίγες ημέρες πριν τη λήξη του προηγούμενου στις 31 Δεκεμβρίου 2019, διατηρώντας έτσι άθικτη τη ροή του φυσικού αερίου στην Ευρώπη.¹⁷¹

Οι αυξανόμενες ανησυχίες για την εξάρτηση της ΕΕ από τις εισαγωγές ενέργειας οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να απελευθερώσει ήδη στις αρχές του

¹⁷⁰ L. Baechler, (2016), Energy security issues in EU energy policy: Case study of shale gas production in EU, Master Thesis, "The European Union and Central Asia in the International System, Master Thesis, Radboud University.

¹⁷¹ M. Russel, (2020), Energy security in the EU's external policy, European Parliamentary Research Service, pp. 1-28.

2014 τη στρατηγική της για την ενεργειακή ασφάλεια, με στόχο την εξασφάλιση σταθερότητας και αφθονίας του ενεργειακού εφοδιασμού, ενώ εξετάζονταν ταυτόχρονα οι επιπτώσεις των αποκλίσεων από τις εισαγωγές ρωσικού φυσικού αερίου στο ευρωπαϊκό ενεργειακό σύστημα.¹⁷²

Οι στόχοι και τα αποτελέσματα των δοκιμών ακραίων καταστάσεων που περιλαμβάνονται στη στρατηγική ενεργειακής ασφάλειας της Επιτροπής οδήγησαν στη διαμόρφωση μιας συνεκτικής στρατηγικής πλαισίου το 2015 για μια ανθεκτική Ενεργειακή Ένωση με μελλοντική πολιτική για την κλιματική αλλαγή. Συνολικά, στον τομέα της ενέργειας, η ΕΕ αντιμετωπίζει μια σειρά θεμάτων που μπορούν να συνοψιστούν κυρίως σε τρεις τομείς ενδιαφέροντος, δηλαδή την ενεργειακή ασφάλεια, την κλιματική αλλαγή και την ολοκλήρωση της αγοράς.¹⁷³

Το πρώτο σύνολο θεμάτων (ενεργειακή ασφάλεια) αναφέρεται στην αυξανόμενη εξάρτηση από τις εισαγωγές ενέργειας, την περιορισμένη διαφοροποίηση των πηγών ενέργειας, τον ανταγωνισμό λόγω της αυξανόμενης παγκόσμιας ζήτησης ενέργειας και τους κινδύνους ασφάλειας που επηρεάζουν τις χώρες παραγωγής και διαμετακόμισης. Η δεύτερη σειρά ζητημάτων αναφέρεται στις αυξανόμενες και ποικίλες απειλές της κλιματικής αλλαγής, στην αργή πρόοδο, στην ενεργειακή απόδοση και στις προκλήσεις της ενσωμάτωσης ενός αυξανόμενου μεριδίου ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στο ευρωπαϊκό ενεργειακό μείγμα. Το τρίτο σύνολο ζητημάτων αναφέρεται στην ολοκλήρωση και τη διασύνδεση των αγορών ενέργειας, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι υψηλές και ασταθείς τιμές της ενέργειας, να αυξηθεί η διαφάνεια και ο ανταγωνισμός και να ενισχυθούν οι τελικοί καταναλωτές.¹⁷⁴

Η ΕΕ εφάρμοσε ένα φιλόδοξο σχέδιο προκειμένου να βελτιώσει όλες τις πτυχές της ενεργειακής πολιτικής της, από τη μείωση των εκπομπών αερίων του

¹⁷² A.C.F. Campos, (2018), *Russia's Energy Strategy: Challenges and Foreign Energy Policy*, Universidade Nova De Lisboa.

¹⁷³ W. Ostrowski, E. Butler, (2018), *Understanding Energy Security in Central and Eastern Europe: Russia, Transition and National Interest*, Routledge.

¹⁷⁴ Μ.Σ. Ντάκος, (2016), *Ανάλυση της ευρωπαϊκής αγοράς φυσικού αερίου και εναλλακτικών σεναρίων στο μοντέλο PRIMES – Gas*, Διπλωματική εργασία, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα.

θερμοκηπίου έως τη μείωση της εξάρτησής της από εισαγόμενη ενέργεια. Η ενεργειακή πολιτική της ΕΕ περιλαμβάνει πολλά στοιχεία που ευθυγραμμίζονται με την κοινή εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας. Στο κρίσιμο ζήτημα των σχέσεων με τη Ρωσία, οι πολιτικές για τη μείωση της εξάρτησης από το ρωσικό φυσικό αέριο προσφέρουν ένα εργαλείο για τη μείωση της αποτελεσματικότητας της Ρωσίας στη χρηματοδότηση του αμυντικού προϋπολογισμού της και, ως εκ τούτου, την ικανότητά της να ενεργεί εκτός του πεδίου του διεθνούς δικαίου σε περιφερειακό επίπεδο.¹⁷⁵

Παραδοσιακά, οι πωλήσεις ρωσικού φυσικού αερίου περιλαμβάνουν τη δέσμευση μέσω μακροπρόθεσμων διμερών συμβάσεων μεταξύ της Gazprom και των ενδιαφερόμενων τοπικών παρόχων σε κάθε χώρα. Αυτές οι συμβάσεις συνήθως περιλαμβάνουν περιόδους 25 έως 30 ετών καθώς και διάφορες ρήτρες σχετικά με τον ελάχιστο όγκο αγορών (ρήτρα "πάρτε ή πληρώστε") ή την περιορισμένη δυνατότητα του αγοραστή να μεταπωλήσει το αγορασμένο αέριο (ρήτρα προορισμού).¹⁷⁶

Πωλήσεις μέσω του TurkStream ο αγωγός έχει τη δυνατότητα να καλύψει εύκολα τη ζήτηση φυσικού αερίου στα Βαλκάνια και να καλύψει την ικανότητα των εσωτερικών δικτύων φυσικού αερίου. Μια τέτοια εξέλιξη δεν αφήνει διαθέσιμη την ικανότητα για πιθανή εισροή αερίου που προέρχεται από άλλες πηγές. Έτσι, μέσω της ανάπτυξης του παραπάνω αγωγού, ενεργειακές εγκαταστάσεις στην Ελλάδα, όπως ο αγωγός TAP, η διασύνδεση IGB, η FSRU Αλεξανδρούπολης, ο τερματικός σταθμός ΥΦΑ Revithousa και ο αγωγός EastMed, αντιμετωπίζουν περιορισμένη διαθεσιμότητα χωρητικότητας προς τη βαλκανική διαδρομή.¹⁷⁷

Με τον παραπάνω αγωγό, το Κρεμλίνο ουσιαστικά εμποδίζει την πρόσβαση του φυσικού αερίου των ΗΠΑ ή της Ανατολικής Μεσογείου στα Βαλκάνια και στη διαδρομή που οδηγεί στην Ουκρανία. Η πρόκληση που αντιμετωπίζει ο αγωγός αυτός

¹⁷⁵ L. Tichy, (2019), *EU-Russia Energy Relations*, Springer.

¹⁷⁶ M. Russel, (2020), *Energy security in the EU's external policy*, European Parliamentary Research Service, pp. 1-28.

¹⁷⁷ Π. Δακουτρός, (2019), *Η Ενεργειακή Πολιτική και Ασφάλεια της Ευρώπης Και το Μέλλον των Αγωγών*, Διπλωματική εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.

είναι ότι περνώντας από τη Βουλγαρία, κράτος μέλος της ΕΕ, πρέπει να συμμορφωθεί με το ευρωπαϊκό πλαίσιο ενεργειακής ρύθμισης.¹⁷⁸

Αυτό απαιτεί αλλαγές στην πρόσβαση που προσφέρεται σε τρίτα μέρη που θέλουν να πουλήσουν φυσικό αέριο μέσω του αγωγού, συγκεκριμένα το «τρίτο μέρος πρόσβασης» που περιλαμβάνεται στο τρίτο πακέτο ενέργειας της ΕΕ, καθώς και προσαρμογές στις συμβάσεις φυσικού αερίου με εγχώριους παρόχους όπου η ρυθμιστική αρχή της ΕΕ περιλαμβάνει διμερείς συμβάσεις έξω-χρηματοπιστηριακής διαπραγματεύσεως, οι οποίες διαπραγματεύονται κυρίως σε πλατφόρμα ανταλλαγής ενέργειας.¹⁷⁹

Από την παραπάνω ανάλυση αποδεικνύεται ότι συνολικά, τα ρωσικά ενεργειακά συμφέροντα έχουν έναν τρισδιάστατο στόχο: να διατηρήσουν τις πωλήσεις ρωσικού φυσικού αερίου στη Δυτική Ευρώπη μέσω εναλλακτικών διαδρομών προς την Ουκρανία. να διεκδικήσει και να ενισχύσει τη ρωσική επιρροή στα Βαλκάνια και να αποτρέψει την διατάραξη των ανταγωνιστικών ενεργειακών συστημάτων. Και οι τρεις διαστάσεις έρχονται σε άμεση σύγκρουση με τα στρατηγικά συμφέροντα της ΕΕ - και των ΗΠΑ - στον τομέα σχετικά με την ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια και την απελευθέρωση του ευρωπαϊκού ενεργειακού τομέα.¹⁸⁰

¹⁷⁸ S. Cabras, (2021), American LNG and the EU-Russia Relationship: The End of Moscow's Energy Weapon?, EU Diplomacy Papers, College of Europe, pp. 1-39.

¹⁷⁹ L. Tichy, (2019), EU-Russia Energy Relations, Springer.

¹⁸⁰ I. Surwillo, (2020), Energy Security Logics in Europe, Routledge.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στη σύγχρονη εποχή, η ενέργεια αποτελεί έναν ζωτικής σημασίας κλάδο τόσο για την οικονομία της ΕΕ όσο και για τις χώρες μέλη της. Οι βιομηχανίες, οι πελάτες, η γεωργία, οι μεταφορές, το περιβάλλον κλπ έχουν άμεση σχέση με την ενεργειακή στρατηγική, κλάδος στον οποίο η ΕΕ αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις. Το ζήτημα αυτό αποτελεί μια από τις πιο μεγάλες προκλήσεις τις οποίες καλείται να αντιμετωπίσει η ΕΕ στη σύγχρονη εποχή.

Η πιθανότητα ανοδικής τάσης των τιμών και η διαρκώς πιο μεγάλη εξάρτηση από τις εισαγωγές ενέργειας κάνουν εξαιρετικά επισφαλή τον ενεργειακό εφοδιασμό ενώ υφίστανται σημαντικοί κίνδυνοι και απειλές στην παγκόσμια οικονομία. Η λήψη καθοριστικών αποφάσεων με απώτερο στόχο την ελάττωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου είναι σημαντικό να υλοποιηθεί άμεσα κάτι το οποίο θα πρέπει να γίνει και για το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής. Αυτό σημαίνει πως τα επόμενα έτη είναι ζωτικής σημασίας να υλοποιηθούν περισσότερες επενδυτικές κινήσεις με στόχο το να αποκτήσει η ΕΕ τις κατάλληλες ενεργειακές υποδομές.

Η ενεργειακή ασφάλεια είναι εφικτό να εξασφαλιστεί μονάχα διαμέσου της αποδοτικής χρήσης της ενέργειας, της ανάπτυξης διαφοροποιημένων πηγών ενέργειας, της γεωγραφικής διαφοροποίησης στις τοποθεσίες προμήθειας ενέργειας, της συντήρησης στρατηγικών αποθεμάτων με κυριότερο στόχο την αντιμετώπιση βραχυχρόνιων ζητημάτων στην εισαγωγή ενέργειας κλπ.

Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε, επίσης, πως ένα από τα κυριότερα ζητήματα της ΕΕ η εξάρτηση που έχει με την Ρωσία. Η ΕΕ, χωρίς καμία απολύτως αμφιβολία, έχει τεράστια εξάρτηση από τους υδρογονάνθρακες αυτής της χώρας με στόχο να κατορθώσει να καλύψει τις ενεργειακές της απαιτήσεις. Παράλληλα, όλα αυτά τα χρόνια αυτό το κράτος εξαρτάται σχεδόν αποκλειστικά από την αγορά της ΕΕ με στόχο την πώληση των συγκεκριμένων αγαθών, ενώ και στον κλάδο των εισαγωγών η ΕΕ αποτελεί τον πιο σημαντικό εταίρο της.

Όλα αυτά αναδεικνύουν το τεράστιο επίπεδο ευαισθησίας και ευπάθειας και των δυο μερών στη σχέση αλληλεξάρτησής τους καθώς επίσης και την έλλειψη

εναλλακτικών των δυο δρώντων. Επομένως, η διατάραξη της ομαλότητας αυτής της συνεργασίας είναι πιθανόν να κοστίσει σε τεράστιο επίπεδο και τους δυο, συνεπώς, σύμφωνα με την αρχή πως οι χώρες λειτουργούν ορθολογικά μέσα στο διεθνές σύστημα, δεν πρέπει η σχέση αυτών των δυο να διαταραχθεί.

Η ύπαρξη αυτής της συνεργασίας δεν διακρίνεται να διαταράσσεται τα επόμενα χρόνια, αφού από την μεριά της ΕΕ δεν αναμένεται να παρουσιάσει καθοριστικές διαφοροποιήσεις σε ό,τι έχει να κάνει με το ενεργειακό μίγμα της ενώ την ίδια ώρα η Ρωσία δεν φαίνεται να επιθυμεί να αντικαταστήσει τη συγκεκριμένη αγορά. Στοχεύει α) να διατηρήσει τις πωλήσεις ρωσικού φυσικού αερίου στη Δυτική Ευρώπη μέσω εναλλακτικών διαδρομών προς την Ουκρανία, β) να διεκδικήσει και να ενισχύσει τη ρωσική επιρροή στα Βαλκάνια και γ) να αποτρέψει την διατάραξη των ανταγωνιστικών ενεργειακών συστημάτων. Ωστόσο και οι τρεις διαστάσεις έρχονται σε άμεση σύγκρουση με τα στρατηγικά συμφέροντα της ΕΕ - και των ΗΠΑ - στον τομέα σχετικά με την ευρωπαϊκή ενεργειακή ασφάλεια και την απελευθέρωση του ευρωπαϊκού ενεργειακού τομέα, καθώς η ΕΕ στοχεύει να περιορίσει την ρωσική εξάρτησή της από τις εισαγωγές ενέργειας, χάρη στην αποτελεσματικότερη χρήση της εγχώριας ενέργειας και την παράλληλη διαφοροποίηση των πηγών ενέργειας και του ενεργειακού εφοδιασμού. Από την άλλη πλευρά οι ΗΠΑ επιθυμούν να αποκτήσουν πρόσβαση στην ευρωπαϊκή αγορά ενέργειας και να αυξήσουν την ενεργειακή ισχύ τους μέσω του υδροποιημένου φυσικού αερίου (LNG).

Ταυτόχρονα, όμως, οι δυο αυτές πλευρές (ΕΕ – Ρωσία) είναι σημαντικό να δράσουν με στόχο την ελάττωση του επιπέδου της ευαισθησίας τους, ενώ σε αυτό το σημείο χρειάζεται να επισημανθεί πως η αλληλεξάρτηση δεν σημαίνει πάντοτε εξάλειψη των συγκρούσεων, καθώς ακόμα και σε συνθήκες αμοιβαίου κέρδους θα υφίστανται διαμάχες σε ό,τι έχει να κάνει με την διανομή των κερδών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

- Γιαννακοπούλου Α., (2013), Τομέας εθνικού ενδιαφέροντος: Ενέργεια, Διεύθυνση Σχεδιασμού και Προγραμματισμού, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας.
- Δακουτρός Π., (2019), Η Ενεργειακή Πολιτική και Ασφάλεια της Ευρώπης Και το Μέλλον των Αγωγών, Διπλωματική εργασία, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- Δασουλας Τ., (2019), Γεωπολιτική ανάλυση του ζητήματος της ενεργειακής ασφάλειας στο σύμπλοκο μέση Ανατολή-Ελλάδα-Λοιπές Ευρωπαϊκές χώρες, Σχολή Εθνικής Άμυνας, 9η Εκπαιδευτική Σειρά Διαδικτυακής Μάθησης.
- Δαφνομήλη Μ.Ε., Καράμπελα Δ., Μπουραντάνη Κ., (2021), Ενεργειακή πολιτική της ΕΕ, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Οικονομικών Σπουδών.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (2014), Ενέργεια, Η Ευρωπαϊκή Ένωση με απλά λόγια, Αθήνα.
- Ζομπανάκης Σ.Ν., (2014), Η γεωπολιτική των αγωγών : Εφοδιάζοντας την ΕΕ με φυσικό αέριο, Διπλωματική εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα.
- Κοντούλη Ν., (2019), Ενεργειακή ασφάλεια & ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, Σημειώσεις Μαθήματος, Τμήμα Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών.
- Ντάκος Μ.Σ., (2016), Ανάλυση της ευρωπαϊκής αγοράς φυσικού αερίου και εναλλακτικών σεναρίων στο μοντέλο PRIMES – Gas, Διπλωματική εργασία, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα.
- Σκόδρας Γ., (2016), Τεχνική και ενεργειακή νομοθεσία, Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας, Τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών.
- Τσακίρης Γ.Ρ.Θ., (2011), Η Ενεργειακή Διάσταση της Ελληνικής Εξωτερικής Πολιτικής: Από τη Διπλωματία των Αγωγών στην Παραγωγή Υδρογονανθράκων, Policy Paper / Κείμενο Πολιτικής, No 21, Νοέμβριος.

- Τσίρος Κ., (2016), Ενεργειακή ασφάλεια και σχέσεις ΕΕ-Ρωσίας, Διπλωματική εργασία, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη.

Διεθνής βιβλιογραφία

- Aalto P., (2016), The EU-Russian Energy Dialogue: Europe's Future Energy Security, Routledge.
- Biresselioglou M., (2011), European Energy Security: Turkey's Future Role and Impact, Palgrave Macmillan.
- Baechler L., (2016), Energy security issues in EU energy policy: Case study of shale gas production in EU, Master Thesis, “The European Union and Central Asia in the International System, Master Thesis, Radboud University.
- Campos A.C.F., (2018), Russia’s Energy Strategy: Challenges and Foreign Energy Policy, Universidade Nova De Lisboa.
- Cabras S., (2021), American LNG and the EU-Russia Relationship: The End of Moscow’s Energy Weapon?, EU Diplomacy Papers, College of Europe, pp. 1-39.
- Dellecker A., Gomart T., (2011), Russian Energy Security and Foreign Policy, Routledge.
- Elbassoussy A., (2019), European energy security dilemma: major challenges and confrontation strategies, Review of Economics and Political Science, 4(4), pp. 321-343.
- Esakova N., (2012), European Energy Security: Analysing the EU-Russia Energy Security Regime in Terms of Interdependence Theory, VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- European Political Strategy Center, 2020
- Kulick L.S., (2012), Energy Security of the European Union and Russia: A relationship of interdependence, GRIN Publishing.

- Mohapatra K.N., (2013), Energy'Security'and'Russia's'Foreign'Policy, Thesis, University of Cambridge.
- Ostrowski W., Butler E., (2018), Understanding Energy Security in Central and Eastern Europe: Russia, Transition and National Interest, Routledge.
- Oxenstierna S., Tynkkynen V.P., (2016), Russian Energy and Security up to 2030, Routledge.
- Pirani S., Stern J., Yafimava K., (2014), What the Ukraine crisis means for the gas markets, The Oxford Institute for Energy Studies, Oxford.
- Proedrou F., (2012), EU energy security in the gas sector, Evolving dynamics, policy dilemmas and prospects, Ashgate, Surrey.
- Prontera A., Ruszel M., (2017), Energy security in the Eastern Mediterranean, Middle East Policy Council.
- Raluca T.V., (2017), Energy Security – a major EU Security Issue of the 21st Century The Influence of the Energy Security on the EU's Security on the Example of Romania's and Austria's Energy Security regarding the Gas Supply during the Ukraine Crisis, Bachelor Thesis, Fachhochschul-Bachelor Programme Military Leadership at the Theresan Military Academy.
- Russel M., (2020), Energy security in the EU's external policy, European Parliamentary Research Service, pp. 1-28.
- Sharples J.D., (2013), Russian approaches to energy security and climate change: Russian gas exports to the EU, Environmental Politics, 22(4), pp. 683-700.
- Sigot M., (2013), Energy Security and the EU: between independency priorities, strategic vulnerabilities and sustainability needs, Master Thesis, Stockholm University, Sweden.
- Surwillo I., (2020), Energy Security Logics in Europe, Routledge.
- Szulecki K., (2018), Energy Security in Europe: Divergent Perceptions and Policy Challenges, Palgrave Macmillan.

- Tichy L., (2019), EU-Russia Energy Relations, Springer.
- Yafimava K., (2012), The Transit Dimension of EU Energy Security: Russian Gas Transit Across Ukraine, Belarus, and Moldova (Oxford Institute for Energy Studies.
- Youngs R., (2011), Energy Security: Europe's New Foreign Policy Challenge, Routledge.
- Van der Meulen K., (2018), The European Union on the crossroads: the dilemma between national policy goals and the greater communal good in the struggle for energy security in the context of perceptions towards fossil fuel dependence on Russia.

Διαδικτυακή βιβλιογραφία

- Katie Dyl (2017, February 22). Liquefied natural gas exports expected to drive growth in U.S. natural gas trade.
<https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=30052>